

EKK TOIMETISED

Tallinna Eraülikool

**Kõrghariduse
akrediteerimine
Eesti Vabariigis**

Kapitaliturud Eestis

**Majandussuhete õiguslikust
reguleerimisest**

Hoidlaaktsiate arvestusest

Investeeringufondid Eestis

**USA professori muljeid
tööst EKK-s**

Tudengileheküljed

Vilistlasinfo

**ESTONIAN
BUSINESS
SCHOOL**

Vaba turumajanduse tingimustes muutub Eesti elu kvaliteedi mõõdupuuks ja tagatiseks inimese haritus, tema võime ja vajadus pidevalt ennast harida, s.t. pidevalt õppida tegema seda, mida teised inimesed vajavad. Osa hariduse, eriti kvaliteethariduse muutumine ostu-müügi objektiks võimaldab turusuhete kaudu kõige operatiivsemalt tagada sidet hariduse vajaduse ja pakkumise vahel.

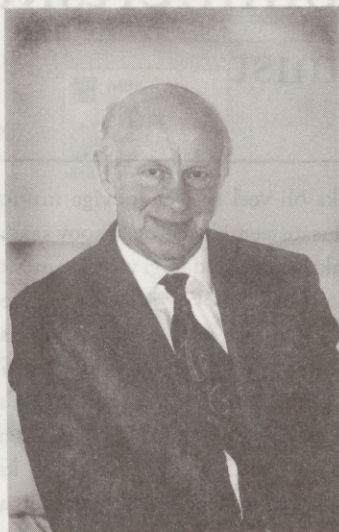
Turusuhete arenemine hariduses tähendab ühelt poolt sellise tarbija-õpilase tekkimist, kes näeb selgelt omandatava hariduse kui kapitali seost oma tulevase huvitava töö, hea palga ja ametiredelil tõusuga ning teiselt poolt selliste haridusasutuste ja õpetajate väljakujunemist, kes nende poolt pakutavate teadmiste mahu ja kvaliteediga suudavad neid ootusi tagada.

Eesti Kõrgem Kommertsikool on sellel teel olnud üheks alusepanijaks. Järgmine sajand on intensiivse harituse sajand. Sinna peab jõudma koos tõhusa ja paindliku haridussüsteemiga.

Siim Kallas
Eesti Panga President

EKK TOIMETISED

2. lk A.Meerits:
EKK - Seitse aastat tegutsemist
4. lk H.Bauman:
Eesti Vabariigi kõrgkoolide
akrediteerimine
10. lk E.Terk:
Eesti majanduse "mänguruumist"
ja tulevikutsenaariumidest
13. lk J.Sakkeus:
Otsesed välisinvesteeringud
Eesti majanduses
15. lk M.Habakuk:
Eesti erakõrgharidus akrediteerimise
ootel: Tallinna Eraülikool
16. lk I.Martens:
Kapitaliturgude tähtsus Eesti majanduse
arengu tulevikus
18. lk N.Tarmak:
Avatud investeerimisfondid Eestis
21. lk U.Arumäe:
Majandussuhete õiguslikust
reguleerimisest
25. lk J.Alver:
Hoidlaaktsiate arvestuse
mõningatest aspektidest
29. lk R.Wilkinson:
Tähelepanekuid EKK-s õpetamise kohta
31. lk P.Kiik:
EKK Edustuse Presidendi pöördumine
32. lk K.Töldsepp:
Intervjuu: Õppimine on igapäevane asi
34. lk Kroonika
35. lk Õppeplaaniid
37. lk EKK vilistlased

Sündides on inimese vajadused ja oskused väga napid. Aja jooksul need kasvavad.

Sama juhtub ka asutuse või organisatsiooniga.

Esimestel aastatel tegeldi Eesti Kõrgemas Kommerts-koolis (*Estonian Business School*) vaid kitsalt spetsialiseeritud kursuste korral-

damisega 6 - 7 kuud aastas, kus osalejate arv oli alla saja. Siis aasta - aastalt on kasvanud nii õppeprogrammide kui ka üliõpilaste ja õppejõudude arv. Oleme jõudnud arvamusele, et Eesti Kõrgema Kommerts-kooli mahud ja kvaliteet on jõudnud niisugusele tasemele, et meil on vaja ja me suudame välja anda oma ajakirja, mis oleks eelkõige meie õppejõudude, üliõpilaste, vilistlaste ja juhtkonna häälekandja, kuid kus saavad ruumi ka teised meie temaatikaga haakujad, s.h. ka autorid väljaspoolt Eestit.

Meie ajakiri ei ole orienteeritud laiale turule. Erialaselt peaks tema sisuks olema meil õpetatavate ainetega kaetav ala. Käsitlusviisilt peaks see olema diskussioonajakiri, kus erialaspetsialistid saavad oma probleeme selgeks vaielda. Oleme leppinud sellega, et finantsiliselt jääb ajakiri lähiaastateks kahjumisse. Me peame ajakirja oma strateegiliseks investeeringuks.

Madis Habakuk, EKK President

Eesti Kõrgem Kommerts-kool, Rävälä 12, EE0001 Tallinn; Tel: (3722) 666 696, faks: (3722) 446038, E-mail: madis@ebs.ee
Toimetuse kolleegium: E. Veski - peatoimetaja; K. Töldsepp - tegevtoimetaja; P. Kiik; A. Meerits; J. Alver; N. Tarmak; T. Karing
Tõlkijad: E. Joon; E. Palumäe; K. Kallaste; A. Toots Keeletoimetajad: C. Mills; H. Hammond; E. Tammsaar Kujundus ja küljendus: Kristias

Eesti Kõrgem Kommertskool - Seitse aastat tegutsemist

AVO MEERITS

Selleks, et hinnata paremini meie kooli asendit tänasel Eesti haridusmaastikul, tuleks heita pilk kooli ajaloole. Oma kaheksa tegutsemisaastaga võib see tunduda küll üsna tühisena, eriti kui võrrelda auväärsete ülikoolidega, kes võivad mõõta oma ajalugu sajanditega. Samas aga on need aastad olnud Eesti oludes niivõrd murrangulised, et nad on teinud Eesti Kommertskoolist vanima erakõrgkooli Eestis.

Mis oli eelduseks meie kooli tekkele? Oli see juhus või seaduspärasus?

1988. aasta, s.o. aasta, mil loodi Eesti Kõrgem Kommertskool, oli suure murrangu alguseks Eesti ühiskonnas. Gorbatšovi alustatud "perestroika" oli väljunud oma esialgsetest raamidest. Sotsialismi parandamise nimel alustatud muudatused olid jõudnud uude kvaliteeti - üha enam tunnetati, et ainus väljapääs käsumajandusega kaasnenud majandusprobleemidest oleks üleminek turumajandusele. Tõsi, tookord püüdis valitsev ideoloogia veel kuidagi sobitada seda kokku sotsialistliku poliitilise süsteemiga. Eesti

eripäraks oli veel see, et sooviga muuta majandussüsteemi kaasnes ka soov saada isesevaks ja vabaneda ligi viiskümne aastat kestnud Nõukogude okupatsioonist. Üks tähtsaim seda aega iseloomustanud seda moment oli see, et esmakordselt üle pika aja said inimesed avaldada oma initsiatiivi ka ettevõtluses. Seaduses sätestati individuaalsetevõtluse kõrval ka õigus luua teenindus-tootmiskooperatiive, mis hiljem hakkasid üle kasvama aktsiaseltsideks. Tavaliselt olid tegutsemisvaldkondadeks ehitus, toitlustus, väike-tootmine jne. Koolitusega seotud inimeste hulgas hakkasid liikuma ideed eraõppeastuste loomisest. Ideed takerdusid, aga esimeste arutusteni jõudes, kuna need näitasid, et ennast tasuv haridus on nii kallis, et vaevalt sotsialistlikus ühiskonnas, kus siiani oli õppijatele peale makstud, leiduks õppijaid, kes oleksid valmis maksma suuri summasid õppimise eest.

Ometi töid selle aja dramaatilised muutused ühiskonnas kaasa tohtu teadmiste vaakumi paljudes valdkondades. Peamisteks muutusteks, mis tingisid radikaalselt uued nõuded haridusele, oli järsk maailma avanemine. 1998. aastal kaotati Nõukogude Liidus üksikisikutele piirangud eravälissõitudeks, asutustele anti õigus otsesuhelduseks välismaailmaga, kaasa arvatud majandustehingud. Riiklik haridussüsteem ei suutnud mingilgi määral rahuldada vajadust võõrkeeleoskuse (eriti inglise keele) järele, millele lisandus täielik pöud turumajandusega seonduvat teadmistest. See lõi soodsa pinnase erainitsiatiivi avaldamiseks koolituses. Tekkisid esimesed "keelekooperatiivid", s.o. võõrkeeli pakkuvad erakursused. Erainitsiatiivi korras üritati korraldada ka lühikursusi aktuaalsetel majandusteedemadel.

Kõige selle taustal jõudsid kolm meest - prof. Madis Habakuk Eestist, prof. Marshall Fitzgerald USA-st ja hr. Ilmar Martens Kanadast ideeni luua Eestisse

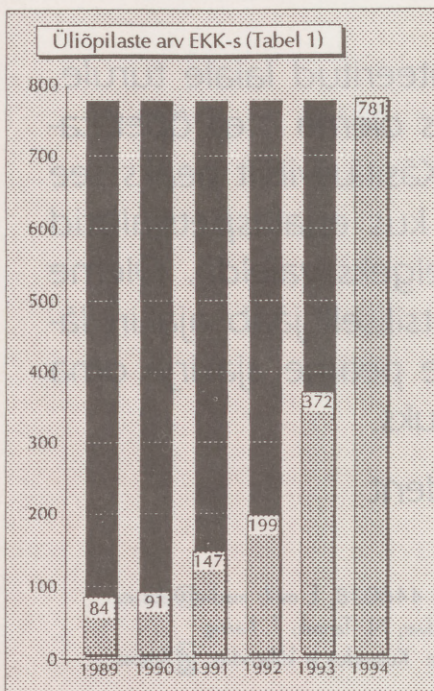
AVO MEERITS

Gradueeritud Tartu Ülikooli füüsikateaduskonnas. EKK asepresident, ärialuste ja personalijuhtimise õppejõud.

kool, mis hakkaks pakkuma süstemaatilist majandus- ja juhtimisharidust sellisena, nagu seda kujutab ette arenenud maailm, eriti Põhja-Ameerika. Nende meeste tehtud otsuseid võib käsitleda kui eeskujulikke näidet läbimõeldud ja heast äriplaanist. Kavatseti pakkuda toodet, mis oli nendes oludes äärmiselt atraktiivne - kaasaegsete majandusteadmiste omandamine koos intensiivse inglise keele õppimisega ning pika õppepraktikaga Põhja-Ameerikas. See toode oli eelkõige orienteeritud sihtgrupile, mille moodustasid sellel ajal veel üsna heal järjel olnud riigiettevõtete juhid. Õppimisel eeldati kõrgharidust, mis tegi vastava programmi sarnaseks eelkõige Põhja-Ameerikas tuntud ärijuhtimise magistriprogrammiga (Executive Master of Business Administration). Õppekulud kaeti peamiselt vastavate ettevõtete poolt, kust tulid õppijad. Teatud määral aitas õppekulude mõõdukusele kaasa ka see, et need olid viimased pardoksaalse nõukogude hinnapoliitika aastad, mil lennupilet "uuele mandrile" maksis nõukogude inimesele vaid paarsada dollarit.

Esimene õpperühm alustaski 1989. aasta jaanuaris oma üheaastast õppekava, mis sisaldas ka kolmekuist õppepraktikat USA-s ja Kanadas. 1990. aastal rendati seda programmi edasi viiesemestriliseks õppekavaks, kus üks semester oli ette nähtud õppepraktika tarbeks USA-s.

Sel ajal oli õppijate hulgas arvestatavalt suur hulk Eestis tuntud majanduse tippjuhte. Nagu eespool juttu oli, domineerisid nende hulgas keskmiste ja suurte ettevõtete juhid. Nende inimeste peamiseks õpimotiiviks oli soov saada teadmisi reaalse turumajanduse funktsioneerimisest, kusjuures tõeliseks "präänikuks" oli vahetu kokkupuude võimsaimate turu-

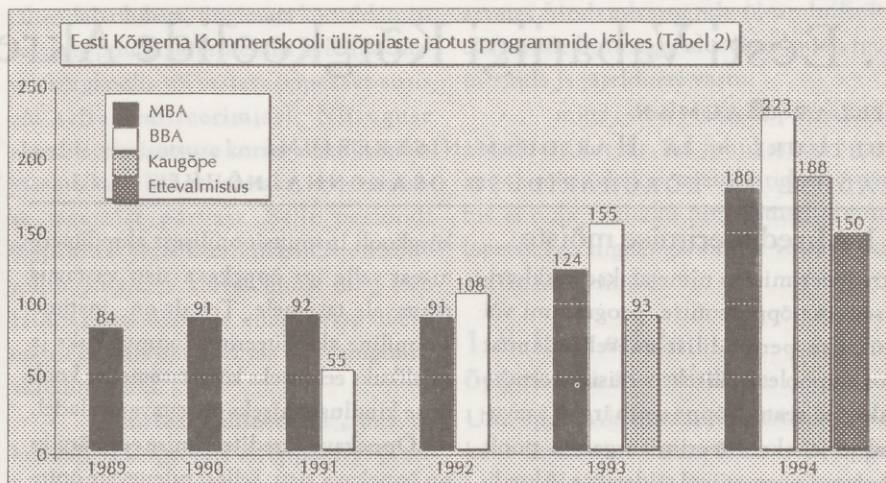

majanduse kantisidena nagu USA ja Kanada. Need õpingud andsid paljudele suhu ka seni peaaegu kasutuna tundunud inglise keele, mis avas uusi võimalusi vahetuteks rahvusvahelisteks kontaktideks.

Edust tiivustatuna astus kool 1991. aastal väga julge sammu. Otsustati hakata vastu võtma ka päevaseid üliõpilasi keskkooli baasil rahvusvahelise ärijuhimise bakalaureuse programmi (Bachelor of Business Administration). Nenede õppeajaks planeeriti neli aastat. Eeskujudena kasutati USA vastavaid õppekavu. Äärmiselt suurt rõhku otsustati hakata pöörama inglise keele õpetamisele, kuna õpperaamatutena taheti kasutada ingliskeelseid õpikuid, samuti püüti kutsuda õpetama võimalikult palju välismaa õppejõude. Selle idee julgus seisnes eelkõige selles, et polnud selge, kas Eestis leidub ikkagi piisavalt noori, kes hariduse nimel oleksid nõus olulisel määral rahakotti kergendama, samal ajal kui riiklikes ülikoolides jaotati õppijatele riiklikke stipendiume. Nendele kõhklustele andsid vastuse vastuvõtuksamid 1991. aasta suvel, mil kuuekümneme kohale konkureeris ligi kakssada noort.

Loomulikult ei sujunud kõik ideaalselt. Probleeme valmistasid nii õppejõudude leidmine kui õppekirjanduse hankimine, ja seda nii bakalaureuse kui ka magistriprogrammi tarbeks. Täiesti uue olukorra lõi ka Eesti taasiseseisvumine 1991. aasta augustis. Eesti jäi veel aastaks rublatsooni. Tohutud inflatsioonitempod löid segamini kooli normaalse majandamise. Iseseisvunud Eestile hakkas sulguma idaturg, mis tõi kaasa enamuse suurettevõtete sulgemise. See kontingent õppijatest, kes olid tulnud õppima suurettevõtete rahade toetusel, olid tõsiselt raskuste ees. Paljudel jäi õppete katki.

Eesti krooni tulek 1992. a. suvel hakkas Eesti hindu kiiresti maailmatasemele viima. See ei möödunud ka õppekuludele jälgi jätmata. Need kasvasid kiiresti ja seda olukorras, kus reaalsed sissetulekud olid tõelises mädalseisus. Samas oli positiivselt üllatav, et ka 1992. aasta vastuvõtt nii magistriprogrammi kui bakalaureuse programmi ei olnud väiksem kui 1991. aastal. Tõsi, õppijate hulgas hakkasid

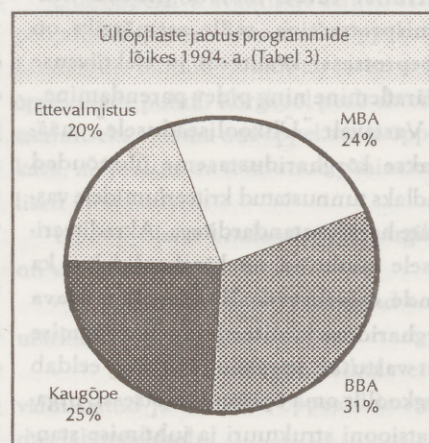

domineerima need, kes suutsid ise oma õppekulusid kanda või kes said toetust uutelt edukatelt erafirmadelt.

Õpetamise poole peal käis halasamatu võitlus õppetöö kvaliteedi eest. Tulid ju noored meie kooli lootuses, et sinne haridus on oma kvaliteedilt parem ja konkurentsivõimelisem kui riiklikes õppeastustes. Selles võitluses oli kooli liitlaseks tema olemuslik paendlikkus, kiire reageerimisvõime muutustele ja suur soov oma tööd hästi teha.

1993. aastal võeti vastu esimesed õppijad bakalaureuse kaugõppeprogrammi. Kooli juhtkond tunnetas, et kool vajab oma arenguks püsivamat õppejõudude kaadrit, suuremaid valikuvõimalusi oma üliõpilastele. Neid eesmärke on aga võimalik ellu viia kooli suurenemise arvel. Kuivõrd päevase bakalaureuse programmi ja magistriprogrammi laienemine Eesti turu tingimustes ei ole enam radikaalselt mõeldav, pöörati pilk uute programmide suunas. Üheks selliseks "tooteks" saigi kaugõppeprogramm, mis oli orienteeritud eelkõige neile noortele, kes on asunud pärast keskkooli tööle ning kellel ei ole võimalust jätkata õpinguid päevases õppevormis.

1994. aasta sai paljude täiendavate uuenduste aastaks. Alustas tööd väike rühm magistrikraadi taotlejaid teistest riikidest, kelle õppekeeleks on inglise keel; neile noortele, kelle inglise keele tase ei olnud piisav koheseks õpingute alustamiseks, avati üheaastane eelõpe - nn. nullkursus; alustas tööd venekeelne õpperühm bakalaureuse programmis; tööd

alustas meie filiaal Saaremaal. Meie koolis õppijaid puudutavate arvandmete dünaamikat iseloomustavad joonised 1 kuni 3.

Mida oleme saavutanud nende aastate jooksul?

Meie katuse alt on väljunud ~~16~~ magistrikraadiga inimest rahvusvahelise ärijuhtimise alal, tänavu lõpetavad meie kooli esimesed bakalaureuse kraadi omanikud. Meie kooli iseloomustab õppijate kõrge õppimotivatsioon. Kool loeb oma tugevaks küljeks tulemusrikast võõrkeelte õpetust, samuti paljude teiste õppeainete õpetust, mille on taganud eelkõige head õppejõud. Oleme suutnud valida endale õppejõude, kelles akadeemilised teadmised ja oskused on ühendunud praktiliste kogemustega reaalsest ärimaailmast.

Täna vaatab kool tulevikku optimistlikumalt kui kunagi varem oma lühikese, kuid värvika ajaloo jooksul. See optimism tugineb kainele tänase päeva analüüsile ja reaalsele tulevikuplaanidele. ▲

1. Eesti Vabariigi Kõrgkoolide Akrediteerimine

HILLAR BAUMAN

KULTUURI – JA HARIDUSMINISTEERIUMI

TEADUSE JA KÕRGHARIDUSE OSAKONNA NÕUNIK

1.1 Akrediteerimise mõiste

Akrediteerimiseks nimetatakse keskhari-
dusejärgse õppeasutuse, programmi või
eriüksuse perioodilist enesehindamist
koos erapooletu välisekspertiisiga veendu-
maks, et seatud õppe-eesmärgid saavu-
tatakse ja akrediteerimisorganite poolt
sätestatud normatiivid täidetakse. Akredi-
teerimist tuleb mõista pideva hin-
damisprotsessina, mille eesmärgiks on
õppeprotsessi kvaliteedi ja efektiivsuse
määratlemine ning pidev parendamine.

Vastavalt "Ülikooliseadusele" mää-
ratakse kõrgharidustaseme üldnõuded
kindlaks tunnustatud kriteeriumidele vas-
tavate haridusstandarditega. Akrediteeri-
misele kuuluvad nii kõrgkoolid kui ka
nende õppekavad. Kõrgkoolis antava
kõrghariduse kvaliteedi ja selle tagamise
eest vastutab kõrgkool ise. See eeldab
kõrgkoolilt oma õpetamisprotsessi, orga-
niseerimise struktuuri ja juhtimise stan-
dardite täpset hindamist. Akrediteerimise
taotlemiseks peab kõrgkool ette valmista-
ma täieliku enesehindangu aruande ja
selle kuue kuu jooksul esitama Kõrghari-
duse Hindamise Nõukogule (edaspidi siin
dokumendis Hindamisnõukogu). Seejärel
võib kõrgkool esitada Hindamisnõukogule
taotluse mõlemat liiki akrediteerimiseks.

1.2 Akrediteerimisliigid

Akrediteerimistaotlus peab täpsustama
akrediteerimisliigi. Akrediteerimist on
kahte liiki: institutsiooniline akrediteeri-
mine, mis haarab kõrgkooli tervikuna, ja
õppekava akrediteerimine.

Kõrgkooli kui terviku või tema struk-
tuuriüksuse institutsioonilise akrediteeri-
mise eesmärgiks on hinnata kõrgkooli orga-
niseerimise ja töökorraldust, ressursi-
de tõhusat ja sihipärast kasutamist ning
õpinguid igakülgelt soodustava keskkon-
na loomist õppijatele. Institutsioonilise ak-
rediteerimise otseseks objektiks ei saa olla
õpingute sisu (iga ala hindamine vajab
erinevaid eksperte), seepärast ei järeldu

kõrgkooli institutsioonilisest akrediteeri-
tusest selle iga õppekava sisu vastavus
nõutavale tasemele. Teisalt on institut-
siooniline akrediteeritus loomulikuks ja
vajalikuks eelduseks kõrgetasemelise kooli-
tuse kindlustamiseks õpetatavatel aladel.

Õppekava akrediteerimise eesmärgiks
on õppekava sisu, sellest tulenevate õpin-
gute sooritamise ja sooritustingimuste
ning kasutatavate õpetamiseetodite ja
õppetulemuste kontrolliviiside hin-
damine, samuti õppijate tegelike teadmiste
ja oskuste, eriti lõpetanute taseme
analüüs, lähtudes kõrgkooli poolt püsti-
tatud eesmärkidest ja rahvusvaheliselt
väljakujunenud tasemenõudest.

Õppekava akrediteerimise oluliseks tu-
lemuseks on riiklikult tunnustatud hari-
dustunnistuste (diplomite) väljaandmise
õigus akrediteeritud eriala lõpetajale. Õp-
pekava akrediteerimine võib toimuda
üksikutele kõrgkooli haridusastmetele
eraldi (kraadieelne, magistri- ja doktori-
õpe). Õppekava sisu põhimõttelisel muut-
misel kaotab akrediteeritus kehtivuse.

Akrediteerimine käivitatakse kas
kõrgkooli taotlusega Hindamisnõukogule
või Hindamisnõukogu enda vastava otsu-
sega. Akrediteerimine tuleb uuendada iga
seitsme aasta järel, tingimusliku akredi-
teerimise korral Kvaliteedinõukogu poolt
määratud katseaja lõppedes. Kõrgkooli või
õppekava akrediteerimine on vajalik sel-
leks, et riik tunnustaks kõrgkooli haridus-
tunnistusi ja kõrgkool võiks taotleda
teatud liiki finantseerimist.

1.3 Sundakrediteerimine

Oluliste puudujääkide või probleemide
korral võib akrediteerimise algatada Hin-
damisnõukogu. Probleemideks võivad olla
üliõpilaste kaebused, kutseorganisatsioonide
rahulolematus lõpetanute kooli-
tuskvaliteediga või suur õpingud katkesta-
nute arv (high attrition rates in the pro-
gramme or institution). Kvaliteedi-
nõukogu poolt algatava sundakrediteeri-

mise puhul peab kõrgkool pärast vastava
teate saamist 4 kuu jooksul koostama ja
esitama enesehindangu aruande. Sund-
akrediteerimine ei või toimuda varem kui
4 aastat pärast viimast samaliigilist akredi-
teerimist, välja arvatud juhtudel, kui
akrediteerimist tingivad olulised muu-
datused kõrgkoolis (reorganiseerimine,
suurte investeeringute algatamine).

1.4 Akrediteerimise põhietapid

Akrediteerimise korraldab Kultuuri- ja
Haridusministeeriumi juures tegutsev
Kõrghariduse Hindamise Nõukogu.

Akrediteerimise protsess jaotub ka-
heks põhimõtteliselt erinevaks etapiks:
kõrgkooli poolt teostatud eneseanalüüsiks
ja väliseks ekspertiisiks.

Eneseanalüüsiga valmistatakse ette
materjalid ekspertkomisjonile. Selle käi-
gus moodustatakse kõrgkoolis vastavalt
läbiviidava akrediteerimise liigile funktsio-
naalsed üksused (juhtkomitee alakomis-
jonid), antakse neile ja kollektiivile vaja-
lik ettevalmistus, viiakse läbi kõrgkooli-
sisene analüüs ning koostatakse ja aru-
tatakse läbi selle aruanne.

Kõrgkooli enesehindanguaruandel on
kolm peamist eesmärki:

- stimuleerida kõrgkoolisest õppetegev-
use kvaliteedi analüüsi;
- koguda ja süstematiseerida kvaliteedi-
alast andmestikku ja infot;
- valmistada ette lähtematerjali akrediteer-
imise ekspertkomisjoni külastuseks.

Enesehindangu aruanne peab sisalda-
ma ülevaadet kõrgkooli/õppekava üldisest
missioonist ja eesmärkidest. Tuleb esita-
da kõik olulised andmed. Kõrgkool peab
andma ülevaate õppeasutuse, sisseastumise,
vastuvõtu (vastuvõtu, imatrikuleeri-
mise - admission, enrolment), palkamise
ja üliõpilaste toetusmehhanismide poliitika
ja ajaloost. Ka kõik sellekohased
olulised andmed on kasulikud. Kõrgkool
võib aruandele lisada ka teisi dokumente,
aitamaks välisekspertidel mõista kõrgkooli
olukorda, iseloomu ja tegevust.

Enesehindangu aruanne koostatakse
kõrgkooli kulul. Aruanne peab hõlmama

kogu kõrgkooli liikmeskonna: õppejõud, teadurid, teenistujad, juhtivtöötajad ja üliõpilased. Informatsiooni kogumiseks võib läbi viia küsitlusi, vaatlusi, osaleda alakomiteede töös.

Välisekspertiisi viiakse läbi Kõrghariduse Hindamise Nõukogu poolt. Ekspertid, tutvunud eelnevalt kõrgkooli eneseanalüüsi aruandega ja külastades ka ise kõrgkooli, peavad andma hinnangu, kas kõrgkooli või õppekava sihid ja eesmärgid on vastavuses ühiskonna vajadustega. Kas nad on realistlikud, kas nad on tagatud õppeasutuse inim- ja materiaalarssurssidega ning kas kõrgkooli tegevus või õppekava realiseerimine viib püstitatud eesmärkide täitmisele.

1.5 Kõrghariduse hindamise nõukogu

Akrediteerimist korraldab Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud Kõrghariduse Hindamise Nõukogu (Hindamisnõukogu). Hindamisnõukogu on iseseisev organ, mille liikmed annavad aru Kultuuri- ja Haridusministeeriumile. Hindamisnõukogu põhikiri ning tema funktsioonid on toodud lisas 1.

Hindamisnõukogu võib teha kultuuri- ja haridusministrile ettepanekuid kõrgkoolide asutamiseks, reorganiseerimiseks või likvideerimiseks ning õppekavade avamiseks ja sulgemiseks, samuti koolituskvaliteedi normide (standardite) ja hindamiseskirjade kehtestamiseks kõrgharidussüsteemis. Kõrgkool peab akrediteerimistaotuse esitama Hindamisnõukogule.

Kõrgkooli või õppekava akrediteerimisel lähtutakse eneseanalüüsi aruandest (mitte üle poole aasta vanusest), ekspertkomisjoni hinnangutest ja Hindamisnõukogu lõppotsusest.

1.6 Akrediteerituse kategooriad

Akrediteerimisel võib olla kolm tulemust:

- "akrediteeritud", mis tähendab kõrgkooli või õppekava vastavust püstitatud nõuetele. Seejuures võib Hindamisnõukogu akrediteerimisotsus sisaldada ka soovitusi väheoluliste puuduste kõrvaldamiseks;

- "tingimisi akrediteeritud", mis

tähendab oluliste, tingimata kõrvaldamist vajavate puuduste esinemist akrediteeritava kõrgkoolis või vastava õppekava sisus või selle realiseerimisel. Niisuguse akrediteerimisotsuse korral akrediteeritus jõustub kuni kaheks aastaks, arvates otsuse tegemise päevast. Selle perioodi lõppemisel akrediteerimiskomisjon kontrollib puuduste kõrvaldamist ning teeb Hindamisnõukogule ettepaneku uueks otsuseks, mis enam ei saa olla "tingimisi akrediteeritud";

- "mitteakrediteeritud", mis tähendab, et kõrgkoolis või õppekavas ja selle realiseerimisel on avastatud olulisi puudusi, mis tõsiselt ohustavad kõrgkooli lõpetanute teadmiste ja oskuste kvaliteeti. Kui ekspertkomisjoni otsus on negatiivne ja kõrgkool on selle protestinud, siis Hindamisnõukogu viib vajadusel enne oma akrediteerimisotsuse tegemist läbi täiendava ekspertiisi. Kui Hindamisnõukogu otsus on seejärel negatiivne, teeb ta Kultuuri- ja Haridusministeeriumile ettepaneku kõrgkooli või vastava õppekava likvideerimiseks või reorganiseerimiseks vastavalt "Ülikooliseadusele".

1.7 Õppeasutuse õigused akrediteerimise käigus

Õppeasutusel on õigus:

- taotleda õppekava või kõrgkooli akrediteerimist igal ajal. Sobivaks ajaks võib olla uue õppekava kasutuselevõtt, institutsiooniline plaanimine või enesehinnangu läbiviimine. Taotlused peab heaks kiitma Hindamisnõukogu, kellele tuleb muretseda akrediteerimisressursid;
- saada täielikku informatsiooni akrediteerimise kohta, kaasa arvatud lõpparuanne ja Hindamisnõukogu otsus;
- protesteerida 10 päeva jooksul,

arvates hindamisaruande üleandmisest, ekspertide hinnangu aluseks olnud argumentide ja järelduste vastu;

- mitte esitada teatud õppesuundi akrediteerimiseks. Sel juhul antud õppesuuna või eriala lõpetajate haridustunnistus ei oma riiklikku tunnustust, samuti lõpetatakse riigikõrgkoolides vastava eriala finantseerimine.

1.8. Uue eriala õppekava avamine

Uue õppekava hindamine erineb õppekava akrediteerimisest, kuna selle õppekava järgi õpetust veel toimunud ei ole.

Uue õppekava avamisele eelneb selle põhjalik ekspertiis. Uue eriala õppekava hindamine toimub kõikide tasemete uute õppekavade puhul. Kõrgkool peab akrediteerimiseks esitama uue õppekava ja õppekava, mille sisus on toimunud põhimõttelised muudatused.

Uue õppekava hindamise eesmärgiks on veenduda, et:

- õppekava vastab püstitatud eesmärkidele;
- õppekava on põhjalikult ette valmistatud ja tulevane õppetöö korraldus läbimõeldud;
- on olemas vajadus uue või muudetud õppekava järele;
- plaanitud õppejõudude hulk ja tase õppekava realiseerida;
- kõrgkooli materiaalne baas võimaldab õppekava realiseerida.

Õppekava hindavad Hindamisnõukogu poolt määratud ekspertid. Ekspertide positiivse arvamuse põhjal soovitab Hindamisnõukogu Kultuuri ja Haridusministeeriumil avada õppekava ja kanda see õppekavade registrisse. ✓

2. Kõrgkooli institutsiooniline akrediteerimine

2.1 Eesmärk

Kõrgkooli institutsioonilise akrediteerimise eesmärgiks on hinnata kõrgkooli organisatsiooni ja töökorraldust, ressursside

tõhusat ja sihipärast kasutamist ning õpinguid igakülgset soodustava keskkonna loomist õppijaile.

2.2 Eneseanalüüsi korraldus

Institutsioonilise eneseanalüüsi korraldamiseks luuakse kõrgkoolis juhtkomitee ja temaatilised alakomisjonid:

- juhtkomitee moodustatakse kõrgkooli tippjuhtidest ja õppejõududest;
- juhtkomitee moodustab temaatilised alakomisjonid: missiooni ja eesmärkide, planeerimise, organisatsiooni ja juhtimise, õpetamise ja õppekavade, liikmeskonna, õppevahendite ja inforessurside, materiaalse ressursside, rahaliste vahendite, välissidemete, eetikakomisjon jne.

Juhtkomitee esimees valitakse juhtkomitee liikmete hulgast. Alakomisjonide liikmeskond moodustatakse kõrgkooli vabatahtlikest, kelle kandidatuuri kinnitab rektor. Laiema osaluse tagamiseks kaastatakse alakomisjonide töösse esindajaid kõigist kõrgkooli liikmeskonna gruppidest: õppejõude, administraatoreid, ametnikke, tehnilist personali ja üliõpilasi. Lisaks neile annavad kõik uuritava valdkonna töötajad alakomisjonidele vajalikku infot. Kõik alakomisjonid töötavad koos juhtkomiteega.

Juhtkomitee annab vajaliku ettevalmistuse alakomisjonide liikmetele ja häälestuse kõrgkooli liikmeskonnale, rakendab alakomisjonid tööle ning korraldab alakomisjonide eneseanalüüsi aruanete avatud arutelu ja tehtud täiendusettepanekute sisseviimise neisse ning koondaruande koostamise. Ka koondaruanne peab läbima avaliku arutelu ja korrigeerimise tsükli.

2.3 Eneseanalüüsi aruande koostamise põhimõtted

Eneseanalüüs peab olema aus ja objektiivne, koondtulemus kajastama erinevate seisukohtade üldistust. Seepärast ongi tähtis haarata analüüsi tegemisse esindajaid kõikidest huvigruppidest. Mingi asja, olukorra, instantsi seisundi või tegevuse analüüs põhineb nii fikseeritud dokumentide (arengukavad, põhikirjad, eeskirjad jm.) kui ka tegeliku olukorra põhjalikule analüüsile. Antud kõrgkooli kohta vajaliku info ja täpsete andmete saamiseks kasutatakse akadeemilises hindamises kõrgkooli tegevusnäitajaid. Kvaliteedi

kontrollimine toimub tegevusnäitajate taseme, vastuvõetud standardite ja kriteeriumite võrdlemisel.

Eneseanalüüsi aruanne peab sisaldama ülevaadet kõrgkooli/õppekava üldisest missioonist ja eesmärkidest. Tuleb esitada kõik olulised andmed. Kõrgkool peab andma ülevaate õppeasutuse ajaloost, organisatsiooni struktuurist ja juhtimisest, üliõpilaste vastuvõetust, edasijõudmisest ja lõpetamisest, õppejõududest, akadeemilisest (haridus ja teadus) poliitikast, üliõpilaspoliitikast, materiaalsest ressurssidest jne. Kõrgkool võib aruandele lisada ka teisi dokumente, aitamaks välisekspertidel mõista kõrgkooli olukorda, iseloomu ja tegevust. Enesehinnangu aruanne koostatakse kõrgkooli kulul.

2.4 Eneseanalüüsi aruanne

Aruanne tuleks koostada alljärgneva sisukorra põhjal. Iga konkreetse kõrgkooli iseärasuste kajastamiseks võib seda täiendada ja detailiseerida.

Sissejuhatus

1. Lühiülevaade ajaloost.
2. Eneseanalüüsi korralduse lühikirjeldus, eneseanalüüsi läbiviinud isikute nimed.

1. Kõrgkooli missioon ja roll ning arengu planeerimine

- 1.1 Kõrgkooli ettekujutus valdkonna arengusuundadest Eestis (missiooni taust).
- 1.2 Kõrgkooli missioon.
- 1.3 Strateegilised ja taktikalised tegevussihid.
- 1.4 Kõrgkooli teaduslikud ja hariduslikud kui ka tugisüsteemide funktsionaalsed eesmärgid.
- 1.5 Arengukava.
- 1.6 Institutsiooniline planeerimine.

2. Organisatsioon ja juhtimine

- 2.1 Organisatsiooniline struktuur ja selle funktsionaalsed seosed.
- 2.2 Juhtimissüsteem.
- 2.3 Organisatsiooni ja juhtimise analüüs ning kvaliteedikindlustuse süsteem.

3. Õppekorraldus ja õppekavad

- 3.1 Õppekavade koostamine ja muutmine.

3.2 Õppekavad ning nende sisu.

3.3 Õppemetoodiline tase ja selle täiustamine.

3.4 Eksamite korraldus ja hindamisviis.

3.5 Üliõpilaste iseseisev töö ja osalemine teadustegevuses.

3.6 Õpingute katkestamine.

3.7 Teadustegevus, selle seos õppetööga, arenduspoliitika ning kvaliteedi kindlustussüsteem.

3.8 Loominguline ning uurimistöö, arendustegevus ja juhendamine.

4. Kõrgkooli akadeemiline liikmeskond

4.1 Tasemeline struktuur ja selle vastavus õppe-eesmärkide saavutamisele.

4.2 Personalipoliitika.

4.3 Tegevuse hindamise kvaliteedikindlustuse süsteem.

5. Üliõpilaskond

5.1 Vastuvõtt ja lõpetamine.

5.2 Abi ja teenused üliõpilastele, üliõpilaste õppekavavälised enesearendamise võimalused.

5.3 Vilistlased ja tagasiside.

6. Materiaalsed ja inforessursid

6.1 Raamatukogu.

6.2 Andmeside võrk, arvutiseadmed ja tarkvara.

6.3 Õppematerjalide ja infoteatmike kirjastamine.

6.4 Õppeteadustöö ja tugisüsteemi ruumid.

6.5 Õppeteadustöö inventar ja seadmed

6.6 Teenindava tegevuse korralduse kvaliteet.

6.7 Analüüsi ja kvaliteedikindlustuse süsteem.

7. Rahalised vahendid

7.1 Finants- ja investatsioonipoliitika.

7.2 Allüksuste finantsiline iseseisvus.

7.3 Finantsdistipliin ja selle kindlustussüsteem.

8. Kõrgkooli välised suhted

8.1 Koostöö tööandjatega.

8.2 Koostöö teiste kõrgkoolide ja teadusasutustega.

8.3 Koostöö välisriikidega.

8.4 Informatsioon ühiskonnale.

9. Akadeemiline eetika

9.1 Eetikapoliitika olemus.

9.2 Analüüsi- ja kindlustussüsteem.

2.5 Ekspertkõlastus ja eneseanalüüsi aruande hindamine

Institutsioonilise enesehinnangu aruande hindamisel lähtutakse kõrgkooli või selle allüksuse institutsioonilise akrediteerimise standarditest.

Ekspertkõlastuse tingimused. Taotluse põhjal ja vajalike ressursside olemasolul määrab Hindamisnõukogu akrediteerimistähtaaja ja nimetab ekspertkomisjoni, mille liikmed ei ole seotud akrediteerimisele tuleva kõrgkooliga. Akrediteerimistähtaeg ei või olla varasem kui kuus kuud pärast ekspertkomisjoni nimetamist. Ekspertkomisjon tegutseb Hindamisnõukogu poolt kehtestatud statuudi alusel.

Ekspertgrupi koosseis. Hindamisvisiiti läbiviiv ekspertkomisjon moodustatakse 3-6 liikmelises koosseisus. Komisjoni tööd juhib esimees, kes on varasemaid hindamiskogemusi omav silmapaistev vastava ala spetsialist.

Nõuded ekspertkomisjoni liikmetele:

- on sama valdkonna silmapaistev teadlane või praktikaspetsialist;

- omab õpetamiskogemusi kõrgkoolis või kõrghariduse tasemega täiendusõppes;

- tunneb antud valdkonnas Euroopa (maailma) kõrgkoolide õpetamistavasid ja -nõudeid.

Ekspertgrupi ajaplaan. Hindamisnõukogu kutsub vähemalt kolm kuud enne ekspertkomisjoni visiiti kokku ettevalmistusnõupidamise kõrgkooli esindajate ja ekspertkomisjoni liikmete kohtumiseks. Nõupidamise eesmärgiks on lõplikult täpsustada ekspertvisiidi tähtaeg ja leppida kokku visiidi läbiviimise päevakavas, olulisemate küsimuste käsitlemise vormides ning kõrgkooli poolt osavõtivate isikute koosseisus.

Ekspertkõlastus peab toimuma hiljemalt üks kuu enne akrediteerimistähtaega. Ekspertkomisjoni hindamisvisiit kõrgkoolis kestab 2-4 päeva kokkulepitud ajakava alusel. Seejuures hoolitseb kõrgkool ekspertkomisjoni majutamise- ja toit-

lustamisvõimaluste, samuti piisavate töötamisvõimaluste eest. Ekspertidel on õigus tutvuda kõigi koolitust ja selle taset iseloomustavate dokumentide ja andmateriaalidega, tutvuda õppetöö tegeliku korralduse ja läbiviimisega, korraldada vajadusel kontrollkatseid üliõpilastele ning küsitleda individuaalselt või kollektiivselt kõrgkooli liikmeskonda. Hindamisvisiidi lõpul teeb ekspertkomisjoni esimees kõrgkooli rektorile suuliselt teatavaks visiidi tulemusena kujunenud esialgsed järeldused, märkides nii positiivseid kui ka parandamist vajavaid külgi.

Pärast kõrgkooli kõlastamist koostab ekspertkomisjon kokkuvõtliku aruande ekspertvisiidi tulemustest ning kõigile ekspertide käsutuses olnud materjalidele, kaasa arvates kõrgkooli enesehinnangu aruande, tugineva lõpphinnangu koos detailiseeritud järeldustega. Aruanne esitatakse akrediteerimistähtajaks Hindamisnõukogule, kes teeb lõpliku otsuse akrediteerimistulemuste kohta. Hindamisnõukogu otsuse kinnitab kultuuri- ja haridusminister.

Ekspertaruanne. Ekspertaruanne koostatakse lähtuvalt akrediteerimise liigist, kõrgkooli (allüksuse) institutsiooniline akrediteerimine või kõrgkooli õppe-suuna (õppekava) akrediteerimine, erinevalt. Üldjuhul peaks eksperthinnangu andmisel juhinduma enesehinnangu aruande üldjaotustest. Aruandest peaks selguma ekspertide arvamus, kas kõrgkooli (õppekava) sihid ja eesmärgid on vastavuses ühiskonna vajadustega, kas nad on realistlikud, kas nad on tagatud õppeasutuse inim- ja materiaalressurssidega ning kas kõrgkooli tegevus või õppekava realiseerimine viib püstitatud eesmärkidele.

2.6 Akrediteerimisotsuse vastuvõtmine

Vastavalt Kõrghariduse Hindamise Nõukogu põhikirjale on akrediteerimisotsuse vastuvõtmise olulisemad momendid järgmised:

- Akrediteerituse kohta võtab Nõukogu vastu otsuse (akrediteeritud, mitteakrediteeritud, tingimisi akrediteeritud). Nõukogul on õigus teha ettepanekuid kõrgkoolide või tema struktuuriüksuste

asutamiseks, reorganiseerimiseks või likvideerimiseks ning õppekavade avamiseks või sulgemiseks. Nõukogul on õigus tunnistada hindamiskomisjoni töö ebapiisavaks ja korraldada täiendav ekspertiis.

- Nõukogu liikmetel on õigus nõuda kõigi arutatava küsimusega seotud dokumentidega tutvumise võimalust vähemalt 10 päeva enne istungi algust. Selle tähtaja ületamisel viiakse arutelu üle järgmise istungi päevakorda, kui selle poolt on vähemalt 1/3 hääleõiguslikest kohalviibijatest. Nõukogule esitatakse istungiks ekspertkomisjoni otsus ja õppeasutuse kirjalik seisukoht või apellatsioon selle kohta, kui küsimus on akrediteerimises.

- Akrediteerimisalaseid otsuseid saab langetada ainult 2/3 Nõukogu liikmete poolthäälega. Nõukogu liige ei hääleta, kui akrediteerimisalane otsus puudutab kõrgkooli, mille liikmeskonda ta kuulub. Koosolekult puuduv Nõukogu liige on kohustatud oma kirjalikult vormistatud seisukoha (kinnises ümbriku) esitada Nõukogule istungi alguseks. Hiljem saabunud arvamusi ei arvestata. Kui otsus akrediteerituse või mitteakrediteerituse kohta ei saa vajalikke poolthääli, hääletatakse õppeasutuse või õppekava tingimisi akrediteerituse üle. Otsus võetakse sel juhul vastu lihthääleteenamusega.

- Nõukogu esimees teeb akrediteerimisalase otsuse asjaosalisele kõrgkoolile teatavaks 5 päeva jooksul peale otsuse langetamist.

- Negatiivse akrediteerimisotsuse korral õppeasutuse kohta otsustab kultuuri- ja haridusminister ülikooli koolitusloa tühistamise ja küsimuse ülikooli edasise tegevuse kohta. Nõukogu ettepanekul võib Eesti Vabariigi Valitsus selle otsuse täitmise kuni kaheks aastaks peatada ja selle aja sees toimunud positiivse kordusakrediteerimise korral tühistada.

- Õppekava esmakordse negatiivse akrediteerimisotsuse korral võib õppeasutus taotleda kordusakrediteerimist pärast ühe aasta möödumist akrediteerimisotsusest. Õppeasutuse õppekavade teistkordse negatiivse akrediteerimisotsuse korral lõpetatakse kultuuri- ja haridusministri otsusega üliõpilaste vastuvõtt vastavale õppesuunale või erialale.

3. Õppekavade akrediteerimine

3.1. Akrediteerimise liik

Õppekava akrediteerimise eesmärgiks on õppekava sisu, sellest tulenevate õpingute sooritamise ja sooritustingimuste ning kasutatavate õpetamismeetodite ja õppetulemuste kontrolliviiside hindamine, samuti õppijate tegelike teadmiste ja oskuste, eriti lõpetanute taseme analüüs, lähtudes kõrgkooli poolt püstitatud eesmärkidest ja rahvusvaheliselt väljakujunenud tase-menõudest.

Aruanne peab olema analüütiline, andes kriitilise hinnangu õppetegevuse erinevatele külgedele ja probleemidele. Eesmärgiks on välja selgitada senise tegevuse nõrkusi ning osutada võimalusi olukorra parandamiseks. Aruande sisu tõepärasuse ja objektiivsuse eest vastutab aruande heakskiitnud nõukogu, kellel laseb ka ülesanne kavandada teid ja meetmeid õpetamiskvaliteedi parandamiseks niivõrd, kuivõrd see konkreetseis tingimusi võimalik on.

Kuna õppekava akrediteerimise küsimustikud on mõeldud ka eraldi kasutamiseks, lahus institutsioonilisest akrediteerimisest, siis paratamatult sisaldavad nad ka küsimusi, mis puudutavad õppeasutust kui tervikut.

3.2. Eneseanalüüsi eesmärk

Õppekava akrediteerimise eesmärgiks on õppekava sisu, sellest tulenevate õpingute sooritamise ja sooritustingimuste ning kasutatavate õpetamismeetodite ja õppetulemuste kontrolliviiside hindamine, samuti õppijate tegelike teadmiste ja oskuste, eriti lõpetanute taseme analüüs, lähtudes kõrgkooli poolt püstitatud eesmärkidest ja rahvusvaheliselt väljakujunenud tase-menõudest.

3.3. Eneseanalüüsi korraldus

Eneseanalüüsi korraldab õppekava eest vastutav akadeemiline allüksus ja selle eest vastutab allüksuse juht. Eneseanalüüsi protsessi haaratakse kõikidest huvigruppidest vähemalt kaks esindajat, kes annavad hinnangu kõikide analüüsitava punktide kohta. Aruande analüüs ja korrigeerimine peab olema avalik.

3.4. Eneseanalüüsi alused

Õppekava analüüsi alusteks on riiklikud õigusaktid, kõrgkooli ja eriala formuleeritud eesmärgid ning õppekava akrediteerimisstandardid.

Põhiliseks kvaliteedi hindamise aluseks on antud õppesuunale või erialale kõrgkoolis püstitatud õpetamissihid ja eesmärgid. Hinnatakse eeskätt tegeliku õppetegevuse vastavust sihtidele ning üksikute eesmärkide täitmise määra. See aga nõuab, et õpetamise sihid ja eesmärgid oleksid formuleeritud selgelt, konkreetset, igakülgset ja realistlikult, arvestades nii kõrgkooli, riigi, ühiskonna, tööandjate kui ka õppijate huve ning vajadusi.

3.5 Aruande koostamine.

Aruanne koostatakse ja esitatakse viies eksemplaris vähemalt kolm nädalat enne ekspertkomisjoni plaanitud külastustähtsuga antud kõrgkooli. Aruande kogumaht ei peaks ületama 25, maksimaalselt 35 lehekülge.

Aruande tekstiosa koostatakse vabas vormis, vältides deklaratiivsust ja pinna-pealseid kirjeldusi. Struktuuri ühtustamiseks tuleb õppesuuna või eriala õpetamisalase enesehinnangu-aruandes järgida tüüpsisukorda järgmiste alajautustega:

Info eneseanalüüsi kohta

1. Eneseanalüüsi läbiviiva organi liikmete nimekiri
2. Eneseanalüüsi periood
3. Eneseanalüüsi aruande arutelu kõrgkoolis ja kinnitamise kuupäevad

Sissejuhatus

1. Lühülevaade ajaloost
2. Missioon, eesmärgid ja strateegia

Analüüs

1. Kõrgkooli struktuur ja üldine töökorraldus
2. Üliõpilased
3. Õppekava(d)
4. Õppeprotsess
5. Õppekorraldus ja juhtimine
6. Kõrgkooli kvaliteediohje ja tagasiside Kokkuvõte ja järeldused

Lisad

Õppesuuna aruanne peaks arvestama nii spetsialiseerimist õppesuuna piires kui ka pakutava kõrghariduse kõiki astmeid. Lisad esitatakse tabelitena, loeteludena või graafikutena.

Iga analüüsi osa peatüki (1-6) tarbeks on edasiselt roodud suunavad küsimused, millele vastamine hõlbustab enesehinnangu aruande koostamist. Aruande kirjutajaile jääb muidugi õigus lülitada aruandesse ka muude vastava kõrgkooli jaoks oluliste probleemide analüüsi ja hinnanguid.

Lisa 1 Kõrghariduse Hindamise Nõukogu põhikiri

1. Üldsätted

1.1. Kõrghariduse Hindamise Nõukogu (edasisealt "Nõukogu") tegevuse eesmärkideks on:

- 1) Rahvusvahelisele tasemele vastavate kõrghariduse standardite väljatöötamine.
- 2) Kõrgkoolide ja nende õppekavade hindamise meetodite väljatöötamine.
- 3) Kõrgkoolide ja nende õppekavade akrediteerimine.
- 4) Kõrgkoolide ja kõrgharidust puudutavate

soovituste andmine akrediteerimise alusel.

5) Oma otsuste avalikustamine.

1.2. Nõukogu juhindub oma tegevuses Eesti Vabariigi seadustest ja neist lähtuvatest õigusaktidest ning oma põhikirjast.

1.3. Nõukogusse kaasatakse juhtivaid asjatundjaid ühiskonna eri valdkondadest, eeskätt haridus-, teadus- ja arendusastutestest ja kutseühingute esindajatest.

1.4. Nõukogu moodustab ekspertkomis-

jone kõrgkoolide ja õppekavade hindamiseks. Nõukogu võib moodustada ka ekspertkomisjone ja töögrupe kõrghariduse kvaliteedikindlustusega seotud muude probleemide lahendamiseks ja ettepanekute saamiseks. Ekspertkomisjonid töötavad statuudi alusel, mille kinnitab Nõukogu.

1.5. Akrediteerituse kohta võtab Nõukogu vastu otsuse (akrediteeritud, mitteakrediteeritud, tingimisi akrediteeritud). Nõukogul on õigus teha ettepanekuid kõrgkoolide või tema struktuuriüksuste asutamiseks, reorganiseerimiseks või likvideerimiseks ning õppekavade avamiseks või sulgemiseks. Nõukogul on õigus tunnista hindamiskomisjoni töö ebapiisavaks ja korraldada täiendav ekspertiis.

1.6. Nõukogu töötab enda poolt koostatud aastaplaani põhjal. Plaani aluseks on kõrgkoolide ettepanekud akrediteerimiseks ning Kultuuri- ja Haridusministeeriumi või kutseliitude vastavad taotlused.

1.7. Nõukogu esitab oma tegevuse aastaaruande ja ettepanekud kultuuri- ja haridusministrile viimase poolt kehtestatud tähtaegadeks. Akrediteerimist puudutavad otsused esitatakse kultuuri- ja haridusministrile viie päeva jooksul otsuse langetamise päevast.

1.8. Nõukogu põhikirja ja selle muudatused kinnitab Eesti Vabariigi Valitsus. Muudatusettepanekuid Nõukogu põhikirja kohta võivad teha Nõukogu, rektorite nõukogud ning kultuuri- ja haridusminister.

2. Nõukogu moodustamine, selle koosseis ja muutmine

2.1. Nõukogu koosneb 12 hääleõiguslikust liikmest. Kultuuri- ja haridusminister ning rektorite nõukogude esimehed võivad Nõukogu tööst osa võtta sõnaõiguslike liikmetena.

2.2. Nõukogu koosseisu kinnitab ja muudab Eesti Vabariigi Valitsus. Ettepanekuid Nõukogu koosseisu kohta teevad rektorite nõukogud (6 liikme osas) ning kultuuri- ja haridusminister (6 liikme osas). Muudatusettepanekud esitatakse Eesti Vabariigi Valitsusele vastavalt kehtivale korrale. Nõukogu esimese koosseisu esitab Kultuuri- ja Haridusministeeriumi juures

tegutsev akrediteerimist ettevalmistav komisjon.

2.3. Nõukogu liikme üks ametiaeg on kuni kolm aastat. Rotatsioon algab Nõukogu kolmandast tegutsemisaastast ja hõlmab 1/3 Nõukogu koosseisust aastas. Üks isik võib olla Nõukogu liige maksimaalselt 6 aastat.

2.4. Nõukogu juhib esimees, tema äraolekul esimehe asetäitja. Esimehe ja tema asetäitja valib Nõukogu. Esimene koosolek kutsutakse kokku kultuuri- ja haridusministri poolt.

2.5. Nõukogu esimehe asetäitja tööülesanded määrab esimees.

2.6. Nõukogu sekretäriks nimetab Kultuuri- ja Haridusministeeriumi kantsler sama ministeeriumi koosseisulise töötaja. Sekretär ei ole Nõukogu liige ega oma hääleõigust. Sekretäri ülesanded Nõukogus määrab esimees.

3. Töökorraldus ja juhtimine

3.1. Nõukogu istungid toimuvad vähemalt 2 korda aastas. Istungid protokollitakse.

3.2. Nõukogu kehtestab istungite ettevalmistamise ja läbiviimise korra.

3.3. Istungi kutsub kokku ja viib läbi esimees (esimehe asetäitja). Istung kutsub kokku ka vähemalt 4 hääleõigusliku liikme nõudmisel.

3.4. Nõukogu istung on otsustusvõimeline, kui kohal viibib vähemalt 8 hääleõiguslikku liiget. Kvoorumi puudumisel korraldatakse uus istung hiljemalt 2 nädala jooksul.

3.5. Nõukogu liikmetel on õigus nõuda kõigi arutatava küsimusega seotud dokumentidega tutvumise võimalust vähemalt 10 päeva enne istungi algust. Selle tähtsaja ületamisel viiakse arutelu üle järgmise istungi päevakorda, kui selle poolt hääletab vähemalt 1/3 hääleõiguslikest kohalviibijatest. Nõukogule esitatakse istungiks ekspertkomisjoni otsus ning õppeasutuse kirjalik seisukoht või apellatsioon selle kohta, kui küsimus on akrediteerimises.

3.6. Apellatsiooni käsitlemisel viib Nõukogu läbi täiendavaid ekspertiise. Nõukogu peab selles küsimuses otsuse tegema mitte hiljem kui 3 kuud peale apellatsiooni esitamist.

3.7. Nõukogu esimehel on õigus kutsuda istungile Nõukogusse mittekuuluvaid isikuid, kes aga ei saa osaleda hääletamisel.

3.8. Nõukogu võtab oma otsused (välja arvatud akrediteerimisalased otsused) vastu lahtisel hääletamisel lihthääleteenamusega. Hääle poolitumisel otsustab istungi juhataja hääle.

3.9. Akrediteerimisalaseid otsuseid saab langetada ainult 2/3 Nõukogu liikmete poolthääletage. Nõukogu liige ei hääleta, kui akrediteerimisalane otsus puudutab kõrgkooli, mille liikmeskonda ta kuulub. Koosolekult puuduv Nõukogu liige on kohustatud oma kirjalikult vormistatud seisukoha (kinnises ümbrikus) esitama Nõukogule istungi alguseks. Hiljem saabunud arvamus ei arvestata. Kui otsus akrediteerituse või mitteakrediteerituse kohta ei saa vajalikke poolthääli, hääletatakse õppeasutuse või õppekava tingimisi akrediteerimise üle. Otsus võetakse vastu lihthääleteenamusega.

3.10. Nõukogu esimees teeb akrediteerimisalase otsuse asjaosalisele kõrgkoolile teatavaks 5 päeva jooksul peale otsuse langetamist.

3.11. Negatiivse akrediteerimisotsuse korral õppeasutuse kohta otsustab kultuuri- ja haridusminister ülikooli koolitusloa tühistamise ja küsimuse ülikooli edasise tegevuse kohta. Nõukogu ettepanekul võib Eesti Vabariigi Valitsus selle otsuse täitmise kuni kaheks aastaks peatada ja selle aja sees toimunud positiivse kordusakrediteerimise korral tühistada.

3.12. Õppekava esmakordse negatiivse akrediteerimisotsuse korral võib õppeasutus taotleda kordusakrediteerimist pärast ühe aasta möödumist akrediteerimisotsusest. Õppeasutuse õppekavade teistkordse negatiivse akrediteerimisotsuse korral lõpetatakse kultuuri- ja haridusministri otsusega üliõpilaste vastuvõtt vastavale õppesuunale või erialale.

3.13. Sekretär peab esitama kultuuri- ja haridusministrile kõigi otsuste koopiad hiljemalt 5 päeva jooksul, arvates nende vastuvõtmisest. Kultuuri- ja haridusminister kinnitab või lükkab need tagasi 1 kuud jooksul ja tema otsus tuleb Nõukogu liikmetele teatavaks teha 1 nädala jooksul.

Eesti majanduse "mänguruumist" ja tulevikustsenaariumidest

ERIK TERK

Me oleme harjunud käsitlema Eesti arengut üleminekuna millelegi -omariiklusele, tsiviilühiskonnale, turumajandusele jne. Sotsiaalses mõttes on taoline käsitlus mõneti ohtlik, kuna ta sisaldab varjatult hüpoteesi etteantud, teadaolevast ja ainsast võimalikust väljundist. Tegelikult võib Eesti ühiskond oma arengus jõuda välja väga erinevatesse seisunditesse ning palju sõltub sealjuures meie enda tarkusest, tahetest, üksmeelest jne. Majanduse osas peaks nn. üleminekuhüpotees olema vähemalt osaliselt siiski kasutatav. Meil on olemas teatud ettekujutus, kuidas see turumajandus võiks toimida ning isegi viimase 5-6 aasta jooksul kujunenud teoreetiline arusaam ülemineku protsessist, tema staadiumidest ja siseloogikast. Nii Maailmapanga kui IMF käsitluste järgi kestab üleminek turumajandusele postsotsialistlikes maades edukal juhul umbes 10 aastat. Kui me lähtume sellest, et alustasime seda teed kusagil 1990. algul, siis praegu oleme astumas üle selle protsessi keskosa märkiva joone.

Kui peatuda vaid lühidalt majandusreformi põhilistel nn. allprotsessidel, siis tuleb kõigepealt nentida, et oleme saavutanud turumajandustumise esimese osa põhieesmärgi, nn. esialgse makroökonomilise stabilisatsiooni. Oleme praktiliselt lõpetanud hindade ja väliskaubanduse liberaliseerimise, samuti väikeprivatiseerimise. Praeguses arengustaadiumis on keskseteks küsimusteks suurprivatiseerimise lõpuleviimine, korralikult funktsioneerivate finantsurgude kujunemine, turumajanduslike institutsioonide korralik töö.

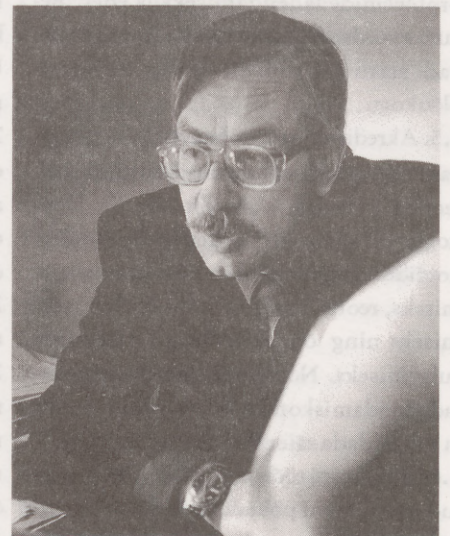
Kui ülemineku esimesel poolel olid võtmemõisteteks liberaliseerimine ja stabiliseerimine, siis nüüd hakkavad esiplaanile tõusma sellised eesmärgid nagu arengu kvaliteet, ümberkorralduste "sügavus", Eesti kui terviku suhteliste eeliste kasutamine rahvusvahelises majanduses, institutsionaalne areng. Vaid

väga vähestel turumajandust harrastavatel maadel, kes on mingitel põhjustel jäänud nn. perifeersete (odaval tööjõul, primitiivsel toodangul ja loodusrikkuste odaval müügil põhinevate) majanduste hulka, on õnnestunud arenguhüpe nn. tsentrimajanduste (kvalifitseeritud tööjõul, oskusteabel, määndžmendil ja kapitalil põhinevate majanduste) hulka. Väidetavasti pole õnnestumise/ebaõnnestumise aluseks saanud mitte niivõrd vähene liberaalsus, kuivõrd maa institutsionaalne kvaliteet.

Vaatamata sellele, et meie turumajandustumine on olnud suhteliselt edukas, peame me tunnistama, et ta on olnud küllalt pindmine selles mõttes, et ta tagab majanduse ja ühiskonna operatiivse funktsioneerimise, kuid ei taga veel meie infrastruktuuride taastootmist ega ka sotsiaalset taastootmist.

Kui me vaatame kogu meie füüsilist infrastruktuuri alates näiteks raudteest ja lõpetades elektrijaamadega, siis peame nentima, et meil saab olema suuri probleeme isegi selle infrastruktuuri käigushoidmisega, rääkimata tema hüppelisest arendamisest. Selle probleemi taga on sotsialismi pärandist tulenev avaliku sektori hindade problemaatika. Nende hindade paratamatu tõus on omakorda inflatsiooni allikas jne.

Teisest küljest võime me öelda, et me oleme Eestis kasutanud ühte klassikalist majanduse ülespumpamise viisi, tehes seda küll mitte väga klassikalisel viisil. Oma valuuta väärtuse viimisega rahareformi käigus madalale oleme me saavutanud olulisi ekspordieeliseid. Enamik analüütikuid väidab, et oma rahareformiga loodud eelistest ehk reservist oleme me vähemalt poole praeguseks ammendanud. Milles tuleb, et meil ei ole vaja karta krooni devalveerimist lähitulevikus, aga et pikemas perspektiivis see efekt ammenud ja paari-kolme aasta pärast võime me küllalt tõenäoliselt sattuda teatud kriisi

Erik Terk on sündinud 1952. Lõpetas Tallinna Tehnika Ülikooli (TTÜ) majandusteaduskonna 1974. Kuni 1989 töötas juhtimisuurijana ja -konsultandina algul TTÜ Tööstuse juhtimise ja planeerimise kateedris, hiljem Eesti Majandusjuhtide Instituudis (EMI). 1989-92 aseminister Majandusministeeriumis: uued ettevõtvormid, privatiseerimine, regionaalpoliitika. Alates 1993. a. kevadest Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi direktor. Alates 1994.a. Eesti Majandusteaduse Seltsi juhatuse esimees. Majandusteaduste kandidaat (1989, TA Majandus Instituut) "Strateegiliste otsuste ettevalmistamise konsulteerimine".

(tõusevad palgad ja mõned muud tootmiskulud). Siis võime hakata kaotama praegusi eksporditurge ning probleemid maksebilansiga võivad süveneda.

Me oleme pöördunud oma majandusega läände kiiremini, kui seda eeldati, ning meil seisab ees eesmärk seda lääne väliskaubanduse osatähtsust protsentuaalselt säilitada ja kvalitatiivselt (toodete keerukuse mõttes) tõsta.

Kui me vaatame oma institutsionaalset arengut, siis ilmselt oleme pigem algfaasis, s.t. selleks, et meil töötaks nii korralik riigiparaat kõige sinna juurde kuuluva (omavalitsused) ja toimiks ettevõtjate

koostöö, tuleb meil teha oluliselt rohkem, kui on tehtud.

Kui me vaatame oma arengut sotsiaalsete indikaatorite seisukohalt, näeme, et nn. inimarengu näitajatel seisame me veel praegugi maailmas tunduvalt paremal järjel, kui oma majandustaseme näitajatel. Kahjuks peame prognoosima, et lähitulevikus võib meie koht arenenud maade hulgas sellistelt näitajatel nagu haridus, tervishoid, jm. sotsiaalsed näitajad, selgelt tagasi minna. Küsimus on selles, kui palju saame seda pidada lubatavaks ja millal me suudame sotsiaalses plaanis uuesti tõusma hakata. Kui otseste toimetulekuabide madalus ähvardab poliitilise tagasilöögiga, siis sotsiaalsele arengule suunatud rahade äärmine vähesus annab tagasilöögi küll mitte nii märgataval, kuid võimalik, et seda valusamal kujul. Sotsiaalsfääri (kõige laiemas mõttes) hädad võivad kujuneda piduriks ka meie püüdlustele saada võimalikult ruttu EÜ täisliikmeks.

See, kas Eesti majandus suudab lähema 5-6 aasta jooksul saada sisse korraliku kiirenduse ja muutuda tõesti euroopalikuks turumajanduseks, sõltub tugevalt makromajandusliku keskkonna edasise muutumise variantidest. Sealjuures ei taandu küsimus kaugeltki vaid sellele, kas üks või teine valitsus on küllalt "mehine", et mitte taganeda teatud reformisaavutustest, nagu asja nähakse ülelihtsustatud poliitilistes diskussioonides. Erinevate makromajanduslike poliitikatega kaasnevad lihtsalt erinevad "plussid" ja "miinused", ainuõiget, vaid positiivseid majanduslikke tulemusi (rääkimata sotsiaalsetest) kaasatoovat tegevuskurssi pole postsotsialistliku situatsiooni vastuoludes lihtsalt olemas.

Eesti Tuleviku-uuringute Instituudis 1994. aastal Alari Purju juhendamisel läbiviidud uuringus on töötatud välja kolm võimalikku makroökonomilist stsenaariumit järgnevateks aastateks, mille kaudu on võimalik "kombata" meie majanduse tulevikuvõimalusi:

I stsenaarium: tugev, liberaalse kohanemisega, väikese tulu ümberjaotamisega rahakeskkond;

II stsenaarium: tugev, hajutatud

kohanemisega, ulatuslikuma tulu ümberjaotamisega rahakeskkond;

III stsenaarium: pehme rahakeskkond.

I stsenaariumi puhul jätkub senine liberaalne majanduspoliitika ja säilib madal maksutase. Need ja nendega seotud tegurid suurendavad ettevõdusaktiivsust, kuid maksebilansi halvenemine (impordipiiranguid ei kasutata) võib tuua kaasa intressimäärade kasvu. Infrastruktuursete teenuste (energia, transport) hindade kiire tõus tasemele, kus on kaetud mitte ainult jooksvad kulud, vaid suudetaks taastoota ka põhivara, ei luba viia inflatsioonitaset küllalt madalale. Ka palkade tõus võib kujuneda probleemiks eksportijatele, vähemalt praegustes ekspordiniššides. Eelarvesse ei teki ressursse eksporditoetuste, sooduskrediitide jms. andmiseks.

Stsenaarium võib siiski anda häid tulemusi (iseigi 6%-line keskmine majanduskasv rea aastate jooksul), kuid seda eeldusel, et Eesti majandusse tehakse suures mahus välisinvesteeringuid. Välisinvesteeringud võimaldaksid hoida tasakaalus maksebilanssi ja suunata majandust operatiivselt uutele perspektiivsetele turuniššidele. On aga selge, et välisinvesteeringud teevad suuremahulisi investeerimisotsuseid vaid siis, kui nad on veendunud meie siseses ja välises (sh. suhted Venemaaga) stabiilsuses.

Ohuks on, et välisinvesteeringud võivad hakata liigselt koonduma vaid suure kapitali käibekiirusega aladele, probleeme võib tekkida investeeringute leidmisega mõnedesse esmajärgulistesse infrastruktuuri lõikudesse (raudtee, energeetika). Samal ajal kiiremat tasuvusaega infrastruktuuri lõikudes võivad välisinvesteeringud osutada efektiivseteks.

II stsenaariumit eristab esimesest eelkõige püüe "venitada" avaliku sektori (energeetika, raudtee jm.) hindade tõusu pikema perioodi peale ja mobiliseerida riigieelarvesse nii selle võimaldamiseks kui täpsemini suunidetud struktuuripoliitika teostamiseks mõnevõrra enam ressursse. Tugevamalt sekkub riik selle stsenaariumi puhul ka välismajanduspoliitikasse. Rahapoliitika on samasugune nagu

esimese stsenaariumi puhul. Maksukoormus on selle stsenaariumi puhul mõnevõrra kõrgem. Kuna maksebilansi tasakaalustamist toetatakse administratiivselt ja oluliste ressursside (põlevkivi, elektrienergia) hinnad tõstetakse pikema perioodi jooksul, siis sisaldab see stsenaarium lähiperioodil väiksemat inflatsiooniriski. Intressimäärad on mõnevõrra madalamad kui I stsenaariumi puhul. Eeldatavasti tõuseb natuke aeglasemalt ka palk. Suuremaks probleemiks kui I stsenaariumi puhul võib saada aga maksebilansi kapitalikonto.

Riigil on selle stsenaariumi raames olemas teatud võimalused struktuuripoliitika ja tööstuspoliitika teostamiseks, mis vähendab mingil määral sõltuvust väliskapitali suuremahulisest sissetulemisest või mittesissetulemisest. Suuremad on võimalused toetada haridust, tehnilist innovatsiooni jm. Oht on aga see, et nõrga institutsionaalse arengu taseme juures võib riigi poolt aetav poliitika osutada ebatõhusaks ning seetõttu mitte tasuda ära negatiivseid efekte, mis on tingitud maksude tõusust ja riigi poolt toetatavate infrastruktuursete lülide omainitsiatiivi langusest.

III stsenaariumi eristusaluseks on kahest esimesest erinev rahapoliitika.

On väidetud, et Eesti rahasüsteem on isetasakaalustuv. Nn. valuutakomitee süsteemi puhul pidavat, juhul kui maksebilanss on negatiivne ja valuutareserv ei kasva ning rahapakkumine Eestis seetõttu väheneb, tooma tõusvad intressimäärad välismaalt uuesti majanduse arenguks vajaliku raha sisse. Taoline loogika käsitleb siiski monetaarmajanduse ja nn. reaalmajanduse vahetõrget liialt lihtsustatult. Teatud tingimuste puhul, näiteks majandusliku riski ja inflatsiooniootuste kõrge taseme juures võib valuutakomitee süsteemi eelkirjelatud tagasikäigu faas mitte tööle hakata ja lahkunud raha välismaale jääda. Sel juhul võib asjade loogika viia krooni devalveerimiseni ning mingile muule vahetuskursi režiimile: kas ujuvkurs, režiim, kus on ette teatatud teatud vahemik, mille järel valuutat teatud protsendi ulatuses devalveeritakse; või

lihtsalt uuel tasemel fikseeritud vahetuskurss. Taoliste variantide puhul olemegi jõudnud pehme rahakeskkonna stsenaariumisse.

Inflatsioon on pehme rahakeskkonna stsenaariumis kõrgem kui kahe esimese stsenaariumi puhul, intressimäärad kõrgemad ning majanduse reaalkasv madalam. Nominaalpalk kasvab küll kiiresti, kuid krooni devalveerumisega pidurdub dollarites väljendatud palgatase kasv.

Krooni devalveerimine aitab viia alla tootmiskulud rahvusvahelises võrdluses, eriti palgakulu vähenemise tõttu. Välisurgudele tootvad ettevõtted saavad ajutist kergendust, väheneb aga ka majanduskeskkonna surve ettevõtetele vajalike muudatuste ja ratsionaliseerimiste läbiviimiseks. Halvemal juhul on võimalik inflatsioonispiraali "vahetuskurss-hinnad-vahetuskurss" käivitumine, mis viib pidevale devalveerimisele ja jätkuval inflatsioonile. Pehme rahakeskkond mõjub tõrjuvalt nii sise- kui välisinvesteeringutele. Odava krooniga pole võimalik sisse osta kalleid lääne seadmeid ja Eesti eksport hakkab siirduma turgudele, mis eelistavad toodangu odavust kvaliteedile. Taoliseks turuks on eelkõige Vene turg. Eesti integratsioon läänega pidurdub.

Lähtudes majanduspoliitika radikaalsusest võib tunduda, et esimene ja kolmas stsenaarium on teineteisest kõige kaugemal ja teine stsenaarium kusagil nende vahel. Tegelikult on taoline kujutus siiski pilti ohdlikult lihtsustav. Just esimesest stsenaariumist on suurem oht sattuda, tema ebaõnnestumise puhul, kolmandasse. Samal ajal annab aga esimene stsenaarium oma õnnestumise puhul parema majanduskasvu ja võimaldab lõpetada (tänu lähiaastate kõrgemale inflatsioonitasandile) paratamatu kuluinflatsioonitõusu tsükli kiiremini. Samal ajal on esimese stsenaariumi kaudu EÜ lävele jõudnud Eesti suretanud tõenäoliselt peale majanduslike vesivõsude välja ka terve rea edasiseks arenguks vajalike potentsiaale.

Milliseks kujuneb Eesti majanduse struktuur saajandivahetuseks, kas ja kuivõrd on Eestil endal võimalik võtta

struktuurikujundavaid meetmeid? Kui arvestada, et mõned struktuurinihked (näiteks põllumajanduse osatähtsuse languse jätkumine, iseasi mis ulatuses) on suhteliselt selgelt ette näha, mõned väiksemad aga üldpilti oluliselt ei muuda, siis võib välja tuua kaks põhimõtetist alternatiivi:

- viimastel aastatel hoogsalt laienenud teenindussektori (tema laias tähenduses) osatähtsuse suurenemise jätkumine lähiaastatel;
- vahepeal oma osatähtsusest langenud tööstussektori uus tõus ehk reindustrialiseerumine.

Eelkirjeldatud kahe tendentsi alternatiividena väljatoomine ei tähenda, et kummagi sektori väljund absoluutmahus üheaegselt suureneka ei võiks. Ilmselt see nii sünnibki. Alternatiivisena saab käsitleda vaid nende osatähtsusi.

Teenindussektori tõus turumajandusele üleminekul on igati mõistetav. Sotsialistlikus majanduses oli teenindussektor (laias mõistes) nii oma tähtsusest kui tööhõivelt alaarenenud. Oma kiire käibe ja väikese algkapitalivajaduse tõttu oli ta ka sobiv esialgseks kapitali akumulatsiooniks. Küsimus on aga selle sektori edasise laienemise potentsiaal. Teenused on oma olemuse tõttu suhteliselt raskelt eksporditavad. Kodumaisel turul, kus nn. ühiskondlike teenuste (elekter, linnatransport, korteriüür jne.) hindade paratamatu tõus teeb individuaaltarbija taskud suhteliselt tühjaks ja teenuseid tarvitavate ettevõtete teenuste ostuvõime sõltub nende põhitegevuse edukusest, on nõudlus suhteliselt piiratud. Eelnevast tulenevalt on Eesti teenindussektori tuleviku prognoosimisel mõtet rääkida eraldi ühelt poolt rahvusvahelise kaubanduse ja transiittranspordiga seotud teenindusmahust (suures osas on taoline kaubandus ja transiit idaläänesuunaline) ja teiselt poolt muust teenindussektorist ja tema mahust. Võib eeldada, et teenindussektori kasvupotentsiaal Eestis on valdavalt seotud just idalääne kaubanduse ja transiidiga.

Ekspordile orienteeritud tööstus on olnud viimastel aastakümnetel mitmete maade majandusarengu mootoriks.

Näiteks võib tuua kasvõi Ida-Aasia nn. uued industriaalmaad, Euroopa Liitu astunud riikidest Iiri Vabariigi. Peale rahareformi suutsid Eesti ettevõtted tänu suhteliselt üledevalveeritud kroonile pöörduda küllalt kiirelt läände ning hakata tegema olemasoleva seadmepargi baasil allhanketöid lääne tellijatele. Praeguseks on suur osa tööstusettevõtetest ka juba privatiseeritud, nii et võib eeldada nende juhtkondade ekspordimotivatsiooni tõusu. Tasapisi on paranenud ka välisurgude tundmine jne. Ülioptimistlik Eesti tööstuse tuleviku suhtes pole siiski ka põhjust olla ja seda päris mitmel põhjustel.

90-ndatel aastatel on tööstustoodangu, eriti lihtsama tööstustoodangu turg enam täis kui ta oli 70-ndatel, kui oma ekspordetu saavutas nn. uute industriaalmaade laine. Paljud Eesti tööstusettevõtted on sunnitud oma ekspordetegevuse jätkamiseks juba lähiajal sisse ostma küllalt kalli lääne tehnoloogia ja pole selge, kas nad suudavad ka pärast seda majanduslikult edukad olla. Samsammult tõusvad palgad, energia hind ja metalli hind vähendavad konkurentsi eelist nende ekspordniššide osas, kus põhiliseks tellimuste saamise aluseks oli odavus. Tööstus võiks ju suuta küll põhimõtteliselt läbi lüüa ka taolistes tingimustes, kuid selleks oleks vaja teatud riigipoolset, kasvõi kaudset toetust: abi turgudele jõudmisel ja marketingi osas, tugifinantseerimist või sooduskrediite kõrgetehnoloogiatootmisel, tugevat hariduse ja tehilise arengu alaste sidusettevõtete võrku jne. Piiratud riigieelarve puhul on aga taolisest toetusest raske unistada.

Nagu näitas eeltoodud mõttekäik, seostub teenindussektori areng oma nõuetelt ja võimalustelt küllalt hästi just makroökonomilise stsenaariumiga nr. 1. Ida-lääne vaheline kaubavahetus ja transiit on tõesti see majandussektor, kuhu suurele ja suhteliselt kiirele käibele orienteeruv lääne kapital on valmis tulema. Liberaalne välismajanduspoliitika ja madalad maksud aitaksid arengule kaasa. Probleemiks on aga see, et nimetatud majandussektor jääb Eesti

jaoks ka vähemalt lähitulevikus teatud ulatuses riskisektori, mille edu sõltub peale kõige muu ka välispoliitilistest teguritest. Teenindusel, mis ei seostu idalääne kaubavahetuse ja transiidiga, pole Eesti siseturu kitsuse tõttu erilisi eeldusi väliskapitali suurtes mahtudes kohale tõmmata.

Makroökonomiline stsenaarium nr. 2 sobib paremini reindustrialiseerimise ideoloogiaga. Tema riskitegurid seostuvad Eesti riigiparaadi ja muude tema tarbeks loodud institutsioonide töövõimega.

Samuti Eesti ettevõtjate nõusolekuga maksta makroökonomilise keskkonna stabiliseerimise ja maailmaturgudel suhtelist eelist omavate nn. läbilõõgisuundade toetamiseks kõrgemaid makse. Panna taolisteks eesmärkideks vahendite kogumise põhiraskus käibemaksule ja aktsiisimaksudele on illusoorne lootus. Seda saaks teha elanikkonna sissetulekute vähese diferentseerituse puhul, see pole aga praeguse Eesti olukord. Välispoliitiliste tegurite suhtes on ta aga vähem

tundlik kui seda on transiidiaari. On ju eksporttootmise potentsiaalsed turud valdavalt läänes.

Eelnevat resümeeerides võib öelda, et püüeldes reindustrialiseerimisele on mõtet orienteeruda stsenaariumile nr. 2. Juhul kui peame õigemaks orienteeruda stsenaariumile nr. 1, võime heal juhul loota küll edu rahvusvahelises teenindusäris ja võib-olla ka majanduses üldse, kuid mitte niivõrd tööstuses. Stsenaariumit nr. 3 tuleks püüda vältida. ▲

Otsesed välisinvesteeringud Eesti majanduses

JÜRI SAKKEUS

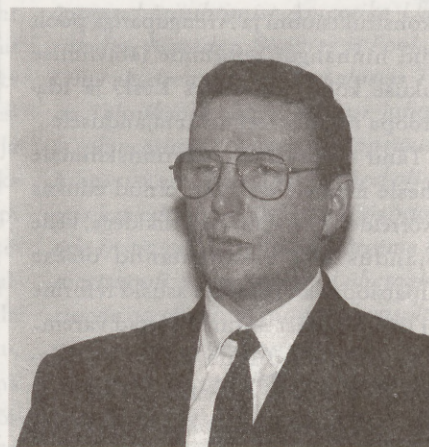
Otseste välisinvesteeringute alguseks Eesti majandusse tuleb pidada aastat 1987, mil ilmus toonase NSVL-i seadus ühisettevõtete asutamise ja tegutsemise korra kohta. Eestile olid ühisettevõtlike algaastad suhteliselt edukad tänu Põhja-maade, eriti Soome, lähedusele ja aktiivsusele. Tänu soodsamatele kontaktivõimalustele välismaailmaga oli säilinud euroopalik kultuur ja ettevõtlikkus.

Eesti edukat starti otseste välisinvesteeringute saamisest iseloomustab fakt, et Eestisse investeeriti ajavahemikus 1987-1991 rohkem kui Lätisse, Leedusse, Valgevenesse ja Ukrainasse kokku. Välisinvesteeringute põhiline huvi seisnes algaastatel üliodavast tööjõust, toorainest ja energiast tulenevate konkurentsieeliste ärakasutamises.

Vaatamata muutunud tingimustele ja üleelatud poliitilistele tormidele on

enamuse algaastatel asutatud ühisettevõtteid edukad tänase päevani. Headeks näideteks on EKE-Sadolin, Matek, Finest Hotel Group jt.

Pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist jätkus aastatel 1992-1993 Soome ja Rootsi firmade aktiivne investeeringupoliitika Eesti suhtes. Lisaks osaliselt säilinud konkurentsieeliste kulude osas oli investeeringute põhjuseks juba ka kiiresti arenev Eesti (Balti) turg. Eriti selgelt väljendusid sel perioodil tehtud investeeringute strateegilised huvid: hõivata positsioonid lähialadel enne kaugematest maadest pärit konkurentide tulekut. Iseloomulikud olid ka ühisinvesteeringud Eestisse, mille puhul Soome ja Rootsi juhtivad sama ala firmad ei asunud üksteisega konkureerima, vaid jagasid riski ja säilitasid omavahelise tasakaalu. Näiteks on Soome ja Rootsi telefirmad

Jüri Sakkeus on sündinud 1953. a. 1975.a. lõpetas TPI tööstuse planeerimise osak. Töötab alates 1993. Majandus Ministeeriumi investitsiooni osakonna juhatajana. Enne seda : TPI majandusteaduskonna teadurina, EKE konsultandina, EMI vanemkonsultandina, Eesti Kaubandus - Tööstuskoja esindajana Kotkas (Soome), rahvusvahelise konsultatsioonifirma SIA BOSSARD Tallinna konsultandina.

Riik	Erasektori osa RKP*, %	Erastamine suur väike	Firmade ümberkorraldus	Hinnad, konkurents	Kaubandus, kaubavahetus	Pangad
Tshehhia	65	4 4	3	3	4	3
Eesti	55	3 4	3	3	4	3
Ungari	55	3 4	3	3	4	3
Poola	55	3 4	3	3	4	3
Slovakkia	55	3 4	3	3	4	3
Läti	55	2 4	2	3	4	3
Leedu	50	3 3	2	3	4	2
Venemaa	50	3 3	2	3	3	2
Albaania	50	1 3	2	3	4	2

Allikas: *The Economist*, Detsember 3, 1994 p.24

Punktid: 4=turumajandus, 1=vähene edu

Allikas: *Financial Times* 6 Detsember 1994, UN/ECE and UNCTAD RKP - rahvuslik koguprodukt

Eesti Telefonis, Pripps ja Hartwall Saku õlletehases, Cultor ja Cerialia "Leiburis", ADA ja Tamro ravimite hulгимүүгифirmas TAMDA ning Soome ja Rootsi tsemendifirmad "Kunda Tsemendis".

Paljudel juhtudel on Eesti olnud välisinvesteeringutele "sillapeaks", kust saadud kogemustega ja koolitatud personaliga on mindud edasi Lätisse, Leetu, St. Peterburgi ja kaugemalegi (näiteks NESTE, TAMDA ja mitmed hulгимүүгифirmad). 1993. aasta lõpuks oli

ligi 3/4 kõigist välisinvesteeringutest Soome või Rootsi päritoluga.

1994. aastal olid välisinvesteeringuid soodustavateks tippsündmusteks Euroopa Liidu ja Eesti vahelise kaubanduslepingu sõlmimine ning vene sõjaväe lõplik väljaviimine Eestist.

Väga tähtis on olnud ka Eesti kui poliitiliselt stabiilse ja edukalt reforme läbiviiva riigi maine. Peaaegu kõikide võrdlevate hinnangute järgi, mis on antud rahvusvaheliste finantsorganisatsioonide ja konsultatsioonifirmade poolt, on Eesti olnud esirinnas. Üheks näiteks on järgnev tabel, mis sisaldab Euroopa Rekonstruktsiooni ja Arengupanga poolt antud hinnangut reformide läbiviimise edukuse kohta erinevates Kesk- ja Ida-Euroopa riikides teel turumajandusele.

Tänu soodsale investeerimiskliimale ja heale mainele on Eesti olnud edukas ka võrreldes Kesk-Euroopa riikidega, kelle majandus ei ole kannatanud otsese okupatsiooni all ning kes asusid reforme läbi viima Eestist mitmed aastad varem.

Suhteline edukus Kesk- ja Ida-Euroopa taustal ei tähenda veel seda, et oleks põhjust rahul olla. Piisab kui võrrelda välisinvesteeringute kogumahtu (ca \$ 400 miljonit) mõnede Eesti jaoks ülioluliste investeeringute mahuga. Näiteks uue tselluloosi ja paberitööstuse rajamiseks kuluks ca \$ 600 miljonit, Muuga sadama arendusprojekti jaoks ca \$ 500 miljonit, teedehituse, sh. Via Baltica jaoks üle \$ 1000 miljoni jne.).

Välismaised otseinvesteeringud üleminekumaades (rahalisel väljenduses), 1990-1994 - kumulatiivselt väljendatud

Riik	1992 \$m	1993 \$m	06. 1994 \$m	1.06.94. VOI inimese kohta
Ungari	3442	5781	6316	558
Tshehhia	1951	2519	2820	242
Eesti	58	218	337	139
Sloveenia	152	263	292	130
Slovakkia	210	354	390	83
Makedoonia	74	89	96	45
Läti	43	82	112	30
Poola	494	1074	1365	28
Vene Föderatsioon	1554	2958	3558	20
Kroaatia	16	88	127	19
Albaania	10	58	82	18
Bulgaaria	101	157	182	17
Leedu	10	50	70	13

Allikas: Financial Times 6 Detsember 1994, UN/ECE and UNCTAD \$m - miljonit dollarit

Tähtsaks sammuks välisinvesteeringute "ligimeelitamisel" Eestisse on 1995. aasta esimesele poolele kavandatud assotsiatsioonilepingu sõlmimine Euroopa Liiduga. See on oluline eelkõige kahel põhjusel:

1) suureneb investeerijate kindlustunne, kuna on ette teada, millises suunas ja milliste tähtaegadega hakkab arenema Eesti seadusandlus ja milliseks kujuneb investeerimiskliim;

2) väheneb nn. "idarisk".
Välisinvesteeringute edasiseks edukaks kaasamiseks Eesti majandusse peaks rõhutama järgmisi peamisi aspekte:

Eesti on osa Euroopa Liidu turust. See on eriti oluline EL-i väliste maade jaoks

(USA, Jaapan, Lõuna-Korea, Singapur jt.), kes otsivad võimalusi investeerimiseks EL-i tollipiiride sees. Selles osas on Eesti neile uueks alternatiiviks, eriti juhul kui säilib poliitiline stabiilsus, jätkub liberaalne majanduspoliitika ning kindel orienteeritus Euroopa Liiduga ühinemisele.

Eesti on transpordikoridor Ida-Lääne ja Põhja-Lõuna vahelises kaubanduses, millega kaasneksid investeeringud sadama-, lao- ja transporditeenuste arendamiseks.

Lähitulevikus mõjutavad tõenäoliselt Eestisse tehtavate välisinvesteeringute hulka üsna oluliselt peale sisepoliitiliste faktorite ka Eesti-Vene poliitiliste suhete areng, nii Eesti kui Venemaa ühinemine GATT-iga ning kaubanduskokkuleppe sõlmimine Euroopa Liidu ja Venemaa vahel.

Võitluses välisinvesteeringute saamise nimel tiheneb pidevalt konkurents lähinaabritega ja Kesk-Euroopa riikidega. Et olla edukas, on vajalik Eesti, kui sobiva investeerimispaiga tutvustamine välismaal, potentsiaalsete välisinvesteerijate professionaalne abistamine orienteerumiseks Eesti võimalustes ja tingimustes. Viimatinimetatud ülesandeid on asunud täitma Eesti Välisinvesteeringute Agentuur. ▲

Välisinvesteeringuid soodustanud(vad) tegurid ja sündmused

1987-1991	1992-1993	1994	1995	1996-2000
Säilinud ettevõtlikkus ja "turumajanduse mälü" Põhjamaade (eriti Soome) lähedus ja aktiivsus Euroopa kultuur ja keeleoskus Konkurentsieelised Välisinvesteeringute seadus	Edukas rahareform Selge majanduspoliitiline kurss avatud turumajandusele Välisinvesteerija võib osta maad tootmislikel eesmärkidel Investeeringute vastastikuse kaitse lepingud	EL ja Eesti vabakaubandusleping Vene vägede lõplik väljaviimine Eestist Balti vabakaubandusleping Majandusreformide läbiviimise ja SKP kasvu poolest on Eesti üks edukaimaid Ida-Euroopas Soodne maksuseadus Välisinvesteeringute Agentuuri asutamine	Euroopa leping Soodusalade seadus Kaubandusseadustik Parlamendivalimiste järel säilib poliitiline stabiilsus	Võimalik ühinemine Euroopa Liiduga -seaduste kooskõlastamine EL omadega -vähenev idarisk Venemaa võimalik ühinemine GATT-iga ja kaubanduskokkulepped EL-iga soodustavad Eesti idakaubandust
Soodne geograafiline asend, arenevad telekommunikatsioonid, tööjõu kvaliteedi ja hinna soodne suhe, mõningad loodusressursid, kiiresti arenev rahvusvaheline transpordivõrk				

Eesti erakõrgharidus akrediteerimise ootel: Tallinna Eraülikool

MADIS HABAKUK

Ümberkorraldused Eesti kõrghariduses on jõudnud otsustavasse järku. Riigikogult on saanud ellulähetuse mitmeid kõrgharidust reguleerivad seadusi. Nendest kõige uuem - ülikooliseadus - sätestab muuhulgas ka kõrgkoolide akrediteerimise alused ja korra. Kultuuri- ja Haridusministeeriumi vastav komisjon on kõrgkoolide akrediteerimiseks ligi kaks aastat ettevalmistustööd teinud. Praeguseks võib öelda, et ettevalmistustööd on jõudnud lõppjärku ning et kõrgkoolijuhtide arusaamad akrediteerimisest on kahe aasta jooksul palju muutunud ja praeguseks üsnagi ühtlustunud. Kui algselt arvati, et akrediteerimine peab eelkõige eraldama terad sõkaldest ja tegema seda väga karmis must-valges stiilis, siis praegu ollakse seisukohal, et akrediteerimine peab kätte näitama olulised vead ja motiveerima kõrgkooli igakülgset pingutama. "Ei-ja" hinnangule on lisandunud mõiste "tinglikult akrediteeritud", mida tuleb pidada igati õnnestunud ideeks. Enam ole vaja venitada kellelegi pika saba kolme või panna raske südamega välja kahte, akrediteerimisalus on võimalik jätta nn. "kaaluta olekusse". Viimane sunnib muidugi kõike välja panevalt pingutama, mis kokkuvõttes Eesti haridusele vaieldamatult kasuks tuleb.

Kõrgkoolid on akrediteerimise ootel. Eks kõigil ole oma tugevad ja nõrgad kohad. Kui riiklikel kõrgkoolidel on suhteliselt kerge saada akrediteeritud institutsioonina, siis erakõrgkoolid on tõenäoliselt paremas seisus õppekavade tasemel. Akrediteerimise ootuses on erakõrgkoolidel tekkinud ühinemismõtteid ja üks radikaalsemaid ideid on luua Tallinna Eraülikool.

Selle projekti ajendiks ongi tugevdada erahariduse infrastruktuuri. Kui iga erakõrgkool eraldivõetuna on väike, siis kokku on nad suur. Juhul, kui kõik

ühineksid või kõik kõrgkooliks litsentseeritud sinna vastu võetaks, oleks tegemist juba väga arvestatavate ressursidega. Sel juhul oleks Tallinna Eraülikoolis umbes 3500 üliõpilast, 700-800 õppejõudu, raamatukogus ligi 100 000 ühikut, hoonete pind mitukümmend tuhat ruutmeetrit, koondelarve 40-60 miljonit krooni ja ka teaduslik uurimistöö oleks arvestatav. Laskumata projekti detailidesse, tuleks siiski nimetada, et juriidilise ja organisatsioonilise staatuse poolest võiks Tallinna Eraülikool olla kontserni tüüpi institutsioon, mis koosneks suure iseseisvusega teaduskondadest. Nii võiks Tallinna Eraülikooli hoones kõne alla tulla ärijuhtimise, humanitaar-, õigus-, usu-, täiendõppe- ja ettevalmistusteaduskonna loomine. Ressurside ühendamine võimaldaks panna käima tõsise uurimistöö ja luua sellega senisest tunduvalt paremad tingimused õppejõudude järelkasvaks.

Kõike positiivset arvesse võttes ei tule siiski sugugi arvata, et kõik erakõrgkoolid tahaksid ühineda. Tegemist on ju eromandiga, konkurentsiga, tsunftiaud ning arusaamade ja palju muuga. Tõenäoliselt ei ole ka kõik erakõrgkoolid veel sellise tasemega, et neid saaks vastu võtta ülikooli nimega institutsiooni. Kui sellele lisada veel inimestevahelised suhted, erakõrgkoolijuhtide väga suur töökoormus igapäevaste ülesannete lahendamisel, vaidlused Tallinna Ülikooli idee ümber, idee seosed akrediteerimisüsteemi ja protsessiga ning palju muud, siis selgub projekti ellurakendamise keerukus ja aeganõudvus. Tegemist on üsnagi suure projektiga, mis nõuab teatavat küpsemisaega. Erakõrgkoolid peavad harjuma koos töötama. Aastavanune Eesti Erarahariduse Assotsiatsioon ja vastdoodud Erakõrgkoolide Rektorite Nõukogu on piisavalt head koostöö vormid nimetatud projekti arutamisel ja

MADIS HABAKUK

Eesti Kõrgema Kommertsikooli President ja asutajaliige.

Madis Habakuk sai insener-ökonomisti diplomi Tallinna Tehnikaülikoolist ja oma kandidaadi ja doktorikraadi juhtimisalase otsustamise uurimise eest. On õppinud ärijuhtimist Ameerika Ühendriikides, Kanadas, Soomes ja Poolas.

Oma akadeemilist karjääri alustas Tallinna Tehnikaülikoolis Tööstuse juhtimise ja planeerimise kateedris õppejõuna ja juhtimiskonsultandina, seejärel oli juhtimiskateedri juhataja Eesti Majandusjuhtide Instituudis kuni Eesti Kõrgema Kommertsikooli asutamiseni. Lühemaid perioode on töötanud juhtimiskonsultandina Ungaris, Tšehhoslovakkias, Kuubas, Venemaal ning ÜRO eksperdina Etiopias ja Šveitsis.

ettevalmistamisel. Vajalik on ka tutvumine teiste maade sellealase kogemusega.

Lõpetuseks ja artikli sissejuhatusega sidumiseks tahaksin veel nimetada, et Tallinna Eraülikooli idee ristiisaks tuleks pidada Eestis praegu toimuvat kõrghariduse akrediteerimise ettevalmistusprotsessi. On vähe tõenäoline, et idee ilma selleta tekkinud oleks, veelgi väiksema tõenäosusega oleks aga selle ellurakendamine. ▲

Kapitaliturgude tähtsus Eesti majanduse arengu tulevikus

ILMAR J. MARTENS

Rahvas peaks osalema investeerimises

Demokraatlikus vabamajandusühiskonnas on raske saavutada majanduslikku tõusu ja majanduse terviklikku arengut ilma rahva osaluseta hästiarenenud kapitaliturgudel. Rahvas peab oma maa majanduses osalema nii omaniku kui ka investeerijana. Vastasel korral riskib riik tagasilangusega feodaalühiskonda selle rikaste isandate ja vaeste orjadega. Ning majanduse areng pidurdub.

Kapitaliturgudel on tähtis osa läänemaade majanduses. Kõik säästud liiguvad läbi kapitaliturgude ja pankade (mis on ka üks kapitaliturgude osa) laenude, hüpoteekide ja investeringute näol tagasi majandusse. Kapitaliturgudele liigub raha ka kindlustusfirmadest, pensioni- ja tervisekindlustusfondidest. Paljud inimesed ei teagi, et nende sissemakstud raha osaleb kapitaliturgude kaudu üldises investeerimisprotsessis.

On väga tähtis, et Eestis areneksid kiiresti elujõulised kapitaliturud. Vastasel korral voolab investeringuteks vaba raha teistesse maadesse likviidsete ja kindlamate investeringute otsingul.

Eesti raharingluse praegune olukord

EMOR-i poolt läbiviidud uurimuste kohaselt, mis on avaldatud ajalehes "Äripäev", on Eestis kokku umbes 520000 majapidamist, mille tarbijate kogukulud aastal 1994 moodustasid 25 miljardit Eesti krooni. Vaid 1% ehk 5000 majapidamist, kes kuuluvad tippklassi, kontrollis umbes ühte kolmandikku ehk 8 miljardit krooni kogu ringlevast rahast. Umbes 130000 majapidamist ehk 25% kogu elanikkonnast, mida võib liigitada keskklassi kuuluvaiks, kontrollis umbes 8 miljardit krooni ja ülejäänud 385000 perekonda, mis moodustas 75% Eesti

elanikkonnast, kulutas umbes 9 miljardit Eesti krooni tarbijate kogukuludest. On tõenäoline, et tarbijate ostutuhhin tulevikus väheneb, jättes rohkem raha säästude näol investeerimisvõimaluste otsimiseks.

On selge, et isegi väike osa praegusest 25 miljardi krooni suurusest aastastest tarbijate kogukuludest võib muutuda tähtsaks investeerimisallikaks Eesti kapitaliturgudesse. See rahavool võib aastate jooksul seoses elatustaseme ja palkade tõusuga veelgi suurenedada. Isegi kui aastas paigutatakse Eesti ettevõtetesse kaks kuni kolm miljardit krooni sellisel viisil, annab see majandusele tugeva tõuke.

Kes on tulevikus peamised investeerijad Eestis?

Praegu loodetakse Eestis peamiselt välisinvesteerijatele, kes tuleksid arendama Eesti majandust. Sealjuures aga alahinnatakse eesti rahva majanduslikku tõusu, mida on võimalik suunata Eesti arengusse. Sellise investeerimislaine tekkimiseks peab eksisteerima teatud majanduskliima, mida propageerivad ja rakendavad ellu valitsus ja majandusringkonnad.

Ei ole sugugi kindel, et see 1% Eesti ülikrikkaid hakkab massiliselt oma suuri sissetulekuid Eestisse investeerima. Inglise vanasõna üteb, et ei ole kasulik kõiki mune ühes korvis hoida. Suurkapitalistidel tekib vajadus oma sissetulekud riski vähendamiseks eri maadesse paigutada. Samuti kaasnevad suurte sissetulekutega ka suured maksud ning seetõttu võib kaduda ülikrikkaste huvi suurendada Eestis sissetulekuid, eriti kui maksuseadused karmistuvad.

Järelikult võivad keskklassi kasvavad sissetulekud tulevikus saada üheks tähtsamaks faktoriks eesti majanduse kasvus. Julgustamaks keskklassi säästma ja investeerima, on tähtis propageerida

Ilmar Martens on üks Eesti Kõrgema Kommertsikooli asutajaliige. Ta on sündinud Eestis ja elab 1950-test aastatest peale Kanadas. Ta lõpetas Oklahoma Ülikooli USA-s insenerina ja Harvard Business School'i MBA kraadiga. Viimase 35 aasta jooksul on ta osalenud peapartnerina Kanada börsifirmades ja olnud finantsanalüütik ja nõunik Põhja-Ameerika suurte fondide ja finantsfirmade juures. Ta on olnud ka majandusnõunik kahele Eesti peaministrile, E. Savisaarele ja T. Vähile nende peaministriks olemise ajal.

uusi mõtteviise ja arendada soodsaid investeerimisvõimalusi.

Eesti pangandus peab asuma kapitaliturgude esirinda

Ajalooline olukord ei ole eesti rahvas tekitanud mingit initsiatiivi oma raha säästmiseks investeerimise eesmärgil. Kujunes mentaliteet, et kõik, mida saab osta, suhu või selga panna ja koju viia, on oma. Kõik muu oli seotud liiga suure riskiga. Hiljuti aset leidnud pankade pankrotistumised on rahvas veelgi suurendanud umbusku

pangahoiuste ja muude raha paigutamise viiside suhtes.

Esimene samm peaks järelikult olema rahva usalduse tagasivõitmine Eesti pangandusse. Paljudes maades on pangahoiused ja börsi klientide arved teatud piirini garanteeritud kas siis riigi või börsifirmade ja pankade ühiskindlustuse kaudu. Selline kindlustus ei ole tavaliselt lihtne heategevus kliendi kaitseks, vaid on vajalik börsifirmade ja pankade oma huvide kaitseks. Mineviku praktika läänes on näidanud, et kui üks pankadest läheb pankrotti ning tema kliendid saavad majanduslikku kahju, annab see suure tagasilöögi kogu finantstegevusele ning tavaliselt kestab see mitmeid aastaid.

Kapitaliturgudel on hea reputatsioon, aumehelik käitumine ja rahva usalduse saavutamise üheks tähtsamaks edu aluseks. Kuigi kõik Eesti pangad omavahel konkureerivad, sõidavad nad siiski ühes paadis. Vaid äärmiselt karmide reeglite ja klientide arvete kindlustamise läbi on võimalik rahva usaldust tagasi võita.

Rahva osalus investeerimisprotsessis on rahvamajanduse seisukohalt äärmiselt oluline

Turumajanduslikus riigis on pangahoiuste ja võlapaberite kõrvale oluline luua võimalused investeerida tööstuse ja ettevõtete aktsiatesse.

Inimesed, kellel on pealehakkamist ja äriavastust, asutavad ise väikeettevõtteid, ilma et neile erilisi soodustusi tarvis oleks. Suuremale osale keskklassist ja osale madalama sissetulekuga inimestele on tarvis luua võimalusi ja tekitada huvi säästetud raha investeerimiseks. Muidugi ei ole praeguses olukorras laialdel rahvahulkadel arusaamist, teadmisi ega usaldust investeerimisprotsessist osavõtuks. Esialgu saab see tekkida ainult investeerimisfondide vahendusel. Rahva otsene ja aktiivne osalemine investeerimises Eesti aktsiatesse on tedagi pikaajaline, kuid väga oluline protsess.

Praeguses olukorras vaatavad ka mõned Eesti tööstusjuhid rahva osalusele nende firmade töös aktsionäridena kui tülilik ja mõttetule sammule. Seoses üld-

suse osalusega aktsiate omamisel ja aktsiate noteerimisega börsil, asetuvad firmade ette uued nõuded oma finantstegevuse avalikustamisel. Firma satub ka äripresse kriitiliste kommentaaride ja küsimuste risttulle, mis võib mõjutada firma aktsiate hinda.

Samas on ka firmadel, kelle aktsiad müüakse börsil, suur edumaa erafirmade ees. Kui aktsiate hinnad määratakse turul, muutuvad nad müüdavaks varaks, millega aktsionär saab tagada oma pangalaenu. Edukate firmade aktsiate suhtes tekib turul nõudlus, mis tõstab aktsiate turuhinda ning seega suurendab aktsionäride kapitali väärtust. Samuti on firmal kerge laiendada aktsiakapitali ning teostada uusi aktsiate emissioone, seega suurendades firma rahalisi ressursse. Kuna turg loob ettevõtte aktsiatele kindla väärtuse, siis on võimalik ära osta ka erafirmasid ning sellega laiendada ettevõtte tegevust. Öeldakse, et aktsiate müük rahvale on nagu firma oma raha trükkimine, mis loob ettevõttele suured võimalused arenguks ja kasvuks.

Läänemaailma pikaajaline praktika näitab, et ühe eraettevõtte otsene ostuhind on keskmiselt mitu korda madalam, kui siis, kui sama firma aktsiad oleksid noteeritud aktsiaturul. Lihtne seletus on, et rahvas on alati nõus maksma rohkem osaluse eest edukas ettevõttes aktsionärina kui otseselt eraettevõttesse investeerides.

Üheks tähtsaks teguriks aktsiaturgude arengus on tehingute ulatuse ja likviidsuse suurenemine. Ühe ettevõtte aktsiatele stabiilse ja väärtustatud turu loomiseks on tarvis küllaltki aktiivset ostu-müügi tegevust, et oleks võimalik müüa aasta või piisavalt aktsiaid ilma turuhinna drastiliste muutusteta. Likviidsuse saavutamiseks peavad tekkima aktiivsed investeerijad, turuspetsialistid, börsimaaklerid, investeerimisfondid ja ka spekulandid, kes kõik määravad ühe aktsia kasuliku müügi- ja ostuhinna antud majanduslikes tingimustes. Sellise kollektiivse tegevuse tagajärjel kujuneb stabiilne hind ja likviidsus. Siinjuures võib mainida, et spekulantidel on tihti täita tähtis ja kasulik roll aktsiaturgude likviidsuse kujundamisel. Tihti ostavad ja müüvad spekulandid paari päeva

jooksul sama ettevõtte aktsiaid mitu korda tänu muutuvale hinnale, saades kasu või kannatades kahju.

Rahva osalus tööstuse privatiseerimises kiirendab kapitaliturgude arengut

Tavalistes tingimustes oleks aktsiaturu areng Eestis pikaajaline protsess. Praegu on aga tekkinud harukordne võimalus kaasata rahvast tööstuse privatiseerimisprotsessi suurte tööstusettevõtete aktsionäridena.

On väga kiiduväärne, et Eesti valitsus planeerib privatiseerida suure hulga edukamaid ettevõtteid rahva osalusele, kusjuures rahvas saab 20 kuni 30 % riigi omandist EVP erastamisväärtpaberite kaudu. Loomulikult peab aktsiate kontrollpakk jääma tööstuse juhtide ja suurinvesteeriijate kätte. Kuid samas on väga tähtis, et erastamises saab osaleda ka rahvas, kes saab investeerijaks ilma suurema riskita. Sellega forsseerib valitsus tööstusjuhte ja ka rahvast osalema kapitaliturgudel ning seega praktiliselt läbi töötama Eesti aktsiaturgude arenguks vajalikud uued tingimused ja nõuded.

On äärmiselt tähtis, et kiiresti muutuva maailma majanduse taustal oleks Eestis hästi arenenud kapitaliturud, mille kaudu rahvas saaks paigutada oma säästetud rahvamajanduse arengusse. See on üks tähtsamaid majandusliku iseseisvuse ning oma raha säilitamise tingimusi.

Kui eestlaste elatustase tõuseb ning rahva rahalised säästused suurenevad, kuid samal ajal kodumaal sobivad investeerimisvõimalused puuduvad, hakkavad nii rahva kui ka kindlustusseltside ning pensionifondide hoiused ja muu lahtine raha maalt välja voolama, leidmaks mujal paremaid investeerimisvõimalusi. See protsess on juba alanud seoses välismaale investeerimisfondide tekkimisega. Tuleb silmas pidada, et väliskapitali sissevool tugevdab Eesti majandust ja raha. Vastupidiselt, rahvakapitali ja säästude väljavool nõrgestab eesti krooni ja majandust. Kui selline olukord peaks tekkima, võib kaduda ka väliskapitali huvi investeerida Eestisse.

Avatud investeerimisfondid Eestis

NADEŽDA TARMAK

Ajalugu

Kuigi Eesti väärtpaberiturg on veel väga noor ning väike, võrreldes pangandussektoriga, on tema senine areng siiski tähelepanuväärne.

Esimesed investeerimisfondid tekkisid 1993. aasta kevadel ning tänaseks on nende maht jõudnud 87 miljoni kroonini. Ainuüksi 1994. aasta jooksul kasvas nende maht 3.2 korda ja fondiosakute müük 2.5 korda, investeerimisfondide turuosa aga kasvas 8%lt 27%le.

Selline tormiline kasv on osaliselt seotud Eesti pisut erilise olukorraga, s.t. olukorraga, kus väärtpaberiturg on alles oma alguse saanud ning areneb väga kiiresti. Teisalt on Eesti investeerimisfondid kindlasti mõjutatud ka ülemaailmsest trendist investeerimisfondide suhteliselt kiirele kasvule. Ameerika Ühendriikides kasvas avatud investeerimisfondide maht viimase kümne aasta jooksul 137 miljardilt dollarilt 820-s investeerimisfondis 155 triljonile dollarile 3900-s investeerimisfondis (kaasa arvatud rahaturu fondid). Kõigi avatud investeerimisfondide aktive väärtus USA-s ületab sealsete hoiuarvete väärtuse¹. 1993. aasta juunis tegutses Eestis 2 investeerimisfondi hallatavate aktive koguväärtusega mitte rohkem kui 10 miljonit krooni, 1994. aasta juunis tegutses aga juba 9 investeerimisfondi, hallatavate aktive koguväärtusega 63 miljonit krooni. 1995. aasta jaanuariks

järgele jäänud 8 investeerimisfondi haldasid juba 87 miljoni krooni väärtuses aktiivaid. Siiski on see summa vaid 1/10 hoiuarvetest Eestis.

Kolme peamist põhjust, mis põhjustavad investeerimisfondide kiiret arengut Eestis, on kirjeldatud alljärgnevalt. Esiteks, pärast suuri pangakrahhe 1992. aastal muutsid pangad oma laenustrateegiaid ja laenu saamine muutus suhteliselt raskeks. Seega olid investeerimisfondid alguses alternatiivseks laenupakkujaks suurema krediidihuga firmadele. Teiseks, needsamad pangakrahhid näitasid inimestele, kui kerge on oma säästudest ebaõnnestunud investeeringu korral ilma jääda. Hakati otsima uusi ja ohutumaid rahapaigutamise võimalusi, mida ka investeerimisfondid enamjaolt on. Ka oli ja on investeerimisfondide poolt pakutav tulusus kõrgem pankade poolt pakutust. Kolmandaks on investeerimisfondid likviidsed investeerimisvõimalused. Enamus investeerimisfonde loodi *mutual fund* tüüpi, mis on õigustatud, arvestades praegust väärtpaberituru mittelikviidset arenguetappi.

Igas kiiresti arenevas majandusharus vahetuvad ka osalejad kiiresti. Ameerika Ühendriikides hoiavad 25 suurimat investeerimisfondi enda käes 16%-list turuosa (turumaht \$252 miljardit), kusjuures 4 neist ei eksisteerinud üldse kümme aastat tagasi ning ülejäänud 21

Nadežda Tarmak on lõpetanud St. Peterburi Ülikooli majandusteaduskonna. Majandusteaduste kandidaat. Töötas St. Peterburi Pedagoogilises Ülikoolis. 1991. aastast AS Brocker Baltic Management (on 2 fondi haldav ettevõtte) juhatuse esimees.

koguaktiivaid hinnati siis vaid \$18 miljardile².

Sarnased sündmused hakkavad toimuma ilmselt ka Eestis ning investeerimisfondide turg võib mõne aasta pärast praegusest tunduvalt erineda.

KHL ja Momentum Fond, mis olid väga omapärased ja sobivad Eesti turu jaoks, suleti 1994. aasta novembris erinevatel põhjustel. KHL oli sunnitud lõpetama oma tegevuse, kuna ei suutnud täita investeerimisfondide põhimääruses ettenähtud investeeringutingimusi. KHL-i investeerimispoliitika seisnes oma aktive paigutamises erinevatesse investeeringuportfellidesse teises investeerimisfondis Scandia Sicav ja see oli otseselt vastuolus investeerimisfondide põhimäärusega, mis keelab investeerida rohkem kui 25% ühe investeerimisfondi vahenditest teistesse investeerimisfondidesse. Selline strateegia on vägagi

Uute emissioonide maht (mln EEK)

Väärtpaber	1993	%	1994	%	1995	%
Korporatiivsed väärtpaberid	30	9	117	42	107	19
Munitsipaalsed väärtpaberid	0	0	83	30	83	14
Riigi väärtpaberid	300	83	0	0	300	52
Avatud fondid	30	8	74	27	87	15
Kokku	360	100	274	100	577	100

tulutoov praeguses turusituatsioonis ja KHL suutis pakkuda kuni 70%-list aastatulusust. Momentum Fond keskendus Rootsi aktsiaturule ning seetõttu ei suutnud oma 18%-lise aastatulususega investoreid meelitada.

Kontsentratsioon on Eesti investeerimisfondide turul väga suur. Momendil on EBIF suurem kui kõik teised fondid kokku. Siiski peatus tema kasv 1994. aasta detsembris ning 1995. aasta alguses toimus isegi teatav langus fondi mahus. Samal ajal suurenesid aga BBIF ja BBLIF 1,7 korda.

Hinnates investeerimisfondide turu kontsentratsiooni ei tohi unustada välismaiste investeerimisfondide olemasolu Eesti turul. Uebersee fond ei oma veel märkimisväärset osa Eesti turust, küll aga teeb seda juba Scandia Sicav. Eesti investorite erinevad investeeringud Scandia Sicavi 16-s portfellis on suuremad kui kõigisse teistesse Eesti avatud fondidesse kokku. Seepärast analüüsime vaid Eestis loodud ja asuvaid fonde.

Organisatoorne vorm

1993. aastal ei reguleerinud ükski seadusandlik akt Eesti investeerimisfondide tegevust, mis seletab nende väga erinevaid organisatoorseid vorme.

EBIF (Eesti Börside Investeerimisfond) loodi kui erinevate, enamjaolt tarbekaupade ja kauplevate börside ühendus, mis andis laene oma liikmetele ning laenu tagatiseks olid liikmete investee-

ringud fondi. Praktikaks seisnes see laenu andmises börsimaakleritele, kelle tegevus oli ülimalt tulus ja sellest ka EBIFi kõrge tuluprotsent. Sisuliselt oli EBIF algsest laenuühistu, alles hiljem formeerus ta ümber investeerimisfondiks, mis müüs ja ostis tagasi oma osakuid kõigile avalikult. Kuni tänaseni järgib EBIF sama investeerimispoliitikat, investeerides lühiajalistesse kaubandustehingutesse. Hetkel on EBIFi halduritel küll plaan muuta seda investeerimispoliitikat, et vastata investeerimisfondide põhimäärusele, mis ei luba paigutada üle 10% fondi vahenditest ühte kohta.

1995. a. märtsis tekkisid EBIF-is likviidsusraskused. Samal ajal hakkas fondi haldav ettevõtte ümber hindama fondi aktiivaid ja fondi ühiku hind langes 15 korda.

Selle tulemusena Eesti Väärtpaberiamet peatas ajutiselt fondi tegevuse, et selgitada tegelik olukord.

BIOBIF (Balti Intellektuaalomandi Börsi Investeerimisfond) oli esialgu orienteeritud EBIF-i Tartus asuvatele börsidele. Algselt koosnes see fond kolmest erinevast erinevate riskide ja tulusustega investeerimisportfelliga. 1994. aasta suvel liideti kõik kolm portfelli üheks, seda tehti arvatavasti halbade laenu tõttu mõnes portfelliga ja ka sellepärast, et kolm portfelli eraldi olid liialt väikesed ja raskesti diversifitseeritavad.

BBIF (Broker Balticu Investeerimisfond) järgib lääneriikide investeerimis-

printsipi, mis on sobitatud Eesti oludesse. Fondi aluseks on investeerimisotsused, mis on tuletatud lääne investeerimisstrateegiatest vabalt ringlevatesse väärtpaberitesse, ja ka fondi portfelli koosseisu pidev avalikustatus investoritele. Selle strateegia 100%-line järgimine Eestis ei ole võimalik, kuna siis oleks investeerimisvõimalusi praegusel momendil vaid kuus või seitse (kolm eelisaktsiaemissiooni, kaks võlakirjaemissiooni ja üks või kaks aktsiaemissiooni) ja nende baasil koostatud investeerimisportfelli tulusus oleks vaid 14% ringis. Seetõttu investeerib BBIF oma vahendeid ka kinnistesse võlakirjaemissioonidesse.

Eesti väikesemahuline turg takistab sarnase investeerimisstrateegiaga investeerimisfondide turule tulekut, sest portfelli diversifitseerimine muutub aina raskemaks. Selle tulemusena investeerivadki teised sama strateegiat järgivad fondid, nagu BBLIF, Momentum fond, KHL ja Scan-Am, välismaale.

Investeerimisfondide põhimäärus, mis võeti vastu 1994. aastal, koostati kavatsusega suunata Eesti fonde rohkem lääneliku fondihaldamise teele (n. depoopanga olemasolu nõue). Põhimäärus nõuab suuremat fondi info avalikustamist ja piirab fondi investeerimist (n. mitte rohkem kui 25% teistesse investeerimisfondidesse ja mitte rohkem kui 10% ühte kohta).

Investeerimisfondide investeerimisprogrammid

Läänemaailmas eksisteerivad väga erinevatel väärtpaberiturgudel tegutsevad investeerimisfondid (aktsia-, võlakirja- ja rahaturgudel tegutsevad fondid). Kuid Eesti pisike turg dikteerib oma nõudmisi ja siin ei ole veel kohta nii kitsalt spetsialiseeritud investeerimisfondidele. Seepärast investeeribki kõige enam diversifitseeritud ja Eesti sisesele turule suunatud BBIF oma vahendeid avalikesse emissioonidesse, teistesse investeerimisfondidesse, kinnistesse võlakirjaemissioonidesse, laenuksesse ja teistesse investeerimisvõimalustesse. Praegu näeb

Avatud fondide mahud Eestis (mln EEK)

Fond	06. 1993	01. 1994	06. 1994	01. 1995	Viimase aasta tulusus
EBIF	10,0	22,6	39,1	51,4	42%
BBIF	0,1	1,9	2,8	7,4	24%
BIOBIF	—	0,8	3,9	12,3	50%
KHL	—	—	4,0	—	—
Momentum	—	—	4,0	—	—
Scan-Am	—	2,7	7,8	3,8	—
BBLati	—	—	1,3	3,8	29%
Kunsti IF	—	—	3,5	7,1	35%
Tulevikukindlustus	—	—	0,6	—	—
Swiss-GF	—	—	—	0,7	—
Kokku	10,1	27,0	67,0	86,5	—

BBIF-i investeerimisportfelli struktuur välja järgmine: 11% aktsiaid, 32% võlakirju, 27% laenusid ja 16% teiste investeerimisfondide osakuid.

Suurima osa Eesti fondide investeeringutest moodustavad investeringud laenusesse, kinnistesse võlakirjaemissioonidesse ja vekslitesse, mis omavad tavalisemast kõrgemat tulumäära. Paljud laenud on antud väikestele firmadele, kes ei oma piisavat tagatist saamaks laenu pangast või vajavad raha väga kiiresti. Loomulikult on see riskantne ja ka investeerimisfondid on hakanud nõudma aina rohkem laenu tagatist, mis aga viib tuluprotsendi alla. Kuna investeringud ühte kohta on seadusega piiratud 10%-ga, siis sellal kui EBIF on võimeline laenama kuni 5 miljonit krooni, suudab BBIF laenata vaid kuni 0.7 miljonit krooni. Peamised majandusharud, kuhu investeringud suunatakse, on hulgi- ja jaemüük, finantsvahendus ja teenindus. Tootvad firmad ei suuda veel teenida piisavalt kasumit, et maksta kõrget intressi fondide laenu eest.

Väärtpaberite järelturu puudus teeb komplitseerituks fondide puhasväärtuse arvutamise. Seepärast eelistavad nad fikseeritud tulususega instrumente, mida saab hinnata kasutades lisandunud intressitulu meetodit. Aktsiad hinnatakse tavaliselt ostuhinna järgi, mis tekitab järskete tõuse vastavate aktive puhasväärtuses dividenditulu realiseerimisel. Kuna aga turuhinda ei eksisteeri, siis likvideerimisväärtus võib olla arvutustes kasutatud puhasväärtusest palju madalam.

Väikese turu tõttu on ka küllaltki tõenäoline, et iga uus investeerimisfond Eestis hakkab tegutsema väljaspool Eesti piire. Uued investeerimisfondid, kellel on kindel kavatsus investeerida Eestisse, peaksid ootama avalikult emiteeritavaid erastatud ettevõtete aktsiaid. Erinevate avalike emissioonide vähesus tähendab, et fondidel on tihti raha, mida investeerida, kuid nad ei leia selleks piisavalt likviidseid ja tulusaid kohti.

Väärtpaberite puudus Eesti turul tähendab seda, et fondid ei ole mitte ainult finantsvahendajad, vaid ka uute

investeerimisvõimaluste ja instrumentide juurutajad. Kõik fondid omavad sarnast investeerimisprogrammi (esmajoones laenu tooted väikestele firmadele) erinevates formeeringutes. Seetõttu on vajalik pidevalt kasutusele võtta piisavas koguses uusi finantsinstrumente.

Rohkem kui pooled Eesti fondid investeerivad välismaale: Scan-Am 100%, Swiss GF 100%, BBLIF 77%, BBIF 13%. Kuna nende fondide baasvaluutaks on Eesti kroon (järelkult ka Saksa mark), siis investeringud teistes valuutades võivad kaotada või võita juurde oma väärtuses küllaltki palju vaid tänu valuutakursimuutustele. Fondide investeringud madalaprotsendilistesse lääneriikide aktivatesse ei oma mõtet Eesti 40%-lise inflatsiooni juures.

Eesti investeerimisfondide esmaseks probleemiks piiratud turul on oma likviidsuse planeerimine (ainsad kaubeldavad väärtpaberid on kahe-kolme ettevõtte eelisaktsiad, mida nad ostavad tagasi vastavalt varem kalkuleeritud hinnale või teiste investeerimisfondide osakud). Nii kaua kuni raha sissevool fondidesse on suurem kui raha väljavool sealt, ei ole sularahareservidega probleeme. Kuid kui olukord muutub vastupidiseks, võib tekkida probleeme likviidsusega. Seda olukorda on ette nähtud investeerimisfondide põhimääruses, mis sellisel puhul annab fondidele ajutise õiguse raha tagasimaksimisest keelduda. Hoolimata sellest eksisteerib oht, et kui üks fond keeldub raha kohe väljastamast, tekib paanika, mis laieneb ka teistesse investeerimisfondidesse.

Investeerimisfondide tulusus

Eesti investeerimisfondide tulusus aastal 1993 mahtus vahemikku 25-70%, 1994. aastal oli see vahemik aga 25-60%. Kuna Eesti fondides peaaegu puuduvad pikaajalised investeringud, siis lühiajaliste investeringute tulususe langus viib kohe ka fondi tulususe langusele. Fondiinvesteringute tulususe languse tendents jätkus jaanuaris 1995, mil tuluprotsendiks oli 15-40%. Uurides fondiriske mõdetuna standardhälbega nende tulususelt, omasid vähimat riski 10 fondi, kes

investeerisid Eestis (standardhälve 0.3-0.7 1993. aastal ja 0.35 1994. aastal). Fondid, kes investeerivad piiri taha, omavad kahte faktorit, mis suurendavad standardhälvet nende tulususelt (0.74- 5.469): väärt-paberi hinna kõikumine, mida Eestis praegu ei ole ja valuutakursi risk.

Lõpetuseks

Mõnes mõttes on Eesti investeerimisfondid Eesti väärtpaberituru peegliks. Nagu ajalugu näitab, arenesid investeerimisfondid investeerimisstrateegia järgi läänes nii: alguses aktsia- ja võlakirja fondid, siis rahaturufondid ja nüüdseks on nad muutunud rahvusvahelisteks fondideks. Teisest küljest toimus investeerimisfondide internatsionaliseerumine ka nende arengu varasemates etappides ja nende arengutempo oli tihedalt seotud kodumaise aktsiaturuga. On raske teha mingeid prognoose Eesti rahaturu fondide kohta. Kuid küllaltki selge on, et kohalik rahaturg ei saa olema ainukeseks baasiks uutele investeerimisfondidele veel mitme aasta jooksul. Igasugused ennustused nii kiiresti arenevas majanduskeskkonnas on kohvipaksult lugemine.

¹ *Money Magazine*, november 1994, lk. 73 and *Mutual Funds*, november 1994, lk. 8.

² *Money Magazine*, november 1994, lk. 81.

Majandussuhete õiguslikust reguleerimisest

URMAS ARUMÄE

VANDEADVOKAAT,
ENDINE JUSTIITSMINISTER,
J. D. JA M. B. A.

Oleks ju ideaalne, kui ühiskonnas valitseks vaba ja täiusliku mõttevahetuse alusel saavutatud üksmeel, toimuks vabatahtlik koostöö ilma mistahes sunnimeetodite ja ühiskonnaliikmed oleksid vastutus-tundelised. Paraku see aga nii ei ole. Meie noorelt ühiskonnalt ja selle rusuva minevikuga liikmetelt on seda täna ka veidi palju nõuda.

"Üksmeelsus on muidugi ideaal," kirjutab oma raamatus "Kapitalism ja vabadus", mida peetakse liberalismi ideoloogia kirjanduslikuks klassikaks, ka meie kaasaegne ja XX sajandi üks kõige välja-paistvamaid majandusteadlasi ja rahandusteoreetikuid, Nobeli preemia laureaat (1976) professor Milton Friedman. Ta lisab: "Tegelikuses me aga ei saa raisata nii palju aega ega ka jõudu, kui oleks vaja üksmeele saavutamiseks igas küsimuses. Me peame häda sunnil olema rahul vähemaga. Seega tuleb nii või teisti aktsepteerida väljapääsuna enamuse põhimõtet".

Meie õiguslik struktuur, mis muuhulgas reguleerib ka majandussuhteid, on täis erisusi seda laadi küsimustes, mis nõuavad erinevat laadi hääletamist. Väga äärmuslikud ja põhimõttelised on küsimused, mis leiduvad põhiseaduses või sellest tulenevates nn. konstitutsioonilistes seadustes. Need põhimõtted on sedavõrd tähtsad, et nende vastuvõtmiseks on vajalik näiteks rahvahääletus või Riigikogu liikmete enamuse tahe. Samasugust taht on vaja ka nende muutmiseks. On aga muid, madalamalseisvaid norme, mille puhul sõna "enamus" devalveerub ning aktsepteeritakse näiteks Riigikogu saalis parasjagu kohal olnud liikmete enamust. See aga on poliitika!

Meie majandusnimestena, ettevõtjana või *manageridena* võime öelda, et milleks meile poliitilised otsused ja enamuse tahe, küll turg paneb asjad paika.

Kuid ühiskonnas on siiski valdkondi, mida ei saa turu kaudu üldse korraldada, või kui saakski, siis sellise hinnaga, et arukam on eelistada poliitilisi kanaleid. Siit jõuamegi lähemale käesoleva kirjatöö teemale, nimelt majandussuhete õigusliku reguleerimiseni.

Pöördudes tagasi Milton Friedmani poole, tsiteerin järgmist: "Täpselt nii, nagu heas mängus nõutakse mängijatelt nii reeglite kui ka nende tõlgendaja ja maksmapanija - vahekohtuniku tunnustamist, nii nõuab hea ühiskond, et tema liikmed oleksid nõus reeglitega, mis hakkavad nendevahelisi suhteid reguleerima, arbitraazi meetoditega, mida rakendatakse nende tingimuste võimaliku erineva interpreteerimise puhul, ja võtete-ga, mis sunniksid neid üldkehtivaid reegleid austama. /.../ Valitsuse peamine roll vabas ühiskonnas ongi - määrata meetodid, mille abil saab reegleid muuta, olla meie vahel vahetalitajaks reeglite erineva tõlgendamise korral ja sundida reeglitega nõustuma neid väheseid, kes muidu mängu kaasa ei teeks".

Alati võib jääda vaidlema nende sobilike tegevussfääride üle, milliseid ja millises mahus võimuorganitele otsustamiseks anda. Ajalooline kogemus siiski näitab, et majandustegevuse organiseerimisel võimuorganite poolt taotletakse, et võimuorganid tagaks seadused ja korra, mis ei lubaks isikutel üksteise vastu kasutada sunnimeetodeid, paneks maksma vabatahtlikult sõlmitud lepingud, määratleks omndiõigused ja teised majandusliku mängu reeglid, tõlgendaks ja järgiks neid, soodustaks konkurentsi ning määratleks rahasüsteemi põhialused. Samuti peavad võimuorganid tagama monopolide piiramise ning kõikvõimalike kõrvalmõjude likvideerimise. Selline vaidlus on üldjuhul maailmavaatelse tasan-di vaidlus.

Ka eesti poliitilisel maastikul on juba mõnda aega vaieldud maailmavaatelse küsimuse üle, kuivõrd vaba ühiskonna poole liikuda ja kuivõrd radikaalselt edasi minna - kas me valime vaba ettevõduse või haldusriigi tee. Hiljuti võimult lahkunud, Eesti esimene põhiseaduslik valitsus, või nagu öeldakse Laari valitsus, on olnud kompromissitult vaba ettevõduse poolt ja seda mitte üksnes sõnades, vaid ka tegudes - ehkki teatav šokiteraapia on mõjunud teatud ühiskonnakihtidele valuliselt. On ju vaba ettevõdus, mis ei sõltu poliitilisest kuuluvusest või ametnike suvast, just see jõud, mis aitab kaasa riigi kui terviku arengule, võimaldades leevendada ka sotsiaalseid probleeme.

Kahjuks tuleb tõdeda, et vaba ettevõduse toetamist võetakse sageli ka liiga lihtsustatult - kui vaba, siis täiesti vaba. Selles küsimuses ei tohi laskuda äärmusesse, naeruvääristades turumajandust väitega, et võimuorganid peaksid jätma tegevusvälja täielikult erasektorile ja ei segaks üldse vahele. Vajadus võimuorganite järele reeglite kehtestamisel, tõlgendamisel ja sunni rakendamisel on vajalik seetõttu, et absoluutset vabadust pole võimalik saavutada. Anarhia ei ole alternatiiv. Kui tegelikult tahetakse, et turujõudude vabale tegutsemisele rajanev majandus funktsioneeriks, peab võimuorganitel olema sellel tegevusväljal oma kindel koht, et lahendada vähemalt kolme majandussuhete õigusliku reguleerimise probleemi: tagada eraomand, konkurents ja vaba kaubavahetus ning ebaefektiivsete turulosalejate turult kõrvaldamise mehhanism. Vaademe neid kolme probleemideringi lähemalt.

Eraomandi tagamine on kõige alus. See võimaldab asutada eraettevõtteid ja arendada vaba ettevõtlust, mis nagu öeldud, on alus kogu riigi arengule.

Tõsi küll, ühiskonnas, kus aastakümnete jooksul on eraomandus piirdunud isikliku vallasvaraga, on arusaadav see inimeste ebakindlus ja teadmatus tootmisvahendite eraomanduse sisu suhtes.

Võimuorganite esmaseks ülesandeks on sellest tulenevalt sisse seada nõuetekohane seaduste kogu, mis tagaks eraomanduse ja sisendaks usaldust, et seda omandiõigust hiljem ei kärbita või omandit ära ei võeta. Samasugune garantii peab olema tagatud ka ettevõtjatele.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32 sätestab igaühe omandi puutumatus ja kaitse. Omandi tagamise garantiisid on sätestatud ka omandireformi aluste seaduses jt. õigusaktides. Turumajandus eeldab nii maa kui ettevõtete eraomanikke ning nendele antud arengu- ja kapitali akumulierimise võimalust. Majanduse normaalse arengu tagamiseks on laia eraomanike kihi teke. Väga tähtis on kindlate ja usaldusväärsete eeskirjade olemasolu, mis neid probleeme reguleerivad. Selleks tuleb lõpule viia töö tsiviil- ja majandusseadustiku koostamisel ja ellurakendamisel. Väga tähtis on tagada eraomandi riiklik fikseerimine alates subjektsuse kindlakstegemisest õigusvastaselt võõrandatud varade tagastamisel ja lõpetades varade kinnistamise ja kaubandusühingute registreerimisega vastavates registrites. Oluline on eraomandi tagamisel selle reaalne kaitse õiguskaitseorganite abil. See tähendab ka kuritegevusevastast võitlust ja turvatunde loomist ühiskonnas. Arvestades aga eraomandi kaitsmise erilist tähtsust, kuna just eraomandi baasil ja erasektoris toimub põhiline uute väärtuste loomine, mis on aluseks kogu meie arengule, tuleks käesoleval etapil prioriteetideks pidada piirivalve ja politsei arendamist võrreldes näiteks regulaararmeele tehtavate kulutustega. See tähendab ka õiguslikult ja majanduslikult iseseisva ja sõltumatu kohtusüsteemi ülesehitamist ja selle töö kvaliteedi tagamist. Kui olud on segased, ei riski investeerimisvõimelised ettevõtjad midagi tõsiselt ette võtta - seeläbi aga kannatab kogu riigi majanduse areng.

Kui vaadata Eesti riigi senist arengut 1991. aasta augustist, mil taastati Eesti iseseisvus, kuni tänaseni, tuleb siiski tõdeda, et saavutatud on tohutult palju. Seda just seadusloome mõttes. Saame väita, et Eestis on suudetud luua esmane seaduslik baas riigi kiireks arenguks, eraoman-

di tagamiseks ja sellest tulenevaks majanduslikuks eduks.

Konkurents ja vaba kaubavahetus. Vaba ja ausa konkurentsita on majanduse areng võimatu. Võimuorganid peavad looma seaduste kogu, mis tagaks efektiivse konkurentsi ja vaba kaubavahetuse. Tootjatel või teenuste müüjatel mingis tegevusharus võib tekkida soov kokku leppida, piiramaks teiste turuletulekut ehk konkurentsi. See on ettevõtjaloomusele ja turumajandusele lihtsalt iseloomulik ja omane. Ettevõtja, kes alustades taotleb ja toetab vaba konkurentsi, püüab tegevuse edenedes omal turul konkurentsi piirata. Et seda ei saaks juhtuda, on võimuorganite tegevuseks siin võidus monopolide ja kartellide moodustumise, samuti ettevõtete ning ka ettevõtete ja valitsuse vahelise konkurentsi pidurdava koostöö vastu, tagades seeläbi tarbijatele valikuvõimaluse, tootjatele hinna- ja kvaliteedikonkurentsi ning ressursside efektiivse kasutamise. Vähetähtis pole ka asjaolu, et monopolistliku proteksionismi olukord siseturul vähendab rahvusvahelist konkurentsi võimet. Konkurentsi ja vaba kaubavahetuse parim kontrollija on tarbija. Selleks on tal aga vaja täpset informatsiooni. Sellest tulenevalt on võimuorganitel kohustus luua eeskirju, mis kaitseksid tarbijat vale ja eksitava reklaami eest. Juba tekkinud või pärandiks saadud riiklike monopolide suhtes tuleb võtta ühemõtteline privatiseerimise suund. Eriti puudutab see energeetikakomplekside erastamist. Ellu tuleb rakendada konkurentsi seadus ning astuda samme monopolise hinnakujunduse tõkestamiseks. Konkurentsi rääkides tuleb puudutada ka siseturu kaitse küsimust. Ei ole õige mistahes proteksionismi poliitika. Kohalikule tootjale on kindlasti mõnda aega väga valus taluda seda, et tema toodang enam ei lähe. See aga ei saa kõigutada parempoolset majanduspoliitikat, mis on suunatud turu avatusele ja eelistuste vältimisele. Aja kuludes leiab iga asjalik ettevõtja oma turu. Kõik ei peagi turule pääsema - see on valus, aga see on reaalsus. Lõpuks on aga turul end läbi löönud ettevõtjad oma arengus saanud palju tugevamaks, pakkudes tööd ka

teistele näiteks allhangete vms. kaudu. Seeläbi on palju tugevam ka kogu ühiskond, seeläbi on konkurentsi kaudu reguleerunud ka tootjate ja kaupade turg.

Oluline tururegulaator on ettevõtluse korrastamine. Kõik, kes turul teenuseid või kaupu kaubandusühingutena müüvad, peavad töötama kindlate reeglite järgi. Ka selles osas oleme jõudmas turu korrastatuseni. Nimelt on vastuvõtmisel Äriseadustik, mille turgu oluliselt reguleeriv mõju väljendub vastutuse olulises kasvus. Selgepiirilisel on sisse toodud isikliku vastutuse institutsioon nii omanike (osanike) kui ka juhatuse liikmete poolt. Samuti on tõstetud oluliselt ettevõtja riskiläve, kus ta peab sõltuvalt võimalustest paigutama ettevõtte asutamisel kapitali kuni 400000 EEK. Edaspidi on välistatud nn. riilifirmade asutamine, kuna äriühingut ei kanta äriregistrisse enne, kui on ette näidata kapitali sisse makset tõendavad dokumendid. Lühidalt väljendudes muutub meie ettevõtluse keskkond kultuursemaks ja vastutavaks kliendi ees. See kõik korrastab turgu ja teeb meid mõistetavaks ka EÜ ja teistes tsiviliseeritud maades.

Ebaefektiivsete turulosalejate kõrvaldamine. Turu funktsioneerimise tagamiseks peavad võimuorganid aktiivselt töötama pankrotiseaduse ja ettevõtete reorganiseerimise probleemidega. Turumajanduses on normaalne, et 2-6% kõikidest uutest ettevõtetest pankrotistuvad esimese tegevusaasta jooksul. Allesjäänutest pankrotistub osa hiljem. Selle algseks põhjuseks võib olla mis iganes vale äriidee, juhtimiskogemuste puudumine, turu vale hindamine, ebaõnnestunud tehingud jms., kuid oma lõplikus väljenduses viib pankrotini see, et nad ei suuda oma rahalisi võlgu tähtaegselt tasuda ja tegevus tuleb lõpetada. Tuleb mõnnda, et iga ekslik turuväljavaadete hindamine, mittemineva toote või teenuse turuletoomine jms. on raiskamine - see on ühiskonna inim- ja loodusressursside ebaefektiivne kasutamine. Ühiskonna seisukohalt lähtuvalt peavad võimuorganid siin sekkuma, luues ettevõtjatele võimalused oma tegevuse ümberkorraldamiseks (reorganiseerimiseks). Kui ka

reorganiseerimine tulemusi ei anna, peab olema mehhanism ettevõtte omal initsiatiivil likvideerimiseks või pankroti väljakuulutamiseks ehk võlausaldajate initsiatiivil likvideerimiseks. Pankrot on turumajanduse vajalik element, mis tagab saamatute ettevõtete kõrvaldamise turult ja puhastab maa majandust.

Kaubandus- ja tsiviilseadusandluse arengust Eestis

Selleks, et tagada eelmainitud tõeline ja tõhus konkurents ja kaubavahetus, vältida koostööd konkurentsi piiramiseks, garanteerida eraomandust ja hoida ettevõtjaid pankrotistumise ohus, on vaja hoolikalt läbimõeldud seadusi. Teiste riikide kogemusi vaadates võiks esile tuua järgmistel olulisemate seaduste olemasolu:

- omandiseadus;
- aktsiaseltsi seadus;
- ühistuseadus;
- eraettevõtte seadus;
- patendiseadus;
- seadus intellektuaalse omandi kaitseks;
- fondibörsi seadus;
- pangaseadus;
- kaubandusseadustik;
- monopolivastane seadus;
- dumpinguvastane seadus;
- raamatupidamisseadus;
- seadus audiitorkontrollist;
- maksuseadused;
- erastamisseadus;
- pankrotiseadus;
- tolliseadus;
- väliskaubandusseadus;
- välisinvesteeringute seadus.

Seadusloome tempo Eestis on ületanud ilmselt kõik ajaloo saavutatud kiiruserekordid. Kui seaduste hindamise aluseks oleks üksnes nende vastuvõtmise kiirus, võiksime saavutatuga väga rahul olla. Kahjuks aga tuleb tõdeda, et tänu kiirusele oleme pidanud maksuma lõivu kvaliteedile.

Eesti seadusloome iseloomustamiseks võib väita, et see on kindlalt orienteeritud turumajandusele ja oma põhiosas on vajalik õiguslik baas loodud. Ettevalmistustööd Eesti oma seadusandluse ra-

jamiseks algasid juba enne Eesti iseseisvuse taastamist. Deklaratsioon Eesti NSV suveräänsusest 16.11.1988 andis poliitikutele ja juristidele selleks tööks nii lootust kui ka kindlusetunnet.

Tsiviil- ja kaubandusseadusandluse arengu võime tinglikult jagada kolmeks perioodiks:

Esimene periood ehk vaba ettevõtluse jaoks tingimuste loomine (sügis 1989 - suvi 1990);

Teine periood ehk reformide seaduste kehtestamine (suvi 1990 - kevad 1992);

Kolmas periood ehk turumajanduse funktsioneerimise seaduste kehtestamine (1992 - käesoleva ajani).

On kohane märkida selliste, teise ja kolmanda perioodi õigusloome arengut mõjutanud seadusandlike aktide, nagu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuste "Eesti riiklikust staatusest" 30.03.1990, millega kuulutati välja Eesti Vabariigi taastamise ja üleminekuperiood, "Omandiõiguse järjepidevuse taastamisest" 19.12.1990, "Eesti riiklikust iseseisvusest" 20.08.1991, samuti Eesti Vabariigi Põhiseaduse ja Eesti Vabariigi Põhiseaduse rakendamise seadus 28.06.1992 ja Riigikogu deklaratsiooni "Põhiseadusliku riigivõimu taastamisest" 07.10.1992 (üleminekuperioodi lõppemise väljakuulutamine), vastuvõtmist.

Nimetatud esimesel perioodil võeti vastu Ettevõtteseadus (1989), Aktsiaseltsi põhimäärus (1989), Majandusühingute põhimäärus (1990), Riigiettevõtte põhimäärus (1990), Munitsipaalettevõtte põhimäärus (1990), samuti Omandiseadus (1990). Nimetatud aktide vastuvõtmisega loodi küll seaduslikke (teoreetilisi) võimalusi ettevõtluse vabaks arenguks, kuid süvenes teatud vastuolu reaalse elu ja tegelike võimaluste vahel. Kujukaim vastuolu tulenes Omandiseadusest, mis tunnistas kõik omanikud võrdseks, kuid peamiseks omanikuks jäi siiski riik. Nii suunduski õigusloome reforme sätestavate seaduste väljatöötamisele.

Teisel perioodil kehtestati järgmised reformide seadused: Omandireformi aluste seadus (1991), Maareformi seadus (1991), Põllumajandusreformi seadus (1992). Hiljem lisandus veel Erastamis-

seadus (1993). Võib asuda seisukohale, et reformide läbiviimiseks on seaduslik baas olemas, iseasi, kuidas need reaalses elus rakendamist leiavad.

Kolmanda perioodi ehk turumajandust tagavate seaduste kehtestamise raames oleme tänaseks saanud järgmised seadused: Pankrotiseadus (1992), Konkurentiseadus (1993), Asjaõiguse seadus (1993), Tsiviilseadustiku üldosa seadus (1994), Kinnistusraamatu seadus (1994), Perekonnaseadus (1994). 28. juunil 1994 kuulutas president välja Raamatupidamise seaduse, millega jõudis lõpule raamatupidamise reform. See tähendab, et alates 1995. aasta 01. jaanuarist hakkasid Eestis kehtima rahvusvahelised raamatupidamise reeglid. See lihtsustab suhtlemist välispartneritega ning on aktsepteeritav ja arusaadav välisinvesteeringutele ja krediteerijatele (1994 aasta raamatupidamisaruanne koostatakse aga siiski veel vanade reeglite järgi). Varasemast perioodist tuleb turumajandusseaduste gruppi arvata ka Rendi-seadus (1990) ja Välisinvesteeringute seadus (1991).

Käsitledes lähitulevikku (1995 jj.), võiks sellele perioodile, ehk minu käsitluses juba neljandale etapile, anda üldnimetuseks turu korrastamise seaduste kehtestamise periood. Juba on menetluses ja/või uuele ringile (parandamisele ja täiendamisele) minemas järgmised seadused:

Äriseadustik koos selle rakendusseadusega, Äriregistri seadus, Võlaõiguse seadus (Kohustusõigus), Õigusabiseadus, Pärimisseadus, Dumpinguvastane seadus, Tolliväärtuse seadus, Sundvõõrandamise seadus, Krediidiasutuste seadus, Tarbijakaitse seadus, Riigikaitse seliste sundkoormatiste seadus, Pankrotiseadus, Riigilõivuseadus, Metsakapitali seadus, Korterühistu seadus, Mitteilu-ruumide erastamise seadus, Elamu-seadus, Konkurentiseadus, Tulumaksuseadus, Käibemaksuseadus, Maksu- märkide seadus, Pärimisseadus, Riiklike fondide seadus jt.

Kõik see annab võimaluse turusuhteid korrastada ning kehtestada ka ettevõtjate vastutuse põhimõtted. Selline korrastatus tõstab meie usaldusväärust (vä-

lis)investeeringute silmis ja tõstab meie ettevõtluse kultuuri ja vastutust meie endigi keskel. See on aga kvalitatiivne samm edasi - see on samm Euroopa Liidu suunas.

Omaette teema ongi seadusloome küsimused seoses Eesti astumisega Euroopa Liitu. Justiitsministeeriumi juurde on mõned kuud tagasi minu initsiatiivil asutatud osakond, mis tegeleb Euroopa Liidu seadusandluse tundmaõppimisega ja püüab sealseid suundumusi ära kasutada ka meie tänases seadusloomes, andes eelnõude koostajatele vastavaid soovitusi. See töö on veel alguses. Näiteks Soome, kes õige pea on Euroopa Liidu liige, asutas sellise osakonna oma Justiitsministeeriumi juurde ligi 10 aastat tagasi ja alles nüüd on nad tühinemas. Väljaarenenud õigusüsteemiga riikides on muidugi väga vaevaline seaduste muutmine, mis tihti võib kaasa tuua tervete süsteemide muutmise vajaduse - meil on ajalooline shanss teha kõike juba peaaegu algusest tulevikku silmas pidades, säästes tulevase seadusloojaid põhimõttelistest ja olulistest ümbertegemistest.

Eesti saab lähiajal ilmselt ka majanduslikult iseseisva kohtusüsteemi (õigustmõistvale iseseisvusele lisaks), mis eeldab seda, et kohtud viiakse välja Justiitsministeeriumi haldusalast. Arvan, et siis on ka formaalselt järgitud põhiseaduslikku võimude lahususe printsiipi.

Revolutsiooniliselt mõjub turu korrastamisele Kaubandusseadustiku (või Äri-seadustiku) ja sellega kaasnevate seaduste ja teiste normatiivaktide kehtimahakkamine. Kaubandusregistri (või äriregistri) seaduse alusel registreeritud ettevõtjate kohta on edaspidi võimalik saada pädevat informatsiooni, sh. ka juhatuse liikmete kohta. Juhatuse liikmed ei tee ilmselt enam formaalseid otsuseid, sest juhatuse liikmete vastutus distsiplineerib neid selleks. Kaovad 300-kroonised ettevõtted - need, kes ettevõtjatena tõsiselt tegeleda tahavad, suurendavad aktsiakapitali või valivad muu juriidilise vormi. Väide, et (aktsia)kapital ei oma vastutuse tõstmisel mingit rolli ja et selle tõstmine takistab ettevõtlust, ei ole tõsiseltvõetav. ➤

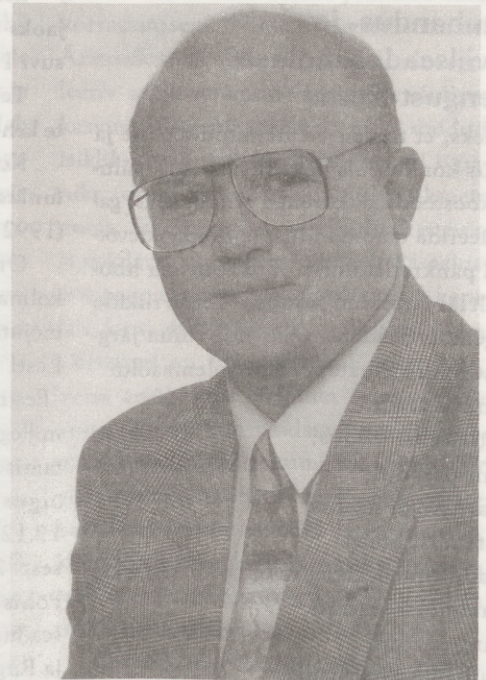
Urmas Arumäe

on sündinud 01.01.1957. Kaheksa klassi lõpetas ta Pärnu I Keskkoolis. Seejärel õppis ta Tallinna XII Kutsekeskkoolis mõõblitseriiks, kellena ta kunagi töötada ei jõudnudki. Pärast armeeteenistust sattus Urmas Arumäe talle eneselegi ootamatult tööle ajakirjandusse. 1978-1988 oli ta ajalehe "Õhtuleht" vastutava sekretäri asetäitja. Põhitöö kõrvalt lõpetas ta kaugõppe teel 1988. aastal Tartu Riikliku Ülikooli õigusteaduskonna ja ta arvati Advokatuuri kaadrireservi. Ettevõtliku inimesena ei läbenud ta aga oodata, millal advokatuuris koht vabaneb ning alustas eraettevõtjana juriidiliste konsultatsioonide andmist. Siis oli see võimalik kooperatiivi kaudu. Kui oli võimalik asutada aktsiaseltsi, oli Urmas Arumäe nende hulgas, kes asutas ühe esimestest õigusabibüroodest nimega AS Concordia.

Eesti Kõrgema Kommertsikooli lõpetas U. Arumäe 1992. aastal ja talle omistati magistri kraadi (MBA).

Urmas Arumäe on vahepeal lühemat aega töötanud firma Silves Enterprise Inc. asepresidendina, kuid naasnud siiski tagasi oma õigusabibüroosse. Tegevuse arenedes on AS Concordiast välja kasvanud nn. holding company, mille alla kuulub mitmeid firmasid - õigusabi andmiseks on Urmas Arumäe kui vandeadvokaat asutanud Advokaadibüroo Concordia, millega täitis oma ammuse unistuse saada advokaadiks.

Urmas Arumäe oli Eesti Vabariigi esimese põhiseadusliku valitsuse viimane justiitsminister. Tema ühiskondlike kohustuste ritta kuuluvad sellised nagu Eesti Juristide Liidu president, Eesti Võrkpalli Föderatsiooni president jms. Urmas Arumäe on Magistrite Klubi (Masters Club) ja nn. Kuveidi Klubi asutajaliige. Erakondadesse ei kuulu.

Hoidlaaktsiate arvestuse mõningatest aspektidest

JAAN ALVER

Hoidlaaktsiad e. tresooraktsiad (ingl.k. *own shares, treasury stock*) on aktsiaseltsi poolt väljalastud aktsiad, mis on ajutiselt ettevõtte käes (tagasi ostetud või tasuta tagasi saadud). Seega hoidlaaktsiad on küll välja lastud (*issued*), kuid mitte käibes (*outstanding*). Aktsiaseltsi oma aktsiad ei anna aktsiaseltsile mingeid aktsionäriõigusi.

Ettevõtted ostavad oma aktsiaid tagasi mitmel põhjusel:

- 1) Aktsiate turuhinna stabiliseerimiseks või tõstmiseks (nõudmine suureneb!).
- 2) Liigse raha ajutiseks investeerimiseks.
- 3) Tagasiostetud aktsiad kavatakse jaotada oma töötajatele, vahetada konverteeritavate väärtpaberite või teiste varade vastu.
- 4) Aktsionäride arvu vähendamiseks või firma ülevõtmise ennetamiseks.
- 5) Aktsiadi dividendide maksmiseks.
- 6) Väljamakstavate dividendide vähendamiseks (dividende makstakse ainult käibes olevate aktsiate pealt).
- 7) Aktsiatulu (EPS = *earnings per share*) suurendamiseks.

Vastavalt Euroopa Ühenduse 4. direktiivile [1] võib hoidlaaktsiaid sõltuvalt konkreetse riigi seadusandlusest näidata kas bilansi aktivas (investeeringuna) või passivas (omakapitali vahendina). Vastavalt Eesti Raamatupidamise seadusele [2] tuleb hoidlaaktsiaid näidata bilansi passivas. See põhineb seisukohal, et hoidlaaktsiad pole vara (ettevõtte ei saa omada ühte osa iseendast). Hoidlaaktsiatega tehingutest ei teki kasumit ega kahjumit, küll aga võib tehing olla ettevõttele kasulik või kahjulik. Näiteks hoidlaaktsiatega spekulereerimise tulemusel võib väheneda jaotamata kasum, ilma et see kajastuks kasumiaruandes.

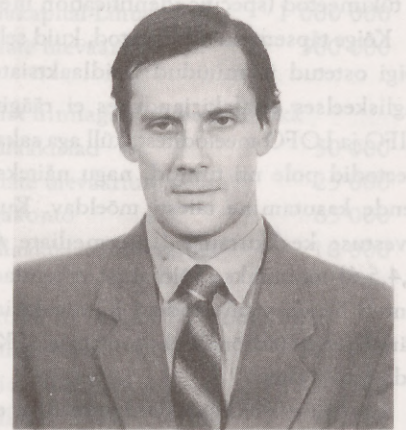
Hoidlaaktsiate arvestuses kasutatakse kas soetushinna meetodit (*cost method*)

või nimiväärtuse meetodit (*per value method*). Mõlema meetodi puhul on omakapital kogusummas ühesugune, kuid erineva sisestruktuuriga.

Soetushinna meetodi rakendamisel debiteeritakse kontot *Hoidlaaktsiad* aktsiate soetushinnas (tagasiostuhinnas). Hoidlaaktsiate müümisel krediteeritakse kontot *Hoidlaaktsiad* aktsiate soetushinnas. Kui hoidlaaktsiate müügihind on soetushinnast kõrgem, tuleb vahe kanda konto *Hoidlaaktsiate üleväärtus* kreditiisse, vastupidisel juhul (kui müügihind on soetushinnast madalam) mainitud konto deebetisse. Kontol *Hoidlaaktsiate üleväärtus* ei saa tekkida deebetsaldot. Kui selline oht tekib, tuleb konto *Hoidlaaktsiate üleväärtus* saldo nullida ja ülejäänud summa kanda konto *Jaotamata kasum* deebetisse.

Kui oma aktsiate tagasiostmisel rakendatakse nimiväärtuse meetodit, tuleb kontot *Hoidlaaktsiad* debiteerida tagasiostetud aktsiate nimiväärtuses. Lisaks debiteeritakse kontot *Aktsiate üleväärtus* (Aazio). Krediteeritakse *kassa* või *pangakontot*. Kui raamatupidamiskande tasakaalustamiseks on tarvis veel krediteerida, siis tehakse seda kontoga *Hoidlaaktsiate üleväärtus*. Debiteerimise vajadusel debiteeritakse kreditsaldo ulatuses kontot *Hoidlaaktsiate üleväärtus*, ülejäänud summa kantakse konto *Jaotamata kasum* deebetisse. Hoidlaaktsiate müümisel krediteeritakse kontot *Hoidlaaktsiad* müüdud aktsiate nimiväärtuses. Kui hoidlaaktsiad müüakse nimiväärtusest kallimalt, kantakse vahekonto *Aktsiate üleväärtus* kreditiisse. Hoidlaaktsiate müümisel alla nimiväärtuse kantakse vahe kreditsaldo ulatuses konto *Hoidlaaktsiate üleväärtus* deebetisse, ülejäänud summa aga konto *Jaotamata kasum* deebetisse.

Soetushinna meetodi rakendamisel ei võeta arvesse tagasiostetud aktsiate

Jaan Alver sündis 1949.a. Lõpetas 1972. Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna. Töötas 1972.-74. Eesti Põllumajandusülikooli arvutuskeskuses programmeerijana, 1974.-84. Tartu Aparaaditehases büroojuhatajana ja plaani- ja ökonomiaosakonna asejuhatajana. Alates 1984. Tartu Ülikooli õppejõud, majandusteaduste kandidaat (1982), dotsent (1984), Euroopa ja Ameerika Raamatupidamise Assotsiatsioonide liige.

nimiväärtust, küll aga on oluline nende soetushind (tagasiostuhind).

Kui firma ostab aktsiaid tagasi mitmes jaos, on ostuhind reeglina erinev. Tekib varude arvestusest tuntud probleem: kuidas hinnata hoidlaaktsiate varu ning milline oli müüdud hoidlaaktsiate ostuhind. Siin oleks mõttekas rakendada kauba- ja tootmisvarude hindamise üldtuntud meetodeid. Raamatupidamise seadus sätestab, et kauba, toorme, materjali ja valmistoodangu varude hindamisel rakendatakse kas FIFO või kaalutud keskmise soetushinna meetodit. Hoidlaaktsiate hindamise meetodite kohta ei ole Raamatupidamise seaduses mingeid piiranguid kehtestatud.

Hoidlaaktsiate hindamisel oleks mõeldav kasutada järgmise meetodeid:

- 1) FIFO (first in, first out)
- 2) LIFO (last in, first out)
- 3) Kaalutud keskmise meetod (weighted average method)
- 4) HIFO (highest first out)
- 5) LOFO (lowest first out)
- 6) libiseva keskmise meetod (moving average method)
- 7) tükimeetod (specific identification method)

Kõige täpsem on tükimeetod, kuid selle kasutamine eeldaks kõigi ostetud ja müüdud hoidlaaktsiate füüsilist eristamist. Ingliskeelses erialakirjanduses ei räägita praktiliselt midagi HIFO ja LOFO meetoditest, küll aga saksa allikates. Kuigi need meetodid pole nii tuntud, nagu näiteks FIFO või LIFO, on nende kasutamine täiesti mõeldav. Kuigi üksikutes finantsarvestuse keskkursuse (Intermediate Accounting) õpikutes [3,4,5,6] mainitakse võimalust rakendada varude arvestusest tuntud hindamismeetodeid hoidlaaktsiate arvestuses, on see jäänud ainult üldsõnaliseks soovitusseks. Käesolev artikkel püüab seda lünka täita.

Vaadleme hoidlaaktsiate arvestuse erinevate meetoditega seonduvaid aspekte konkreetse näite varal.

Lähteandmed:

- 1) Ettevõtte emiteeris ja müüs 10 000 lihtaktsiat (nimiväärtusega 100 EEK) hinnaga 150 EEK tükk. Ettevõtte jaotamata kasum moodustas enne aktsiate tagasiostu 200 000 EEK.
- 2) Osteti tagasi 500 aktsiat hinnaga 130 EEK tükk.
- 3) Osteti tagasi 1 000 aktsiat hinnaga 170 EEK tükk.
- 4) Osteti tagasi 800 aktsiat hinnaga 160 EEK tükk.
- 5) Müüdi 600 hoidlaaktsiat hinnaga 160 EEK tükk.
- 6) Müüdi 300 hoidlaaktsiat hinnaga 90 EEK tükk.
- 7) Müüdi 1 400 hoidlaaktsiat hinnaga 110 EEK tükk.

Raamatupidamiskanded soetushinna meetodi rakendamisel oleksid järgmised:

- 1) Müüdi 10 000 lihtaktsiat hinnaga 150 krooni tükk

D: Pangakonto	1 500 000
K: Aktsiakapital-Lihtaktsiad	1 000 000
K: Aktsiate üleväärtus	500 000
- 2) Osteti tagasi 500 aktsiat hinnaga 130 krooni tükk

D: Hoidlaaktsiad	65 000
K: Pangakonto	65 000
- 3) Osteti tagasi 1 000 aktsiat hinnaga 170 krooni tükk

D: Hoidlaaktsiad	170 000
K: Pangakonto	170 000
- 4) Osteti tagasi 800 aktsiat hinnaga 160 krooni tükk

D: Hoidlaaktsiad	128 000
K: Pangakonto	128 000

5) Müüdi 600 hoidlaaktsiat hinnaga 160 krooni tükk

Hoidla- aktsiate ar- vestusmeetod	DEEBET		KREEDIT	
	Pangakonto	Jaotamata kasum	Hoidla- aktsiad	Hoidla- aktsiate üleväärtus
Kaalutud keskmine	96 000		94 696	1 304
FIFO	96 000		82 000	14 000
LIFO	96 000		96 000	
HIFO	96 000	6 000	102 000	
LOFO	96 000		81 000	15 000

6) Müüdi 300 hoidlaaktsiat hinnaga 90 krooni tükk

Hoidla- aktsiate arvestus- meetod	DEEBET		KREEDIT	
	Pangakonto	Jaotamata kasum	Hoidla- aktsiate üleväärtus	Hoidla- aktsiad
Kaalutud keskmine	27 000	19 044	1 304	47 346
FIFO	27 000	10 000	14 000	51 000
LIFO	27 000	22 000		49 000
HIFO	27 000	24 000		51 000
LOFO	27 000	6 000	15 000	48 000

7) Müüdi 1 400 hoidlaaktsiat hinnaga 110 krooni tükk

Hoidla- aktsiate arvestus- meetod	DEEBET		KREEDIT	
	Pangakonto	Jaotamata kasum		Hoidla- aktsiad
Kaalutud keskmine	154 000	66 957		220 957
FIFO	154 000	76 000		230 000
LIFO	154 000	64 000		218 000
HIFO	154 000	56 000		210 000
LOFO	154 000	80 000		234 000

Tabel 1 Omakapitali struktuur peale hoidlaaktsiate müüki

Omakapitali kirjed	Omakapitali struktuur				
	kaalutud keskmine	FIFO	LIFO	HIFO	LOFO
1. Seis enne hoidlaaktsiate müüki:					
Aktsiakapital	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000

Aktsiate üleväärtus	500000	500000	500000	500000	500000
Jaotamata kasum	200000	200000	200000	200000	200000
Kokku	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000
Miinus:					
Hoidlaaktsiad	363000	363000	363000	363000	363000
Omakapital	1337000	1337000	1337000	1337000	1337000

2. Seis peale 600 hoidlaaktsia müüki:

Aktsiakapital	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Aktsiate üleväärtus	500000	500000	500000	500000	500000
Hoidlaaktsiate üleväärtus	1304	14000			15000
Jaotamata kasum	200000	200000	200000	194000	200000
Kokku	1701304	1714000	1700000	1694000	1715000
Miinus:					
Hoidlaaktsiad	268304	281000	267000	261000	282000
Omakapital	1433000	1433000	1433000	1433000	1433000

3. Seis peale 300 hoidlaaktsia müüki:

Aktsiakapital	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Aktsiate üleväärtus	500000	500000	500000	500000	500000
Jaotamata kasum	180957	190000	178000	170000	194000
Kokku	1680957	1690000	1678000	1670000	1694000
Miinus:					
Hoidlaaktsiad	220957	230000	218000	210000	234000
Omakapital	1460000	1460000	1460000	1460000	1460000

4. Seis peale 1400 hoidlaaktsia müüki:

Aktsiakapital	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Aktsiate üleväärtus	500000	500000	500000	500000	500000
Jaotamata kasum	114000	114000	114000	114000	114000
Omakapital	1614000	1614000	1614000	1614000	1614000

Nagu tabelist 1 näha, kindlustab LOFO kasutamine teiste meetoditega võrreldes suurema jaotamata kasumi. Minimaalne on jaotamata kasum FIFO meetodi rakendamisel. Kuna dividende makstakse kasumi arvelt, on see fakt oluline.

Raamatupidamiskanded nimiväärtuse meetodi rakendamisel oleksid järgmised:

- Müüdi 10 000 lihtaktsiat hinnaga 150 krooni tükk

D: Pangakonto	1 500 000
K: Aktsiakapital-Lihtaktsiad	1 000 000
K: Aktsiate üleväärtus	500 000
- Osteti tagasi 500 aktsiat hinnaga 130 krooni tükk

D: Hoidlaaktsiad	50 000
D: Aktsiate üleväärtus	25 000
K: Pangakonto	65 000
K: Hoidlaaktsiate üleväärtus	10 000
- Osteti tagasi 1 000 aktsiat hinnaga 170 krooni tükk

D: Hoidlaaktsiad	100 000
D: Aktsiate üleväärtus	50 000
D: Hoidlaaktsiate üleväärtus	10 000
D: Jaotamata kasum	10 000
K: Pangakonto	170 000
- Osteti tagasi 800 aktsiat hinnaga 160 krooni tükk

D: Hoidlaaktsiad	80 000
D: Aktsiate üleväärtus	40 000
D: Jaotamata kasum	8 000
K: Pangakonto	128 000
- Müüdi 600 aktsiat hinnaga 160 krooni tükk

D: Pangakonto	96 000
K: Hoidlaaktsiad	60 000
K: Hoidlaaktsiate üleväärtus	36 000
- Müüdi 300 aktsiat hinnaga 90 krooni tükk

D: Pangakonto	27 000
D: Hoidlaaktsiate üleväärtus	3 000
K: Hoidlaaktsiad	30 000
- Müüdi 1400 aktsiat hinnaga 110 krooni tükk

D: Pangakonto	154 000
K: Hoidlaaktsiad	140 000
K: Hoidlaaktsiate üleväärtus	14 000

Omakapitali struktuur hoidlaaktsiate arvestamisel nimiväärtuse järgi

- Peale 10 000 lihtaktsia müüki

Aktsiakapital	1 000 000
Aktsiate üleväärtus	500 000

Sissemakstud kapital	1 500 000
Omakapital kokku	1 500 000

2. Peale 500 aktsia tagasiostmist	
Aktsiakapital	1 000 000
Miinus: Hoidlaaktsiad	(50 000)

Aktsiakapital käibes	950 000
Aktsiate üleväärtus	475 000

Sissemakstud kapital	1 425 000
Jaotamata kasum	200 000

Omakapital	1 625 000
3. Peale 1 000 aktsia tagasiostmist	
Aktsiakapital	1 000 000
Miinus: Hoidlaaktsiad	(150 000)

Aktsiakapital käibes	850 000
Aktsiate üleväärtus	425 000

Sissemakstud kapital	1 275 000
Jaotamata kasum	190 000

Omakapital	1 465 000
4. Peale 800 aktsia tagasiostmist	
Aktsiakapital	1 000 000
Miinus: Hoidlaaktsiad	(230 000)

Aktsiakapital käibes	770 000
Aktsiate üleväärtus	385 000

Sissemakstud kapital	1 155 000
Jaotamata kasum	182 000

Omakapital	1 337 000
5. Peale 600 hoidlaaktsia müüki	
Aktsiakapital	1 000 000
Miinus: Hoidlaaktsiad	(170 000)

Aktsiakapital käibes	830 000
Aktsiate üleväärtus	385 000
Hoidlaaktsiate üleväärtus	36 000

Sissemakstud kapital	1 251 000
Jaotamata kasum	182 000

Omakapital	1 433 000
6. Peale 300 hoidlaaktsia müüki	
Aktsiakapital	1 000 000
Miinus: Hoidlaaktsiad	(140 000)

Aktsiakapital käibes	860 000
Aktsiate üleväärtus	385 000
Hoidlaaktsiate üleväärtus	33 000

Sissemakstud kapital	1 278 000
Jaotamata kasum	182 000

Omakapital	1 460 000
7. Peale 1 400 hoidlaaktsia müüki	
Aktsiakapital	1 000 000
Aktsiate üleväärtus	385 000
Hoidlaaktsiate üleväärtus	47 000

Sissemakstud kapital	1 432 000
Jaotamata kasum	182 000

Omakapital	1 614 000

Soetushinna meetod põhineb eeldusel, et hoidlaaktsiad müüakse mõne aja pärast ära. Nimiväärtuse meetod seevastu lähtub eeldusest, et hoidlaaktsiad kustutatakse. Soetushinna meetod on oma olemuselt lihtsam, mistõttu ei ole üllatav ka tema suurem populaarsus ja sagedam kasutamine raamatupidamispraktikas. Nimiväärtuse meetod on komplitseeritum, ent kontseptuaalselt õigem. Nimiväärtuse meetodi kasutamisel saadakse palju konkreetsem ülevaade omakapitali tegelikust struktuurist, kuna tuuakse eraldi välja aktsiakapital käibes ja sissemakstud kapitali tegelik jääk.

Eesti Raamatupidamise seadus ei kehtesta piiranguid hoidlaaktsiate arvestusmeetodite valikul, mistõttu võib kasutada mõlemaid vaadeldud meetodeid. Kuna aga seaduse 20 lg 2 sätestab, et bilansi etteantud kirjade järjekorda tuleb jälgida, pole võimalik kirjet *Tresooraktsiad (miinus)* paigutada sinna, kus ta peaks nimiväärtuse meetodi kasutamise korral asuma (peale 22 kirjet *Aktsiakapital nominaalväärtuses*) ning sellega tuleks antud meetodi kasutamisel arvestada. Peab märkima, et analoogiline raamatupidamislik viga esineb ka Raamatupidamise seaduse lisana toodud bilansisüsteemis, kus kirje *Ebatõenäoliselt laekuvad arved (miinus)* paikneb vales kohas, samuti on bilansiskeemis näitamata kokkuvõtteread, mille vähenditeks on kirjed *Põhivara akumuleeritud kulum (miinus)* ja *Tresooraktsiad (miinus)*.

KIRJANDUS

1. European Community, 1978. *The Fourth Directive. Official Journal of the European Communities No L222 of 14.08.1978.*
2. Raamatupidamise seadus. Vastu võetud 8. juunil 1994. a. RT nr. 48, 4. juuli 1994, lk. 1386-1404
3. Duckman T.R., Dukes R.E., Davis C.J. *Intermediate Accounting. Revised Ed., IRWIN, Homewood (IL), 1992.*
4. Kieso D.E., Weygandt J.J. *Intermediate Accounting. 8th Ed., John Wiley & Sons, New York, 1994.*
5. Smith J.M., Suoksen K.F. *Intermediate Accounting. 11th Ed., South-Western Publishing Co. College Division, Cincinnati (OH), 1992.*
6. Williams J.R., Stanga K.G., Holder W.W. *Intermediate Accounting. 4th Ed., The Drydon Press, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, Orlando (FL), 1992.*

Mõtisklusi kontrastidest: Tähelepanekuid EKK-s õpetamise kohta

DR. ROBERT E. WILKINSON,
PROFESSOR EMERITUS,
EKK NÕUANDVA KOGU LIIGE

Mul on au kirjutada President Habakuke palvel artikkel EKK TOIMETISTE käesolevale väljaandele. Selle ajakirja väljaandmine on järjekordseks versta-postiks Eesti Kõrgema Kommertskooli jätkuvates edusammudes, pürgides kõrgeima koha poole Ida- ja Kesk-Euroopa ülikooli tasemel olevate ärikoolide seas. Üle maailma on iga juhtiva ärikooli tunnuseks erialase ajakirja väljaandmine, kus avaldatakse akadeemikute, äri-, valitsus- ja riikliku sektori juhtide artikleid. Selline osalus kajastab prestiiži, milleni kool jõuab oma programmide kvaliteedi ja lõpetanute ning kaadri tubliduse tulemusena. Olen kindel, et EKK TOIMETISED leiavad lõpptulemusena oma koha Euroopa väljapaistvate ärikoolide ajakirjade hulgas.

Ma püüan käsitleda teemat, mida pidasin oluliseks, mõeldes tagasi oma kõnele EKK Magistrikubis enne Tallinast lahkumist. Kolme väljapaistva üliõpilase magistritööde eduka kaitsmise ja mitme tunnistuse saaja Rahvusvahelise Äri programmi eduka läbimise ametikul tunnistustseremoonial meenus mulle kahekordne kohustus, mis on koolil ja selle lõpetanutel teineteise suhtes. Ma olen alati kindlalt uskunud, et iga kool vajab tagasisidet nendelt, kes on kokku puutunud selle programmide, üliõpilaste, õppejõudude ja personaliga. Seetõttu tundub olevat sobiv kasutada siinkohal juhust ning jagada teiega mõningaid mõtteid EKK ja selle üliõpilaskonna kohta, julgustades teie pidevaid jõupingutusi kindlustamiseks Eesti Kõrgema Kommertskooli praegust ja tulevast edukust ning, veelgi laiemalt, selle panust teie maa arenemisse rahvaste peres.

Kooli pidevaks ülesandeks on säilitada oma kõrget taset, nii et need, kes on selle kooli lõpetanud, võivad tunda uhkust,

õeldes, et oma teadmiste ja asjatundlikkuse eest on nad otseselt tänu võlgu koolile. Samuti on iga lõpetanu kohustuseks haarata kinni võimalustest, et innustada teisi oma kooli astuma, et oma kooli kõikvõimalikul viisil toetada, ning töötada selliselt, et teised tunneksid kergesti ära silmapaistva koolituse, mida lõpetanu on saanud - kõik see heidab soodsat valgust kooli õppekava ning lõpetajate heale tasemele.

Alates sellest ajast, kui ma detsembris USA-sse tagasi pöördusin, on minult tihti küsitud, mis mulje mul jäi nii sügissemestril EKK-s õpetamisest kui ka Eestist üldse. President Habakuk palus mul küsitleda 1995-96. õppeaasta välisõppejõudude kandidaate. Ajavahemikus jaanuarist märtsini on mulle helistanud paljud võimalikud õppejõud. Peaagu kõik need kandidaadid on küsinud minu tähelepanekuid EKK-s õpetamise kogemuse ja kooli tulevikuperspektiivide kohta. Ma arvan, et siinkohal oleks sobilik mõned oma mõtetest ja vastustest kirja panna.

Minu üldised mõtisklused kajastavad olemasolevaid kontraste. Nagu ma ütlesin oma avakõnes sügisel aktusel, on EKK-s väga palju kontraste: (suhteliselt) uus kool, kuid valmistab ette üliõpilasi tööks äri alal - ühel kõige vanematest olemasolevatest distsipliinidest; asub Tallinnas, (suhteliselt) uue riigi (seekord alates aastast 1991) pealinnas, mis on tegelikkuses vana riik, mille ajalugu ulatub tagasi 11.-12. sajandisse ning Hansa linna Revalisse, mis oli üks juhtivatest linnadest tolleaesgs maailmakaubanduse põhipiirkonnas; ning samuti uus kooliaasta, kuigi sellised kogemused on minu jaoks vanad pärast uute kooliaastate algusi aastakümnete vältel, kohtumine uute üliõpilaste, uue personali, uute õppejõududega.

ROBERT WILKINSON

Haridus: Syracuse Ülikool, A.B.; Florida Riiklik Ülikool, M.S. ja D.B.A. Töölaline kogemus: Troy State University System, Professor Emeritus; Istanbuli Ülikool, Fulbright Scholar; Gulf Consulting Corporation, president. On olnud õppejõud, elanud ja töötanud 28 maal. Eesti Kõrgemas Kommertskoolis turunduse professor.

Esiteks - TEIE MAA. Mu esimene tähelepanek oli kontrast, mis valitseb (1) nende maa poliitikas osalejate, kes on vanemad ning kellel on suuremad kogemused riigi poolt juhivate tegevuste teostamises lähtuvalt varem eksisteerinud riiklikust korrast, ja (2) nende värskemate, nooremate osalejate vahel, kes tahavad kiirendada oma maa arengut vaba turu olulise mõju läbi.

Esimesena mainitud Eesti kodanike grupp pooldab traditsionaalsete asjaajamisviiside säilitamist, nii nagu seda tehti riiklikult juhitud majanduse puhul, ning soovib ettevaatlikku progressi. Teine grupp tahab, et maa liiguks agressiivselt oma püüdlustes, ühinemaks arenenud maade perega, kes on otsustanud sepistada uue rahvusvahelise kaubanduse ja rahvusvaheliste suhete maailma.

Eesti vajab mõlemaid, ta vajab neid vanemaid, küpsemaid indiviide, kes näevad vajadust ettevaatlikuse ja hoole ning aeglase liikumise järele, kindlustamaks, et ei tehtaks otsuseid, mis võiksid tulevastel aastatel maad ja selle kogu elanikkonda vastupidiselt mõjutada; teiseks vajab ta ikkagi ka nooremaid unistajaid, kes on valmis minema riskile, mis on vajalik maa arenguks, ning kes võtaksid endale vastutuse selle eest, kui otsused ei ole just päris õiged, kuid kes pühendavad end maa 21. sajandiks ettevalmistamisele.

Need kaks vaadet esindavad tasakaalu

vastutustundelise küpsuse ning kogemuse ja nooruse vaadete ning elujõulisuse vahel, mis mõlemad on olulised Eesti edasiliikumises rahvaste peres. Koos suudavad nad panna aluse uuele rahvale, kes püüdleb kõrge taseme suunas, kuid kes on tähelepanelik lõksude suhtes, mis sellel teel valitsevad.

Teiseks - ÜLIÕPILASED. Mu teine mõtisklus põhineb jälle kontrastidel. Mul oli äärmiselt hea meel õpetada semestri vältel mitmeid kõrgelt motiveeritud üliõpilasi - üliõpilasi, kes haarasid kinni võimalusest õppida Läänele omaseid tegutsemisviise, Lääne väärtusi, Lääne vabakaubanduskontseptsioone; üliõpilasi, kes olid innukad õppimises ning oma äsjaavastatud teadmiste rakendamises, mõistes maailma vabakaubanduslikku majandust. Seda tehes väljuvad nad ja nende riik viimase 50 aasta surve alt.

Ometigi olin ma üllatunud paljude teiste üliõpilaste üle, kellest kajastus arusaamine, et nad ei pea olema kaasatud; et nad juba teavad kõike, mida nad teada tahavad; et kõik, mis neil oli vaja teha, piirdus kursusele astumisega, kuid mitte loengute külastamisega ega vajalike materjalide lugemise või koduste tööde tegemisega, ega ka mitte lõpueksamiteks õppimisega. Mulle õeldi, et nii on "kombeks" ja ärge ma lootku, et saaksin seda muuta.

Ma pean tunnistama, et alguses EKK-sse saabudes lootsin ma leida eest kogu õppimishimulise üliõpilaskonna, kes tahavad aidata oma riigil välja murda minevikust ning kasutada ära võimalust liikuda tänasesse vaba maailma majandusse. Võimalused karjääriks, väikeettevõtluse arenguks ning märkimisväärseks toetuseks Eesti tööandjatele näisid mulle esindavat (nagu kõlab EKK moto) "Edu tähtsaima ideaalina". Sellegipoolest oli mulle isiklikult väga kurvastav tõdeda, kuidas paljud mittehooolivad üliõpilased hülgasid oma kohustused omandada uusi teadmisi kursuse nõuete raames.

Oma osavõtust keeldumisega ja seega loobudes omandamast maailma efektiivses kaubandustegevuses valitsevaid kontseptsioone ja põhimõtteid ning

hoides kõrvale riskidest, mis on omased vaimsete võimete maksimaalsele rakendamisele ning oma arusaamade võimalikust täiendamisest marketingi alal, nagu seda rakendatakse vabadel turgudel üle kogu maailma, tegid nad ülekohut mitte ainult endale, vaid ka oma koolile ja riigile. Mul oli kahju, et nad jäid vabatahtlikult ilma võimalusest parandada maksimaalselt oma tööalaseid väljavaateid ning aidata kaasa oma maa arengule. Kõige pehmeltselt öeldes valmistis see mulle äärmise pettumuse.

Nende suhtumine vastandus kõige värvikamalt mu tähelepanekutele teiste noorte inimeste kohta mitmetes teistes maades, kus ma õpetanud olen; üliõpilaste kohta, kes tulevikus saavad kindlasti oma maa äri- ning valitsusjuhtideks. Need üliõpilased otsisid innukalt võimalusi saada uusi ärialaseid teadmisi ning olla seeläbi ettevalmistatud konkureerimiseks maailma majanduses, pidades silmas oma maa kasu. Täna selleks töötavad paljud neist juba vastutusrikastel kohtadel valitsuses, hariduses või tööstuses oma kodumaal. Nad andsid tunnistust elutervest austusest kõrghariduse vastu ning nad tunnetasid vajadust õppida akadeemikutelt seda, mida nad vajavad, et saavutada tööalast edu. Tõepoolest, paljud maailma juhid on haaranud kinni võimalusest jagada teadmisi nooremate põlvkondadega, võttes vastu ametikohti kolledžites ja ülikoolides oma kodumaal või välismaal.

Seetõttu oli minu jaoks traagiline ja rusuv, kuidas mu nooremad üliõpilased Eestis raiskasid sellist kuldset võimalust. Teadmiste tagaajamine on elulise tähtsusega, kui tahetakse edukalt konkureerida maailma turgudel ning tööpakkumistel. Nagu ma eespool mainisin, mõistsid seda ilmselt paljud mu vanematest üliõpilastest ning nad pühendusid hoolikalt õppetööle ja nende tunnitegevus rõhutas seda suhtumist. Nemad saavutavad edu. Kui Eesti üliõpilased tahavad edukalt konkureerida teiste Läänemaailma juhtivate ärikoolide lõpetanutega, peavad muutuma paljude nende hoiakud, kes asuvad esmakordselt õppetööle ülikooli tasemel. Nad peavad vanematelt üliõpilastelt õppima hindama akadeemikute-profes-

sionaalide poolt nõutava materjali, kursusetöö ning teiste ülesannete potentsiaalset väärtust. Vastasel juhul pole nad võimalised konkureerima ning Eesti jääb maha. Ma südamest lodan, et seda ei juhtu.

Kolmandaks - KOOL. Tuli meelde veel üks kontrast. See on erinevus programmide ja võimaluste rohkuse vahel, mis on paljude suuremate ärikoolide käsutuses üle kogu maailma, võrreldes nendega, mis on Eesti Kõrgemal Kommerts-koolil. Hinnates lõpptulemusi, tuleb kindlalt väita, et EKK teeb silmapaistvat tööd hoolimata paljudest takistustest, jätkates tökete ületamist, millised hirmutaksid enamikke akadeemikuid-professionaale.

See edu on loomulikult selliste inimeste nagu EKK presidendi Dr. Madis Habakuke, kooli juhatuse, tööka personali ning andunud eestlastest õppejõudude julguse ning pühendumise tulemus. Nende tulevikunägemus oma kooli kohta ning selle mõju nende riigile võimaldab neil seista jätkuvalt silmitsi riskidega, mida tuleb ületada, kui eesmärk või siht seda väärt on. Trotsides paljusid riske, nii majanduslikke kui ühiskondlik-poliitilisi, on nad püsima jäänud, nad on loonud ärikooli, mis kindlustub ning tugevneb iga aastaga, nad annavad välja bakalaureuse ja magistri kraade, mis on arvestatavad tänases vaba maailma majanduses.

Sellest-hoolimata pole nad oma praeguse edu juures peatunud. Vaadates tulevikku, otsivad nad pidevalt uusi võimalusi kooli poolt pakutava kvaliteedi tõstmiseks, tulles lagedale uute programmidega, mida on riigile vaja; investeerides uutesse võimalustesse hoolimata majanduslikust ebakindlusest; liikudes julgelt edasi teed mööda, mis tunnustab, et inglise keel on ja jääb maailma majanduse keeleks ning seetõttu seda oma kooli õpilastelt nõudes; ning eelkõige sisendades suhtumist, et ei ole küllalt, kui ollakse lihtsalt hea väike ärikool väikesel maal; selle asemel peab EKK püüdma olla hea suur kool maal, mis on küll väike geograafilises mõttes, kuid suur oma potentsiaalse ja lõpp-

tulemusliku mõjuga maailma kaubandusse.

Ning lõpuks - RAHVAS. Huvitavaks tähelepanekuks oli ka tulla arusaamisele, et ma algselt uskusin, et eestlased on häbelikud - nagu eemal - võib-olla isegi, nagu Ameerikas öeldakse, "eemal hoidvad". Varem tundus mulle, et eestlased ei taha olla avatud Lääne kontseptsioonidele, Lääne tegutsemisviisidele, Lääne mõttemaailmale. Hiljem, kui ma tutvusin oma üliõpilaste, teiste õppejõudude ja paljude toredate eestlastega, keda ma kohtasin, muutusid mu esialgsed väärarvamused. Nad muundusid tunnustuseks, soojuseks ja sõprussidemeks, mis meie vahel oli kasvanud, kui ma õppisin teie rahvast ja

teie maad rohkem tundma ja kui te saite rohkem teada minu motiivide kohta, selle kohta, miks ma teie maal olen, minu soovi kohta jagada oma ärialaseid teadmisi Eesti äriala üliõpilastega, ning mu kasvava armastuse kohta teie maa ja rahva vastu. Mu üliõpilased hakkasid esitama küsimusi minu ja mu maa kohta ilmest soovist meist rohkem teada saada; sellega käis kaasas minu ülekaalukas huvi saada rohkem teada Eesti ja eestlaste kohta, mõista teie lootusi, kartusi ja püüdlusi - ja mida ma võiksin teha, et aidata.

Pärast kojujõudmist olen ma kirjutanud mitmele oma endisele üliõpilasele ja nendelt kirju saanud. Ma julgustan neid pidevalt jätkama oma haridusalaseid jõu-

pingutusi ja palun neil hoida mind oma õppealaste edusammudega kursis. Kui ma saan anda informatsiooni nende akadeemilise karjääri jätkamise või ärialaste või erialaste püüdluste kohta, on mul seda parem meel seda teha. Käesolev artikkel annab mulle nüüd võimaluse edastada seda kutset kõikidele oma endistele EKK üliõpilastele. Ma tahan väga teist kõigest rohkem kuulda ja mul on väga hea meel, kui ma saan teid jälle näha, kui ma järgmine kord teie maale tulen. Kõike parimat teile kõigile ja EKK-le, kes austas mind, võttes mind oma Nõuandva Kogu liikmeks ning kindlustab seeläbi, et ma tulen tagasi kooli ja maale, mida mina ja mu abikaasa hakkasime armastama. Me loodame teiega peatselt kohtuda. ▲

Edustuse Presidendi pöördumine

PAAVO KIIK

EKK EDUSTUSE PRESIDENT

Mõeldes ühtsusele

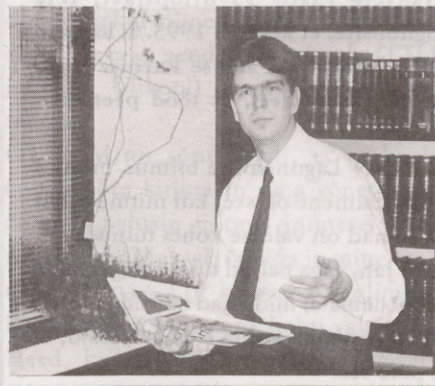
Neil päevil toimusid esmakordselt Eesti Kõrgema Kommertsikooli Edustuse valimised. Kahjuks kandideeris seekord vaid üks nimekiri. Samas peab tunnistama, et valimisaktiivsus ületas siiski märgatavalt prognoositu. See lisab usku, et meie kooli vaim siiski eksisteerib, talle tuleb vaid anda võimalus end välja mängida. Sellest mõttekäigust tulenebki vast tähtsaim põhjus Edustuse loomiseks - meie kooli üliõpilaste ühtekuuluvustunde ja patriotismi võimaldamine ja soodustamine.

Tänaseks on EKK Edustus ametisse astunud ning alustanud ka esimeste plaanide elluviimist. Minul kui Edustuse presidendil lasub vastutus selle eest, et meeskond, kellele on usaldatud üliõpilaskonna esindamine, töötaks meeskonnana ja väärriks talle osutatud usaldust. Edustus võiks olla see tüli, kes suudab efektiivselt ja operatiivselt esindada ja kaitsta üliõpilaste huve. Oleks ülimalt rõõmustav, kui suudaksime reaalselt kaasa aidata õppekvaliteedi tõstmisele ja üliõpilase staatuse selgele määratlemisele. Infovahetuse eesmärgil on Edustusel plaanis lähapäevil astuda taas EÜLi liikmeks. Selline samm peaks aitama meie koolil paremini integreeruda

Eesti teiste kõrgkoolidega ja suurendada meie kooli osa Eesti üliõpilaspoliitika ajamisel.

EKK on sõlminud pikaajalise rendilepingu praeguse Kergetööstustehnikumi ruumide kasutamise kohta. Käivitumas on ulatuslikud ehitustööd sealsete ruumide kaasajastamiseks. Ka Edustusel on oma ideed nende ruumide kasutamise suhtes. Peame vajalikuks, et uues, siis juba tõelises EKK majas leiaks oma ajaveetmis- ja klubiruumid ka üliõpilaskond. Loodame, et oma maja kinnistab igas üliõpilases tunnet, et ta õpib EKK-s, oma koolis, mitte aga ei käi eri hoonetes tasulistel majanduskursustel.

Edustus annab endale aru, et juba esimestel kursustel alustab enamik bakalau-reuse õppeprogrammi päevaõppe üliõpilasi töölkäimist. Ilmselt on see aja märk. "Eesti Ekspress" on meie põlvkonna tituleerinud pintsaklipslaste epohhiks. Paljud meist ei käigi loengutes, vaid lepivad eksami aja telefoni teel õppejõuga kokku. Paar nädalat hirmu ning ongi järjekordne semester seljataga. Saab rahulikult viis kuud tööl käia. Kuid kõik me oleme siiski tulnud siia kooli õppima ja see peaks olema meie põhitegevus nelja aasta jooksul. Tööl

käime ju pärast kõrghariduse omandamist terve järgneva elu. Loodan, et aja jooksul muutuvad EKK õpilased senisest enam oma kooli patriootideks selle sõna kõige paremas mõttes. Oleme väike kool ning peaksime seetõttu üksteist nelja aasta jooksul hästi tundma õppima. Selleks aga ei piisa vaid mõnest hiilgavast peost sajanditevanustes lossides. Mõelgem, kuidas elavdada koolisisest seltsielu. Meid ühendab paljuski sama mõtteviis ja ellusuhtumine. Tundub loogilisena, et meie seltskond saab tulevikus kuuluma Eesti kõrgema intelligentsi hulka. Tore on tunda selliseid inimesi noorusest.

Edustus on ametisse astunud ning tööle asunud. Oleme avatud kõikidele ideedele ning ettepanekutele. Teie soovid on meile abiks ja teie nõuanded meile toeks.

Õppimine on igapäevane oma asi

KRISTEL TÖLDSEPP

EKK 3. KURSUSE ÜLIÖPILANE

21. märtsil 1995. a. vestlesime Eesti Kõrgema Kommertsikooli 4. kursuse üliõpilaste Johann Sullingu ja Olle Tischleriga oma koolist ja tööst.

• Kas teie kursus kui päevase õppeosakonna esimene vasikas on aia taha läinud?

JOHANN Kas me oleme aia taha läinud?! Ma arvan, et ühiskonnale me päris kaduma küll pole läinud.

OLLE Kahtemata on I lennuga tehtud vigu, mida enam hiljem ei tehta, ma loodan. Me oleme teerajajad teistele lendudele, mis tulevad paremad. See on meie jaoks õnn ja õnnetus.

• Minu teada võeti 1991. aastal teie kursusele vastu 53 üliõpilast, teie prognoosite, et kevadel 1995. a. lõpetab u. 15. Millest sai alguse kursuse lagunemine, kas sellest, et tööd peeti primaarseks?

JOHANN Lagunemine toimus mitmes etapis. Esimene oli see, kui mitmed said aru, et nad on valesse kohta tulnud.

OLLE Jah, väga paljud tulid *image* peale, läbi mõtlemata, mida nad tahtsid. Ilmselt nad otsisid oma kohta elus ja leidsid, et see pole see.

JOHANN Teine etapp algas siis, kui avanesid kõikvõimalikud töökohad.

• Praegusel ajal vahetatakse töökohti väga kergelt ja kiiresti, kas see on õige käitumine?

JOHANN Minu arvates on see normaalne, rahutul hingel ringi seigelda. Ma olen kuulnud üldust, et ühel töökohal võib maksimaalselt 2 aastat töötada, siis hakkab töö ennast ammendama. Ma leiän ka, et see on mõnevõrra ühiskonna probleem, et võimalused, mis on tekkinud seoses üleminekuga teisele majandussüsteemile ja eriti dünaamilisele perioodile ühiskonnas, pole arenenud samaväärselt haridussüsteemiga. Tasub võtta sealt, kus on, hetkel on töökogemus see, kust on võtta.

OLLE Selline areng on paratamatu, kuid

see sõltub ka tööst. Töö peaks arenema koos sinuga.

• Mis oli enne kõrgkooli?

OLLE Ma käisin 44. keskkoolis, kus moodustasime "poiste" ordu, millel oli oma valimisprogrammgi. Meil õnnestus üldjoontes kõik ideed direksiooni ees läbi suruda, sest õiglustunne ja tahtejõud oli nii suur. Mind valiti õpilaspresidentiks.

JOHANN Mina käisin 10. keskkoolis teatrikallakuga klassis, 9. klassis sai iga nädal hääleharjutusi tehtud. Nüüdse

Foto: Viire Pajuste

Olle Tischler: "Me oleme teerajajad teistele lendudele..."

Nõmme Gümnaasiumi kohta öeldi siis: "Teame küll, see oli kunagi väga hea kool". Kui Ollel ja tema ordul olid läbimõeldud seisukohad, mille eest nad võitlesid, siis meil oli teistmoodi, me tegime teo ära ja pärast üritasime seda kaitsta. Üldiselt möödus mul terve keskkool mõnuses fluidumis.

• Kas sa kahetsed ka seda?

JOHANN Ei kahetse, me tegime palju asju, mida teised sel ajal poleks julgenud. Erinevaid kogemusi saime natuke rohkem kui paljud teisted samaealised.

• Kelleks-saada-küsimuse peale väitsid mõlemad, et kindlat eesmärki neil

polnud. Olle tahtis 5. klassis lenduriks saada, Johann onu eeskujul arstiks.

OLLE Ühel päeval sõitsin Tartusse, kus on tore ja puha õppekoht Tartu Ülikool. Teadsin, et arstiks ega geograafiks ma saada ei taha. Ma avastasin majanduse ja matemaatika segu - majandusküberteenetika, millest oli teaduskondi tutvustavas bukletis niivõrd müüv jutt. Tegelikult oli see aine üks purukuiv asi, I kursuse õppetöö toimus osaliselt koos rakendusmatemaatikutega. Mind segas väga vähene majanduse osakaal.

JOHANN Ma hakkasin keskkooli viimasel aastal mõtlema sellele, mis mul haridusest puudu on, et mida ma juurde peaksin saama, et üldse kuhugi pääseda. Ma hakkasin inglise keelt õppima ja läksin TTÜ (Tallinna Tehnikaülikool) ettevalmistuskursustele. Sealt sai ka selgeks, et sinna kooli ma astuda ei soovi. Ma tundsin, et mul oli raske oma kireva lapsepõlve järel sellisesse halli majja minna, samuti ei tahtnud ma Tartusse minna, seega otsustasin kommertsikooli kasuks - tol ajal tekitasid kooli ümber teatava aura inglise keel ja Ameerika õpikud.

• Milline on teie kui äraminejate nägemus EKK-st tulevikus?

JOHANN Tuleks veel rohkem arendada välissuhteid, sest nii või teisiti kisub kõik ühiskonnas vabaduse poole. Need asjad, mida me siin oma majanduses vaikselt avastame, on mujal kõik läbi tehtud. Mingil viisil tuleks konkretiseerida, selgitada kohe alguses, et inimene õpib enda jaoks, sest tõenäoliselt pole paljudel keskkoolist tulijatel selge, miks nad sellise sammu tegid.

Kõikidel distsipliinidel, mis puudutavad äritegevust, peaks küllalt suur osa olema praktilisel poolel ja *case-study* del. Samas ei näe ma meelsasti, et EKK muutuks selliseks kooliks, kus ainult äriiga seonduvaid praktilisi distsipliine õpetatakse. I ja II kursusel tuleks nõrkemiseni õpetada matemaatikat ja inglise keelt, keelte osas just kommunikatsiooni. Ma

leian, et suuremat rõhku peaks panema vundamendile, mida kahe aasta jooksul laotakse.

OLLE Mõningatele asjadele tuleb rohkem tähelepanu pöörata, mõningatele vähem. Minu arvates ei ole meie kursusel mingit põhjust mütsiga vehkida, et küll me oleme kõva hariduse saanud. Väga palju õpetatakse väga toredaid aineid, aga samas on jäänud ära väga vajalikke praktilisi aineid. Raamatupidamise ja juura käsitlused näiteks, mis on sellised asjad, mida paratamatult peab teadma, jäid nõrgaks.

Algusest peale peaks selge olema, milliseks kujuneb lõpp-produkt, et millised osad annab kool, millised osad tuleb ise õppida. Nii kool kui ka üliõpilaste

OLLE Eesti õppejõudude kvaliteet saab otsa, meil ei ole praegu eriti selliseid õppejõude, kes suudaks õpetada magistreid.

Zürichi ülikoolis kuulasin oma lemmikala organisatsiooni loenguid - taseme vahe Eestiga on meeletu ja kiiresti on vaja midagi ette võtta, sest organisatsioon, juhtimine ja kommunikatsioon - need on tänapäeva ärielu võtmesõnad.

• Akadeemiline ja rakenduslik - kuhu tõmbaksite teie piiri?

JOHANN Mina näeksin meelsasti, et bakalaureuse programm oleks võimalikult akadeemiline, sest igal juhul on vaja pärast edasi õppida. Kui keeled on omandatud ja matemaatika abil mõdemist treenitud, lisaks õpitud finantse, raamatu-

märkida Hardo Pajulat, kes õpetas meile majandusmõtte ajalugu ja mikroökoonoomikat.

OLLE Tahaks talle tänusõnad öelda ja parimad soovid edasi anda. Hardo Pajula andis hea, et mitte öelda ideaalse õppejõu kehastuse. Mõõteühikuks oleks õpilaste panus ja pühendumine, jõupingutused sellele ainele.

• Teil mõlemal on olnud au esineda kooliaasta avaaktusel üliõpilaste nimel kõnega. Mis oli nende kõnede sõnum ja kas te praegu edastaksite sama sõnumi? JOHANN Üks mõte oli see, et on natuke vara teha otsuseid, mis võivad edaspidi väga pikka aega sind mõjutada. Teiseks ütlesin ma vist midagi üpris kõrki ja mitte väga austavat teiste majandusharidust pakkuvate kõrgkoolide kohta. See oli enesekindlalt öeldud ja enam ma seda sõnumit niiviisi ei edastaks. Mitte, et ma oleks oma väärtusskaalal EKK sättinud halvemale tasandile, aga ma olen veendunud, et kui inimene päris rumal ei ole, siis peaks ta ka nendes kahes koolis (TTÜ ja Tartu Ülikool) normaalse hariduse saama.

OLLE Minu sõnum oli, et maksab õppida. Ma kirjutasin oma kõnet mitu õhtut ja palusin mitmel inimesel seda refereerida. Maksab õppida ja mitte otse tööle joosta. On hilisema kvaliteedi küsimus, kui kiiresti töökohti vahetada. Need, kellel haridust pole, alustavad mingist väga madalast positsioonist ja kui inimene on potentsiaaliga, liigub ta kiiresti üles. Teine võimalus on ennast põhjalikult harida ja siis astuda palju kõrgemale tasandile.

Kui ma peaks kellelegi veel mingit sõnumit edastama, siis see oleks, et õppimine on igaühe oma asi.

Olle Tischler väitis lõpetuseks, et ta pole veel maha matnud plaani lõpetada kool kevadel 1995. Johann Sulling ütles, et ta on lõpetamise planeerinud järgmiseks kevadeks.

Küsimusele, kas olete kunagi mõelnud, et EKK-sse astudes sai vale samm tehtud, vastasid mõlemad kindlalt: "Ei!"

Foto: Viire Pajuste

Johann Sulling: "Tasub võtta sealt, kus on, hetkel on töökogemus see, kust on võtta."

vastutustunne peaks sellele tähelepanu pöörama, milliseks kujuneb lõpp-produkti kvaliteet.

Minu arvates on põhiküsimus pakutava toote kvaliteet. EKKl pole praegu põhjust loorberitel lesida, sest on elementaarseid asju, mida tuleks parandada.

JOHANN Mulle tundub, et meil on proovitud normaalses maailmas eksisteerivaid *under-graduate* ja *post-graduate* õpet ühte patta panna. Selleks, et saaks minna sellisele süsteemile, et alguses õpetatakse aluseid ja pärast minnakse konkreetseks, oleks vaja, et Eestis eksisteeriks magistriõpe, mis praegu on madalal tasemel.

pidamist, juhtimist, siis edasi võiks tulla rakenduslikum osa. Võib-olla on Eestis inimesi, kes võiksid magistriõpet vedada, aga neil puudub õpetamiskogemus ja tõenäoliselt ka motivatsioon.

OLLE Ma leian siiski, et EKK peaks olema praktilise suunitlusega, kui tahetakse toota ärimehet, nagu seda on deklareeritud.

• Oli kooli ajal ka helgeid hetki?

OLLE Kursused, mis on minus tekitanud vahest lausa füüsilist naudingut, olid kõik väga spetsiifilised ja praktilise suunitlusega, mitte akadeemilise. See on kivi akadeemiliste õppejõudude kapsaaeda.

JOHANN Siinkohal tuleks kindlasti ära

• Vilistlaspäev

2. detsembril 1994. a. oli EKK-s mitu tähtsat üritust: tähistati kooli 6. aastapäeva, toimus magistratuuri lõpetamine ja kooli 1. vilistlaspäev.

Pidulikule aktusele Sakala Keskuse kinosaali olid kogunenud magistratuuri lõpetajad, vilistlased, üliõpilased, nii endised kui praegused töötajad ja õppejõud, külalised. Avatervitus magistratuuri lõpetajatele EKK Presidendilt prof. M. Habakukelt. Oma tunnistused said kätte mustades talaarides ja magistrimütsides värsked magistrikraadi omanikud Monika Salu, Ülle Pihlak ja Märt Maie. Lõpudiplomid 27-le lõpetajale andis üle kooli Asepresident A. Meerits. Tervitused, õnnitlused, lilled. Piduliku kõnega "Eesti Kõrgem Kommertskool aastal 1994" esines EKK president prof. M. Habakuk. Kõne esimene osa oli pühendatud värskele lõpetajatele, nende pingelisele õppimisele

2,5 a. jooksul. President avaldas tänu nii lõpetajatele kui nende pereliikmetele, omastele, töökaaslastele, kes kõik on selleks kaasa aidanud. Kõne teine pool, eelkõige vilistlastele pühendatud, meenutas tähelepanuväärsemaid sündmusi ja muljeid möödunud 6 a. jooksul. Seejärel pilguheit kooli tulevikku, plaanidele ja ootustele.

Urmas Arumäe, kooli 1992. a. magistrikraadiga lõpetanu, kõne teema oli "Majandussuhete õiguslikust reguleerimisest. Ettevõtja vastutusest". Peep Aaviksoo, magister aastast 1993, kõne oli teemal "Magistrite Klubi" ja vilistlasliikumine".

EKK külalisõppejõud turunduse juhtimise alal, prof. Robert Wilkinson *Florida State University'st*, (USA) kõneles vilistlasliikumisest USA-s.

Järgnes ühine kokteil.

Õhtul toimus Õpetajate Majas EKK aastapäevaball, mille avas tervitusega kooli president M. Habakuk. Balli peremeheks-perenaiseks olid BBA 3. kursuse üliõpilane Aave Volmer ja MBA 1. kursuse magistrant, Eesti Vabariigi Peakonsul St.-Peterburis Märt Volmer. Järgnenägemisrõõmu ja tujuküllast tegevust jätkus veel mitmeks tunniks.

• Eesti Kõrgema Kommertskooli kroonika 1994-95

02.mai.94. Loodi Eesti Erahariduse Assotsiatsioon (EEA)

01.sept.94. õppeaasta algus, avaaktus

10.sept.94. Saaremaa filiaali avamine

02.dets.94. Eesti Kõrgema Kommertskooli (EKK) asutamise 6. aastapäev, Magistratuuri lõpetamine. Magistrikraadiga lõpetasid Monika Salu, Ülle Pihlak, Märt Maie. Kokku lõpetajaid 27.

Esimene EKK Vilistlaspäev. Aastapäevaball.

21.dets.94. EEA juhatuse koosolek, otsustati astuda Euroopa Erahariduse Assotsiatsiooni liikmeks ja korraldada mais 1995.a. konverents teemal "Ettevõtlus hariduses, probleemid ja suunad."

26.jaan.95. Loodi Eesti Erakõrgkoolide Rektorate Nõukogu

16.-18.01.95. EKK juhtkonna ja õppejõudude nõupidamine Pärnus kooli arengu küsimustes.

veebr. 95. EKK bakalaureuse programmi esimesed lõpetajad alustasid bakalaureuse tööde kirjutamist

märts 95. Loodi EKK Teadusliku uurimise ja arengu osakond.

ÕPPEPLAANID/CURRICULA 1995/96

RAHVUSVAHELISE ÄRI JUHTIMISE BACHELOR OF BUSINESS BAKALAUREUSE PROGRAMM ADMINISTRATION

I SEMESTER	Tunde/Hours	I SEMESTER
1. Matemaatiline analüüs	45	Mathematics (Analytic geometry and calculus)
2. Majandusgeograafia	45	Economic Geography
3. Sissejuhatus äriandusse	60	Introduction to Business
4. Arvuti algõpetus	60	Introduction to Computers
5. Inglise üld- ja ärikeeel	135	General & Business English
6. Terviseõpetus	30	Health Education
	375	
II SEMESTER		II SEMESTER
1. Majandusmatemaatika	60	Mathematics for Business
2. Mikromajandus	60	Microeconomics
3. Arvutiõpetus	30	Computer Science
4. Juhtimise alused	60	Foundations of Management
5. Inglise üld- ja ärikeeel	135	General & Business English
	345	
III SEMESTER		III SEMESTER
1. Statistika ja tõenäosusteooria	60	Statistics & Probability Theory
2. Makromajandus	60	Macroeconomics
3. Finantsarvestus	60	Financial Accounting
4. Inglise üld- ja ärikeeel	60	General & Business English
5. Teine võõrkeeel	120	Second Foreign Language
	360	
IV SEMESTER		IV SEMESTER
1. Tootmise juhtimine	60	Operations Management
2. Turunduse juhtimine	60	Marketing Management
3. Äriõigus	60	Business Law
4. Inglise üld- ja ärikeeel	60	General & Business English
5. Teine võõrkeeel	120	Second Foreign Language
	360	
V SEMESTER		V SEMESTER
1. Ärialane suhtlemine	60	Communication & Presentation Skills
2. Majandusanalüüs	60	Managerial Accounting
3. Sotsioloogia	60	Sociology
4. Ettevõtte rahandus	60	Corporate Finances
5. Teine võõrkeeel	120	Second Foreign Language
	360	
VI SEMESTER		VI SEMESTER
1. Ettevõtlus ja äriplaan	60	Entrepreneurship & Business Planning
2. Rahaturg ja pangandus	60	Money Market & Banking
3. Psühholoogia	45	Psychology
4. Filosoofia ja eetika	30	Philosophy & Ethics
5. Teine võõrkeeel	120	Second Foreign Language
	315	

VII SEMESTER

1. Organisatsiooni psühholoogia	60
2. Rahvusvaheline äri	60
3. Strateegiline juhtimine	60
4. Halduskorraldus	30
5. Majandusmõtte areng	60
	270

VIII SEMESTER

1. Valikained	á 15
Bakalaureuse töö kirjutamine ja kaitsmine	

VII SEMESTER

Organisational Behavior
International Business
Strategic Management
Public Administration
Development of Economic Thought

VIII SEMESTER

Electives

Final thesis

RAHVUSVAHELISE ÄRI JUHTIMISE BACHELOR OF BUSINESS BAKALAUREUSE PROGRAMM ADMINISTRATION KAUGÕPPES CORRESPONDENT COURSES

I SEMESTER

	Tunde/Hours	I SEMESTER
1. Matemaatiline analüüs	18	Mathematics (Analytic Geometry & Calculus)
2. Psühholoogia	18	Psychology
3. Arvutiõppe alused	18	Introduction to Computers
4. Äri alused	18	Introduction to Business
5. Inglise üld- ja ärikeeel	18	General & Business English
	90	

II SEMESTER

1. Majandusmatemaatika	18	Mathematics for Business
2. Majandusgeograafia	18	Economic Geography
3. Arvutiõpetus	18	Computer Science
4. Mikromajandus	18	Microeconomics
5. Inglise üld- ja ärikeeel	18	General & Business English
	90	

III SEMESTER

1. Makromajandus	18	Macroeconomics
2. Turunduse alused	18	Basic Marketing
3. Statistika ja tõenäosusteooria	18	Statistics & Probability
4. Sotsioloogia	18	Sociology
5. Inglise üld- ja ärikeeel	18	General & Business English
	90	

IV SEMESTER

1. Filosoofia ja eetika	18	Philosophy & Ethics
2. Ettevõtluse alused	18	Entrepreneurship
3. Juhtimise alused	18	Foundations of Management
4. Tootmise juhtimine	18	Operations Management
5. Inglise üld- ja ärikeeel	18	General & Business English
	90	

V SEMESTER

1. Finantsarvestus	18	Financial Accounting
2. Ärialane suhtlemine	18	Business Communication
3. Teeninduse juhtimine	18	Service Management
4. Turunduse juhtimine	18	Marketing Management
5. Inglise ül- ja ärikeeel	18	General & Business English
	90	

VI SEMESTER

1. Majandusanalüüs	18	Managerial Accounting
2. Organisatsiooni analüüs	18	Organisational Behavior
3. Ettevõtte rahandus	18	Corporate Finances
4. Personali juhtimine	18	Personnel Management
5. Inglise üld- ja ärikeeel	18	General & Business English
	90	

VII SEMESTER

1. Majandusõigus	18	Business Law
2. Ettevõtlus ja äriplaan	18	Entrepreneurship & Business Plan
3. Rahaturg ja pangandus	18	Money Markets & Banking
4. Ettevõtte diagnostika	18	Company Diagnostics
5. Majandusõtte areng	18	Development of Economic Thought
	90	

VIII SEMESTER

1. Strateegiline juhtimine	18	Strategic Management
2. Rahvusvaheline äri	18	International Business
3. Halduskorraldus	18	Public Administration
4. Investeeringute juhtimine	18	Investment Management
	72	

IX SEMESTER

Bakalaureuse töö kirjutamine ja kaitsmine		Final Thesis
---	--	--------------

RAHVUSVAHELISE ÄRI JUHTIMISE
MAGISTRIPROGRAMMMASTER OF BUSINESS
ADMINISTRATION

I SEMESTER

Tunde/Hours

I SEMESTER

1. Mikroökonomika	24	Microeconomics
2. Finantsarvestus	30	Financial Accounting
3. Organisatsiooni psühholoogia	18	Organisational Behavior
4. Eesti majanduspoliitika	6	Estonian Business Policy
5. Inglise keel	78	General and Business English
	156	

II SEMESTER

II SEMESTER

1. Turunduse alused	24	Basic marketing
2. Makroökonomika	24	Macroeconomics
3. Juhtimise alused	18	Foundations of Management
4. Rahandus ja pangandus	30	Financial and Banking
5. Eesti majanduspoliitika	6	Estonian Business Policy
6. Inglise keel	102	General and Business English
	204	

V SEMESTER

III SEMESTER

1. Turunduse juhtimine	18	Marketing management
2. Ärialane suhtlemine	30	Business communication
3. Äriõigus	30	Business law
4. Eesti majanduspoliitika	6	Estonian Business Policy
5. Inglise keel	84	General and Business English
	168	

IV SEMESTER

1. Majandusanalüüs	18	Managerial Accounting
2. Rahvusvaheline äri	24	International Business
3. Ettevõtlus ja äriplaan	24	Entrepreneurship and Business Planning
4. Strateegiline juhtimine	24	Strategic Management
5. Eesti majanduspoliitika	6	Estonian Business Policy
6. Inglise keel	96	General and Business English
	192	

Stazheerimine USA-s 3 kuud / 3 months Internship in the USA

V SEMESTER

Magistritöö kirjutamine ja kaitsmine Final thesis

RAHVUSVAHELISE ÄRI JUHTIMISE
MAGISTRIPROGRAMM
INGLISE KEELESINTERNATIONAL
MASTER OF BUSINESS
ADMINISTRATION

I SEMESTER

Tunde/Hours

I SEMESTER

1. Turundus	48	Marketing
2. Majandus	36	Economics
3. Regionaalne areng	8	Regional development
4. Valikained	44	Electives
5. Jooksvad konsultatsioonid	80	Current consultations by special schedule
6. Individuaalõpe	132	Individual studies
	344	

II SEMESTER

II SEMESTER

1. Juhtimine	36	Management
2. Rahandus ja pangandus	24	Finance and banking
3. Finantsarvestus	20	Accounting
4. Regionaalne areng	8	Regional development
5. Valikained	44	Electives
6. Jooksvad konsultatsioonid	100	Current consultations by special schedule
7. Individuaalõpe	132	Individual studies
	364	

III SEMESTER

III SEMESTER

Firmade külastamine Company visits
Magistritöö kirjutamine ja kaitsmine Final thesis

EKK VILISTLASED • ALUMNI OF EBS

NIMI/NAME KODUS/HOME TÖÖL/BUSINESS IB-1 KURSUS 1989 A.

ARVO HILLER	Narva mnt. 10-7 427-047	Suur -Patarei 20 Tallinn EE0004 peadirektor AS FORMEER 449-384 fax: 441-047 ELVEX Kirde 2 EE2442 Elva Tartu mk 566-69 fax: 34287 AS ALFIE juhatuse esimees Peterburi tee 47a Tallinn 213-152 fax: 213-546
ANDI KASK		
TIIT KIVIKAS	527-425 Tammisaare 87-27 Tallinn EE0034	
JÜRI KORK		Pühajärve Puhkekodu EE2514 Pühajärve Valgamaa 242-55051; 55103
JAAN LEPP	599-535	454-032
TÖNU LEPP	230-96667	Põlva 230-90971
PAUL LETTENS	Tallinn Võrgu 12-69	SPRING 44 80 72
MARGUS METSKÜLA	Tungla 12-36 Tallinn EE0009 516- 184	Tallinn EE0019 Regati pst.1 238-195 fax: 237-945
ENN SARAP	EMT: 8/25-245-422	A.Kapi 7-14 Tallinn EE0001 Peadirektori asetäitja "Tallinna Sadam" 6318-041
TALVO TROON	230-96457	230-92484
MEELIS VIRKEBAU	Liivamäe 2-65 Tallinn EE0001 EMT: 8/25- 231957 Tallinn EE0090	peadirektor Balti Manufaktuur Kopli 35 493-507; 493-511
TIIT VÄHI	Roosikrantsi 8a-4 Tallinn EE0001 442-537	Tall. Linnavolikogu esimees Tall. Linnavolikogu Vana-Viru 12 Tallinn EE0001 443-617 fax: 6317-683

NIMI/NAME KODUS/HOME TÖÖL/BUSINESS IB-1 KURSUS 1989 A.

JAAK LÄÄNEMETS	Rannu 9-7 Tartu mk. EE2454 243-54203	
PEETER KOHANDI	Kolde pst. 80-80 EE0023 490-570	Project Manage- ment Assistant USAID/ Ameerika Saatkond Kentmanni 20 EE0001 6312-021 fax: 6312-139 BALTMOTORS Pärnu mnt. 160 Tallinn EE0013 550-721 fax: 555- 898
REIN KÖRGEMA	Sõpruse 186- 48 Tallinn EE0029 6392- 023	
ERVIN LUUR	---	---
JUHAN VENE	Roosi 2-58 Viimsi, Harju mk 791-960	
ERIK RÄSTAS	Võru Olevi 23-11	241-31823 Võru
PRIIT RAUD	Raja 7a- 28 Tallinn EE0026 531- 950	AS Electrolux Eesti C korpus 11 korrus Rävala pst.8 Tallinn EE0001 6312- 564
TIIT ROMULUS	Rapla mk Utusküla Ülejõe 5-3 57-283	Järlepa Kalkunikasvatus Rapla mk EE3500 41- 284 fax: 56-480

NIMI/NAME KODUS/HOME TÖÖL/BUSINESS IB-2 KURSUS 1990 A.

PEETER UGANDI	EE0003 Tallinn Belinski 25-64 492-064	
REIN LIIVOJA	EE0001 Tallinn A.Kapi 7-11 451-662	FINNAIR 219-367
URMAS USKA	EE0016 Tallinn Õuna 4 438-696	454-464

NIMI/NAME	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
-----------	------------	---------------

IB-2 KURSUS 1990 A.

RIINA MEELAK (Joonsaar)	EE3400 Harju MK Saku Põllu 1-37 528-765	6313-341
TOOMAS NIRGI	EE0016 Tallinn Mai 25 510-898	EE0013 Tallinn Pärnu mnt. 160 AS Baltmotors Kommertsdirektor 555-698 fax: 555-898
ALLAN ARU	EE3170 Haapsalu Kastani 12-37 55-862	EE0013 Tallinn Pärnu mnt. 160 AS Baltmotors Peadirektor 555-698, 550-722 fax 555-898
MARGUS TINITS	EE3400 Harju mk. Saku Teaduse 18-9 721-163	EMI-EWT Finantsdirektor 521-627
ANTI KUUS	245/57-658	EE3300 Kuressaare Niidu 12-11 245/56-245
MART AARE	425-717	ESTKARD 440-236
KALJU ALBERT	EE2600 Põlva Savi 13 279-96994	EE2400 Tartu Ülenurme Lennujaam AS Ergon LG Lennuliinide Dispetsher fax 27/640-229 EMT 25/248293
VIIDO EINER	552-293	Belesta Peadirektor 238-653

NIMI/NAME	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
-----------	------------	---------------

IB-3 KURSUS 1991 A.

(MBA) ANDRUS KOOLME	EE0035 Tallinn Õismäe tee 34-25 599-351	
IVO AULIK	EE0013 Pärnu Pardi 32-1	8-2-44/43-361
TARMO VAASA	Põlva MK Ahja Tartu 21	8-2-27/412-646
JAAK KIVISILD	EE2040 Tartu Rahu 7a-12 8-27/472-363	

NIMI/NAME	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
-----------	------------	---------------

IB-3 KURSUS 1991 A.

RAIVO KÜTT	Tallinn Vanemuise 46-5 521-214	
MÄRT JÄRVIK	Harju mk Kose alev Vahtra 20-6	EE0014 Tallinn Peterburi tee 46 a/s"Üle" 215-883
PEETER RESTSINSKI		Embassy of the Republic of Estonia in U.S.A 1030 15 th Street, Suite 1000 Washington D.C. U.S.A.
ERIK VÄLJAOTS	EE0029 Tallinn Tildri 21-5 526-034	
JÜRI MÄNNIKSAAR	EE2353 Põltsamaa Õuna 3-22	8-2-37/51-463
TARMO SUMBERG	Viljandi Riia 51-2	EE0100 Tallinn Liivalaia 33 6315-300
ERVIN LUUR	EE3600 Pärnu Kooli 44-2 8-2-44/24-777	8-2-44/41-170
URMAS REIMAND	Tallinn Tammsaare tee 69-11 524-949	EE0001 Tallinn Rävala pst. 6-601 6313-850
IVO NIGLAS	EE2887 Viljandi Viiratsi Lastekodu 4-4 8-2-43/94-346	
MART SILM	EE0016 Tallinn Kuiv 7-4 512-534	
KOIT PARTS	EE2040 Tartu Märja 10-43	8-27/412-646
PEEP SIIMON	Tallinn Vabaduse pst. 160-6 6396-122	65-00-421
REIN PIKSARV	EE0009 Tallinn Lehiste pst. 4 519-971	
JÜRI LAMESOO	EE0001 Tallinn Roosikrantsi 17-6 455-423	212-162 212-509

NIMI/NAME MBA-4 KURSUS 1992 A.	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS	NIMI/NAME MBA-5, 6 KURSUS 1993 A.	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
(MBA) URMAS ARUMÄE	6312-505	EE0104 Tallinn Suur-Karja 19 44-51-20	(MBA) PEEP AAVIKSOO	Sõpruse pst. 253-8 EE0034 Tallinn 6542730	RAS Eesti Loto Pärnu mnt. 106 EE0013 Tallinn (22) 6502050 fax.(22)6502030
(MBA) URMAS KAARLEPP	EE3046 Harju Mk Habaja 751-401	6302-222	(MBA) KOIT KAEVATS	Mustamäe tee 181-8 EE0026 Tallinn	EE0026 Tallinn Kadaka tee 62a Tallinna Autobussikoondise AS 531-305 fax.532-277
(MBA) TAUNO VANASELJA	EE0016 Tallinn Pärnu mnt.251 511-348		(MBA) ANNE ASI	Rakvere Laada 8-39 8-2-32/456-52	AS Univer 497-093
JUHAN KAHU	Harju MK Loo Pärna 4 420-655		(MBA) AIVAR KANGUST	Koskla 5/7-90 EE0006 Tallinn 493-890	EE0001 Tallinn Tobiase 8 AS Coopers & Lybrand 6305201 fax.6305264
INGA KUUSIK	Viljandi MK Karksi Pargi 26-17	8-2-43/32-746	(MBA) HELDI KELL	Kuramaa 13-118 EE0036 Tallinn 324-386	Tallinna Pank (krediidi osakond) 663-838
MONIKA MURRO	Pärnu V.Sauga 29-1 8-2-44/42-071		(MBA) UNO KÕRSMA	Kärberi 4-68 EE0038 Tallinn 343-536	470-716
KRISTIINA NEPPI	Tallinn Sütiste tee 35-8 530-513		(MBA) TOIVO KÜLAVIIR	Kuramaa 18-11 EE0036 Tallinn 323-642	RAS "Elumaja" 422-422
NILS NIIMAN	Tallinn Oa 2-5 68-22-25		(MBA) JÜRI MÄNNISALU	Männiku tee 100-2 EE0012 Tallinn 448-386	EE0001 Tallinn Kinga 6 448-386
REET NOORMAA	EE0013 Tallinn Spordi 26a-15	438-271 438-464	(MBA) MAIT NILSON	Velikije Luki 18-18 Tallinn 6324796	EE0001 Tallinn ARIKO MG LTD Gonsiori 31a 6312-334 6312-354 fax: 6312-272
TOOMAS ÖUNAP	Pärnu 9.Mai 25-32 8-2-44/21-881		(MBA) KRISTA TUULIK	Kolde pst. 78-10 EE0003 Tallinn 490-310	Hotell "PALACE" Vabaduse väljak 3 Tallinn EE0001 666-702
VIKTOR SÄRA	Harju mk Saue		GEORGI ALEKSEJEV	Lobjaka 46 EE0006 Tallinn 6562063 fax: 6562063	AS ALMERING Pärnu mnt.388 EE0016 Tallinn 527653 fax:6396085
JANNE TULVIK	Tallinn Sõpruse pst. 5-168	EE0001 Tallinn Rävala pst.6 "DHL" 454-489	ARNO ANTON	Mahla 82-78 EE0012 Tallinn 585505 Adamsoni 19-6	AS Hansa Maja Liivalaia 12 EE0100 Tallinn 6310356 fax:6310410

NIMI/NAME	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
MBA-5, 6 KURSUS 1993 A.		

MART KUTSAR	Metsakooli 3 EE0020 Tallinn 238-820	Eesti Õiliit 6310-610
-------------	---	--------------------------

OLAV VILBORN	M.Härma 7-14 EE0010 Tallinn EMT 8/ 25-241-007	Levi & Kuto AS Staadioni 8 427-152 ; 455-123
--------------	---	--

NIMI/NAME	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
MBA-7, 8 KURSUS 1994 A.		

(MBA) MÄRT MÄE	Harju MK Kiili Lasteaia 9-5	RAS Eesti Loto 6502-051
-------------------	-----------------------------------	----------------------------

(MBA) MONIKA SALU	EE0003 Tallinn Sõle 39a-56 496-849	IP"Multimedia" Vana-Viru 3 EE0001 Tallinn 6405-122
----------------------	--	---

(MBA) ÜLLE PIHLAK	EE0036 Tallinn Punane 21-212 217-281	AS Mainor Kuhlbari 1 426-652
----------------------	--	------------------------------------

REIN HÜNERSON	Rapla MK Järlepa Keskuse 6-6 8/248-41297	Järlepa Kalkunikasvatus AS Rapla MK 8/248-41367
---------------	--	--

ANU IRVAL	EE0029 Tallinn Keskuse 6-116 524-835	
-----------	--	--

JANIKA KAERLEPP	EE0034 Tallinn Ed.Vilde tee 56-138 524-778	AS MINIPLAST Tartu mnt.13 EE0001 Tallinn 421263 fax.425605
-----------------	--	--

KALMET KALA	Jõgeva Mustvee mnt. 7-2 21-604	
-------------	--------------------------------------	--

LEMBIT KEDELAUK	EE0039 Tallinn Paasiku 28-89	
-----------------	---------------------------------	--

IRINA KOSENKRANIUS	EE0003 Tallinn Sõle 35-80 493-480	
-----------------------	---	--

ARGE LADVA	EE0002 Tallinn Kivikangru 19 536-262	
------------	--	--

IMRE LEETMAA	EE0033 Tallinn Ehitajate tee 70-33 537-921	TALLMAC 219-463
--------------	--	--------------------

ARVED LIIVRAND		
----------------	--	--

NIMI/NAME	KODUS/HOME	TÖÖL/BUSINESS
MBA-7, 8 KURSUS 1994 A.		

VILMA MAND	EE0035 Tallinn Ehitajate tee 113-46	
------------	--	--

AVE MELSAS	EE0002 Tallinn Ädala 5-24 492266	EE0007 Tallinn Videviku 6 Balti Kindlustusselts 453468 fax.451562
------------	--	---

MAI PEETSALU	EE0032 Tallinn Kolde pst 50	
--------------	--------------------------------	--

TOOMAS MOOR	EE2100 Rakvere Kivi 3 40-254	ELEX Ltd Kentmani 6-13 455127
-------------	------------------------------------	-------------------------------------

ANDRES OOPKAUP	EE3003 Harju MK Jõelähtme Kostivere Aia 5 761-516	Põllumajandus- ministeerium Lai 37/41 609-116 442-668 fax.6313628
----------------	--	--

TIIU-T. REINBUSCH	EE0107 Tallinn Paekaare 46-16 216-816	
-------------------	---	--

DIANA RAJASAAR	EE0029 Tallinn Ed.Vilde tee 105-12 539-119	ESMERK INFORMATION Mere pst.6 431-672
----------------	--	--

URMAS SIMMUL	Kuussaare Aia 66-31	
--------------	------------------------	--

HAIDE TAMME	EE0026 Tallinn Kadaka pst.169-11	Eesti Punane Rist 444-847
-------------	-------------------------------------	------------------------------

ALAR OJA	EE0019 Tallinn Mõra tee 6 239-830	AS Eesti Coca-Cola Joogid EE0026 Tallinn Kadaka tee 76b 536346 fax.393063
----------	---	--

EHA HAIBA	EE0029 Tallinn Mustamäe tee 106-75 538-567	EE0034 Tallinn Sütiste tee 17 "GERSI" 372 2/528-308
-----------	--	--

ANNELI PUNGAS	EE0034 Tallinn Sõpruse pst.219-3 529-531	
---------------	--	--

ANU SAUKAS	EE0034 Tallinn Sõpruse pst.245-108 529-364	
------------	--	--

INGE SEITAM	EE0020 Tallinn Kärestiku 3 239-681	
-------------	--	--

EBS REVIEW

The Tallinn Private University

**Accreditation of Higher
Education in the
Republic of Estonia**

Capital Markets in Estonia

**On Legal Regulation
of Economic Relations**

**On Accounting
for Treasury Stock**

**Estonian Mutual Fund
Industry**

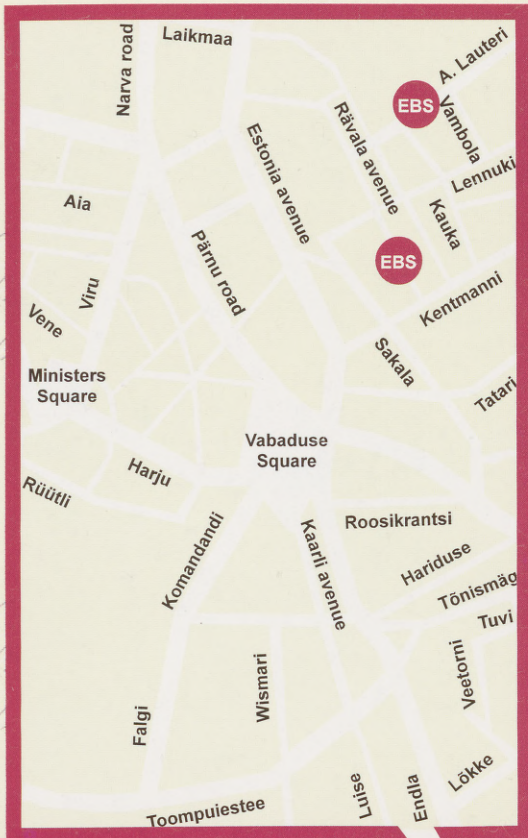
**US Professor's Observations
on Teaching at the EBS**

Student Pages

Alumni Info

**ESTONIAN
BUSINESS
SCHOOL**

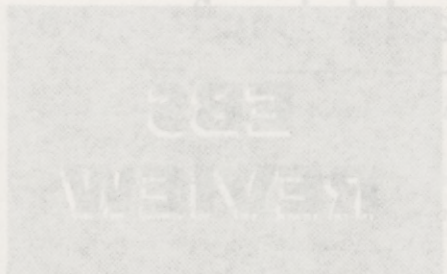

If you can find the Baltic Sea on the map, you will easily find a sliver of land projecting into the sea on its north-eastern coast. This is Estonia. Estonia's climate is temperate.

The summers are cooler and winters warmer than it is usual for this degree of latitude. Less than one million Estonians live on this land. This is their primeval home where they settled more than five thousand years ago. Besides the indigenous people, there are about half a million non-Estonians, mostly Russians. It's location on the boundary between the West and the East, between Germanic and Slavonic nations and cultures, gives this country a greater importance than could be assumed from it's size. The capital of Estonia is Tallinn. The first mention of Tallinn goes back to 1154, when the Arab geographer al-Idrisi marked it on his map of the world. Other big towns include the university town of Tartu, a well-known summer resort Pärnu, as well as Narva and Kohtla-Järve, which are industrial centers. After restoring its independence in August 1991, Estonia was faced with the major task of building a politically independent state with a functional economy based on market principles. To implement the task Estonia has moved rapidly to liberalise it's economy. Monetary reform in 1992 and tough monetary policy after that have led to outstanding results in developing the economy and controlling inflation. Privatisation, forming fiscal and taxation policy, handling investment problems, pursuing an open trade policy in its conversion to a market economy make Estonia attractive in business and academic economic circles in the world. Estonia is like a small volcano that can be studied on the spot. The Estonian Business School (EBS) was inaugurated in 1988 as a higher educational institution offering academic programs in business for undergraduate and graduate students. Today the school committed to advanced economics and business studies programs.

Specialised education and training are offered under two Degree programs: the Bachelor of Business Administration and the Executive Master of Business Administration. EBS is also engaged in comparative research entrepreneurship, management innovation, etc. Instruction language in English at EBS is patterned on American teaching methods and programs. EBS has participated in exchange programs with several business schools and universities in North America and Europe.

Estonian Business school - Seven

"EBS Review" asked the President of The Estonian Bank, Mr. Siim Kallas, to share a few thoughts with our readers.

Here they are:

In a free market economy, the gauge and guarantee of the quality of life in Estonia will become the following: one's education, one's ability and need to continually educate himself or herself, meaning, continually learning to do that which other people need.

The changing of education, especially quality education, into a marketable product makes it possible, through market relations, to most effectively secure a connection between the need for and the supply of education.

The development of market relations in education means, on one hand, the emergence of the consumer-student who sees clearly a connection between acquirable education as capital and a future occupation which interests him/her, and on the other hand, the establishment of educational insti-

tutions and teachers who, with the bulk and quality of the knowledge that they have to offer, can fulfill such expectations.

The Estonian Business School has been one of those laying the foundation along this road. The next century is the century for intensive education. We must get there with an effective and flexible educational system.

Siim Kallas
President of The Estonian Bank

EBS REVIEW

3. **A. Meerits:**
EBS - Seven years of activities
5. **H. Bauman:**
The Concept of accreditation
12. **E. Terk:**
The "playground" of Estonian economy and its future scenarios
15. **J. Sakkeus:**
Foreign Direct Investment in the Estonian Economy
17. **M. Habakuk:**
Estonian higher education waiting for accreditation:
The Tallinn Private University
18. **I. Martens:**
The importance of capital markets in the future economic development of Estonia
20. **N. Tarmak:**
Estonian Mutual Fund Industry
23. **U. Arumäe:**
Legal regulation of economic relations
27. **J. Alver:**
On some aspects of accounting for treasury stock
31. **R. Wilkinson:**
Observation on teaching at EBS
33. **P. Kiik:**
Address by the Student Senate President
34. **K. Töldsepp:**
Interview: Getting an education is everyone's own business
36. **Chronicle**

By birth the necessities and skills of a human being are very scanty. They grow by time. The same happens to institutions and organisations.

In the beginning years of the Estonian Business School, courses were offered with a narrow specialization and of only six to seven months in length. We began with less than 100 students, and year by year the number of courses as well as the number of students and faculty have grown. Today the capacities and quality of the EBS has reached the level, that requires our own magazine, that will, first of all, be a newsletter of our faculty members, students, alumni and our leaders, but also other people sharing our viewpoints and themes, including foreign authors.

Our magazine is not oriented to the wide market. From the specific point of view, the content will cover the field of the subjects taught in our school. It will be a professional journal to matters of significance to EBS, where specialists can debate their issues. We understand the fact that financially the magazine will operate at a loss for some years. We consider our magazine a strategic investment in our future.

Madis Habakuk, President of the EBS

Estonian Business school - Seven years of activities

AVO MEERITS

To better evaluate the position of our school on the educational landscape of Estonia today, one should have a glance at the history of our school. It might seem rather insignificant with its eight years of activities, compared to the histories of venerable universities that can measure theirs in centuries. However, these years have been so critical for Estonian conditions that they have turned the Estonian Business School into the oldest private higher school in Estonia.

What were the preconditions for the birth of our school? Was it merely accidental or inevitable? The year 1988, i.e. the year of the founding of the EBS, marked the beginning of great changes in Estonian Society. "Perestroika," started by Gorbachev was under way. Changes begun in the name of improving socialism had taken on a new quality - people realised more and more that the only solutions to the problems accompanying a command economy would come from a market economy. At that time the governing political ideology tried to somehow match a market economy with the socialist political system. In addition, it was characteristic of Estonia

that the wish to change the economic system was accompanied by the desire to secure independence and liberation from the 50-year Soviet occupation. One of the defining characteristics of the period was that for a very long time people could show initiative in business. The right to create service-industry co-operatives that later grew into stock companies, along with individual entrepreneurship was established by law. The most common fields of activities were construction, catering, small-scale production, etc. The idea of starting private educational establishments began to circulate among people connected with education and training. However, these ideas came to a halt after initial plans had been made. Cost calculations showed that private education would be so expensive that the socialist society that had paid for students' education up to that time would hardly find students ready to pay huge fees for education.

Yet these dramatic changes in the society brought out the huge vacuum of knowledge in many fields. The main change that caused totally new demands before education was the sudden broadening of the world. In 1988 limits on travel by private individuals to foreign countries were cancelled, and institutions got the right to communicate with the external world, including the making of economic deals. The two main fields where the state education system was not able to react, were the great need for foreign languages (especially English) and the nearly complete lack of knowledge concerning a market economy. These needs created a favourable arena for private initiative in education and training. First, so-called "language co-operatives" were founded, i.e. private courses offering foreign language training. In addition, attempts were made to arrange short courses on topical economic themes.

This was the background, when three men - Professor Madis Habakuk from Estonia, Professor Marshall Fitzgerald

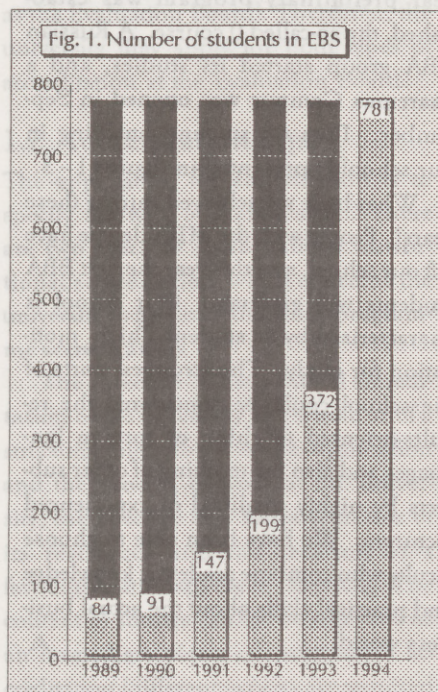
Graduated from the physics department of Tartu University.

Work experience: Estonian Business School, vice president, before that as a director of Estonian Education Center. Also lecturer at the EBS - Basic Business and Personnel Management.

from the USA and Mr. Ilmar Martens from Canada - arrived at the idea of establishing a school in Estonia that would offer systematic economic and management education in a form accepted by developed world, especially North America. The decisions made by them can be considered an excellent example of an effective and well thought out business plan. These three founders intended to offer a product that would be extremely attractive under these conditions: the obtaining of modern economic knowledge, together with intensive English courses and a long internship in North America. This service was aimed mostly at a group consisting of the leaders of enterprises that were rather well-off at that time. Higher education was the condition that made the program similar to one known in North America as the EMBA (Executive Master of Business Administration). Tuition fees were mostly covered by the enterprises from which the students came. To some extent, the moderate level of the tuition fees was enhanced by the final years of Soviet paradoxical price policy, when airfare to the "new world" cost only a couple hundred dollars in Soviet roubles.

The first group started its one-year program, which included a three-month internship in the USA and Canada, in January, 1989. In 1990 this program was developed into a five-semester program, where one semester was planned for the internship in the USA.

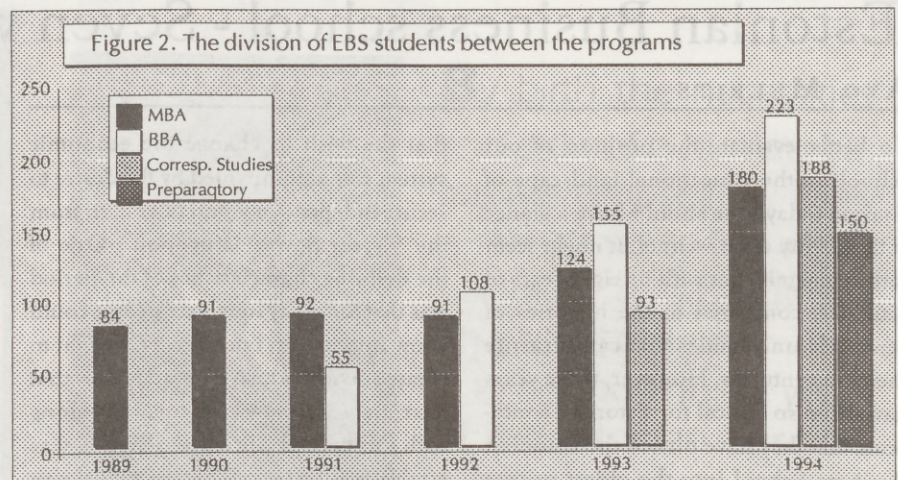
At that time a considerable number of students belonged to top management in the Estonian economy. As mentioned before, the managers of middle-sized and large enterprises predominated among them. The main motivation for learn-

ing among these students was to gain knowledge about the functioning of a market economy, while the real "gravity" was immediate contact with such strongholds of market economy as the USA and Canada. These studies gave them fluent English, which had seemed useless until then, but which gave them opportunities to establish close international contacts.

Encouraged by success, the school made a decisive step in 1991. It was decided to start accepting high school graduates into a regular BBA (Bachelor of Business Administration) program. The planned time of studies for them was four years. The USA's comparable programs served as models for them. It was decided to pay considerable attention to the English language because it was proposed to use English textbooks and as many foreign lecturers as possible at the EBS. The courage behind the plan stemmed from the fact that it was not clear whether there were as many young people who were ready to pay quite large sums of money while in the state universities the students received scholarships. The answer to these uncertainties was given by the entrance examinations in the summer of 1991. About 200 young people competed for 60 places.

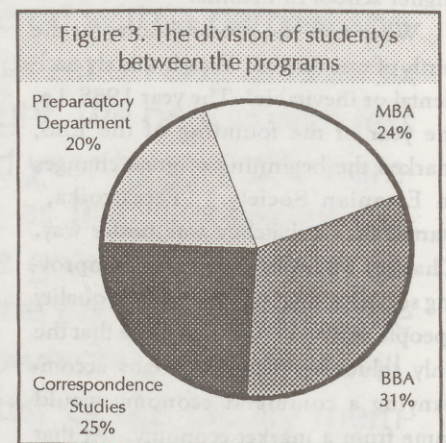
Of course, everything was not ideal. Problems arose with finding faculty and textbooks both for BBA and MBA programs. A totally new situation was created by independence in August, 1991. For one more year Estonia remained in the rouble zone. A high rate of inflation disturbed normal management of the school. Eastern markets began to be closed to an independent Estonia, which led to the closing of most large enterprises. The student contingent that had come to study with the support of large enterprises was in great jeopardy. Many of them interrupted their studies. The establishment of the Estonian kroon in the summer of 1992 began to raise prices rapidly toward world levels. This did not occur without leaving its mark on tuition fees. Fees grew rapidly and in a situation where real incomes were at their lowest levels. However, it was absolutely amaz-

ing that acceptance of admissions to 1992 MBA and BBA programs was not weaker than in 1991. Most students either paid their own tuition or received support from newly successful private companies. Regarding teaching, there was an intense effort toward better quality teaching. Young people came to EBS in the hope that the quality and competitiveness of the education here was better than in state educational establishments. Of assistance to EBS in this struggle was its organisational flexibility; there was an ability to react rapidly to change and a great desire to strive toward excellence.

In 1993 the first students were accepted to the BBA Correspondence Studies program. The leaders of the school felt that the school needed a more stable faculty for its existence and for greater opportunities for its students. Those tasks could be achieved through the growth of the school. As the widening of regular BBA and MBA programs was not reasonable in existing circumstances of the Estonian market, more attention was paid to the development of new programs. One of these was the Correspondence Studies Program, which was first of all oriented to those young people who had gone to work after finishing high school and had had no opportunity to continue their studies in a full-time program.

The year 1994 became a year of many additional improvements. A small group of people from other countries started their studies in the MBA program; their

language of study being English. For those students whose language level was not sufficient for starting studies, a one-year preliminary program was established, the so-called 0 course. A Russian BBA group started its studies, and a Saaremaa Campus was opened in September. Data on students studying in our school is presented in figures 1 - 3.

What have we achieved during these years? People with the MBA degree have left our school, and this year the first BBA students will graduate. Our school is characterised by its students' high motivation for study. The strongest parts of the school could be considered the results-oriented teaching of foreign languages and also the teaching of other subjects by highly qualified and experienced lecturers. We have been able to choose faculty who combine academic knowledge and practical skills about the actual business world.

1.1 The Concept of accreditation

HILLAR BAUMAN

Accreditation is a periodical self-evaluation of a post-secondary educational establishment, a programme or a special unit together with an objective expertise to assure the achievement of set study objectives and the fulfilment of the standards provided by the accrediting organisations. Accreditation is a continuous evaluation process whose goal is to define and continually improve the quality and efficiency of the study process.

According to the "University Statute" general requirements for higher education are determined by educational standards in accordance with accepted criteria. Both universities and their study programmes are subject to accreditation. The university itself is responsible for the quality of the higher education provided at the given university and for its guarantee. Thus the university is supposed to evaluate its teaching process, organisation charts as well as managerial standards, precisely. To apply for accreditation the university has to prepare a completed report or self-evaluation and submit it to the Higher Education Evaluation Board (below in the given document as the Evaluation Board). Thereafter, the university may apply for both types of accreditation at the Evaluation Board.

1.2 Accreditation types

The application for accreditation is to specify the type of accreditation. There are two types of accreditation: **institutional accreditation**, which concerns the university as a whole, and **study programme accreditation**.

The objective of institutional accreditation of the university as a whole or of a structural unit is to assess the organisation and the process of work at the university, the effective and purposeful use of its resources and the creation of a favourable atmosphere for studying. The content of studies cannot be regarded as an immediate object of institutional accreditation (different experts are required

to evaluate every single subject). Therefore institutional accreditation does not indicate the correspondence of every single study programme to the required standard. On the other hand, institutional accreditation is a natural and necessary prerequisite for guaranteeing the high quality education in the subjects being taught.

The purpose of the study programme accreditation is the evaluation of the content of the study programme and that of the corresponding study performance and conditions, the teaching methods used and the ways of checking on the results, as well as the analysis of the actual knowledge and skills of the students, with a special emphasis on the graduates' level, in accordance with the objectives set by the university and the standard requirements accepted internationally.

The crucial result of study programme accreditation is the licence to issue education certificates (diplomas) that are recognised by the state to the graduates of the accredited speciality. Study programme accreditation can be conducted separately for every single educational degree of the university (graduate, post-graduate and doctoral studies). If the content of a study programme is radically changed, accredited status will be withdrawn.

Accreditation is launched either by the university's own application to the Evaluation Board or by the decision of the Evaluation Board. Accreditation is to be renewed every seven years, in case of conditional accreditation at the expiration of the trial period determined by the Quality Board. University or study programme accreditation is necessary for the state's recognition of the educational certificates by the university and for the application for certain subsidies for the university.

1.3 Compulsory accreditation

In case of major shortcomings or problems, accreditation may be initiated by

Hillar Bauman was born on December 21, 1963 in Tallinn. Graduated from the philosophy department of Moscow State University in 1987, in 1992 from post-graduate study in the field of science methodology. Work experience: Tallinn Technical University, faculty of philosophy. From 1994, in the Ministry of Culture and Education as a councillor in the Department of Science and Higher Education.

the Evaluation Board. Such problems might include complaints by the students, dissatisfaction with the educational quality of the graduates on the part of employing organisations or high attrition rates in the programme or institution. In case of compulsory accreditation initiated by the Quality Board the university is to make up and submit a self-evaluation report within 4 months following the receipt of the notice. Compulsory accreditation may not take place earlier than 4 years after the latest accreditation of the same type, except for the cases where accreditation is required due to radical changes in the university (re-organisation, launching large-scale investments).

1.4 Mainstages of accreditation

Accreditation is conducted by the Higher Education Evaluation Board at the Ministry for Culture and Education.

The accreditation process is divided into two stages of different character: self-

evaluation conducted by the university and external expertise.

Self-evaluation is used to prepare material submitted to the expert committee. In this process functional units (the subcommittees to the leading committee) are established at the university in accordance with the type of accreditation; the units mentioned and the whole institution are provided with the required preparation, an internal analysis is conducted at the university and its report is then compiled and discussed.

A self-evaluation by the university has three main objectives:

- to encourage the analysis of the quality of studies inside the university;
- to gather and systematise data and information on quality;
- to prepare primary material for the visitation of the accrediting expert committee.

A self-evaluation must include a survey of the general mission and objectives of the university/study programme. All crucial data are to be brought forth. The university has to give a survey of the policies and history of the institution itself, admission and enrollment, employment and grant systems. All essential data about these items are welcome. The university may add other documents to the report, which would help the external experts realise the actual situation, character and activity of the university.

External expertise is conducted by the Higher Education Evaluation Board. Experts, having studied the self-analysis of the university and visited the university in person, are to give an estimate of the compatibility of the objectives and targets of the university or study programme with the requirements of society: whether they are realistic, whether they are guaranteed by the human and material resources of the educational institution and whether the performance of the university or the realisation of the study programme leads to the goals that have been set.

1.5 Higher education evaluation board

Accreditation is conducted by the Higher

Education Evaluation Board (Evaluation Board) appointed by the government of the Republic. The Evaluation Board is an independent organ whose members report to the Ministry for Culture and Education. The statutes of the Evaluation Board and its functions are outlined in Appendix 1.

The Evaluation Board may give the Ministry for Culture and Education suggestions about establishing, re-organising or liquidating universities and opening or closing study programmes, as well as establishing education quality standards and graduation rules in the higher educational system. The university is to submit its application for accreditation to the Evaluation Board.

In accrediting the university or the study programme its self-evaluation (not older than half a year), the estimates of the expertise committee and the final decision of the Evaluation Board will be taken into account.

1.6 Categories of accredited institutions

Accreditation may be of three types:

- "accredited," which indicates the correspondence of the university or study programme to the requirements. At the same time the decision on accreditation by the Evaluation Board may include suggestions about eliminating minor drawbacks;
- "accredited conditionally," which indicates the existence of major drawbacks at the university accredited or in the given study programme or in its realisation that are to be removed by all means. In case of such an accreditation decision the accredited status will be valid for up to two years after the day the decision was reached. At the expiration of that period the accrediting committee will check upon the removal of the drawbacks and will suggest that the Evaluation Board take a new decision that can no more be "accredited conditionally";
- "not accredited," which indicates that essential drawbacks have been discovered at the university or in the study programme and its realisation which gravely im-

peril the quality of the knowledge and skills of the graduates from the given university. If the decision by the Evaluation Board is negative, and if the university appeals against it, the Evaluation Board will carry out another expert review, if necessary, prior to its accreditation decision. If the decision by the Evaluation Board is still negative, it will suggest that the Ministry for Culture and Education liquidate the university or the given study programme or re-organise it in accordance with the "University Statute."

1.7 Rights of educational institutions during accreditation

The educational institution has the right:

- to apply for institutional or study programme accreditation at any time. The appropriate time could be the introduction of a new study programme, institutional planning or the accomplishment of a self-evaluation. Applications must be approved by the Evaluation Board, which is in charge of finding resources for accreditation;

- to receive full information about accreditation, including the final report and the decision by the Evaluation Board;
- to appeal against the arguments and conclusions that form the basis for the experts' evaluation within 10 days following the submission of the evaluation report;
- not to introduce certain fields of study for accreditation. In that case the education certificates of the graduates from the given field of study or speciality have no recognition by the state. In addition, the given speciality will not be subsidised further at state universities.

1.8 Opening the study programme in a new speciality

The evaluation of a new study programme differs from study programme accreditation, for the given programme has not yet been used for teaching.

The opening of a new study programme is preceded by a comprehensive ex-

pert review. The evaluation of the study programme of a new speciality is conducted with new study programmes at each level. The university has to present a new study programme, or a study programme whose content has been radically changed, for accreditation.

The purpose of evaluating a new study programme is to assure that:

- the study programme meets the objectives that have been set;

- the study programme has been thoroughly prepared and the potential arrangement of studies has been planned carefully;

- there is a need for a new or an altered study programme;

- the planned number of lecturers and their competence enables the university to put the study programme into practice;

- the material resources of the university

enable it to put the study programme into practice.

The study programme is assessed by the experts appointed by the Evaluation Board. In the event of a positive evaluation by the experts the Evaluation Board will suggest that the Ministry for Culture and Education open the study programme in question and enter it in the register of study programmes. ▼

2. Institutional accreditation of universities

2.1 Purpose

The purpose of institutional accreditation of a university is to assess the organisation and work arrangements at the university, the effective and purposeful use of its resources as well as the creation of favourable conditions for study.

2.2 Arranging a self-analysis

To arrange an institutional self-analysis at a university a leading committee and thematic sub-committees are appointed:

- the leading committee is appointed from the executives and lecturers of the university;

- the leading committee will appoint thematic sub-committees: committees for mission and objectives, planning, organisation and management, teaching and study programmes, membership, study aids and information resources, material resources, financial resources, foreign relations, ethics, etc.

The chairman of the leading committee is elected from among the members of the leading committee. The membership of the sub-committees is formed by volunteers from the university whose applications will be approved by the Rector/President. For the purpose of more extensive involvement the representatives of all the panel groups of the university, such as lecturers, receptionists, officials, technical personnel and students, should be engaged in the sub-committees. In addition, all the employees of the field that is being investigated will provide the sub-committees with the required infor-

mation. All the sub-committees work hand in hand with the leading committee.

The leading committee provides the members of the sub-committees with the required preparation and the membership of the university with the disposition, engages the sub-committees and arranges an open discussion on the reports of the self-analysis by the sub-committees and the insertion of the proposed amendments as well as the composition of the joint report. The joint report is subject to an open discussion and amendments.

2.3 Principles of compiling a self-analysis report

A self-analysis must be fair and objective; its conclusions must reflect a summary of different opinions. Therefore, it is essential to involve persons of different panels in the analysis. The analysis of an item, a situation, the condition or activity of an instance is based on a comprehensive analysis of the fixed documents (corporate plans, statutes, regulations, etc.) as well as of the actual situation. The activity figures of the university are applied in academic evaluation to obtain the required information and accurate data about the given university. Quality is checked by comparing the level of activity figures with accepted standards and criteria.

The self-analysis must include a survey of the general mission and objectives of the university/study programme. All

crucial data are to be presented. The university has to provide a survey of the history of the institution, its organisational structure and management, admission of students, their progress and graduation, lecturers, academic education policy, students' policy, material resources, etc. The university may add to the report other documents which help the external experts realise the situation, character and activity of the university. The self-evaluation is compiled at the expense of the university.

2.4 Self-analysis report

The report should be compiled according to the following contents. To reflect the particulars of every single university, it may be specified and amended.

Introduction

1. A short survey of the history.
2. A short description of the self-analysis process, the list of persons engaged in the self-analysis.

1. Role and mission of the university and planning its improvement.

- 1.1 The university's vision of the process of development in the given field in Estonia (the background of the mission).
- 1.2 The mission of the university.
- 1.3 Strategic and tactical targets.
- 1.4 Scientific and educational purposes as well as the functional goals of the support systems of the university.
- 1.5 A corporate plan.
- 1.6 Institutional planning.

2. Organisation and management.

- 2.1 Organisational structure and its functional relations.
 - 2.2 Managerial system.
 - 2.3 System of organisational and managerial analysis and quality assurance.
- 3. Arrangement of studies and study programmes.**
- 3.1 Composition space and changes in study programmes.
 - 3.2 Study programmes and their contents.
 - 3.3 Methods of teaching and their improvement.
 - 3.4 Arrangement of examinations and grading system.
 - 3.5 Students' individual work and their participation in scientific research.
 - 3.6 Attrition.
 - 3.7 Scientific research, its relation to studies, improvement policy and quality assurance system.
 - 3.8 Creative and research work, improvement activity and supervision.

4. Academic membership of the university.

- 4.1 Hierarchy and its correspondence to the achievement of study objectives.
- 4.2 Personnel policy.
- 4.3 Quality assurance system of activity evaluation.

5. Students.

- 5.1 Admission and graduation
- 5.2 Assistance and services for students, students' facilities for further extra-curricular qualification.
- 5.3 Alumni and feedback.

6. Material and informational resources.

- 6.1 Library.
- 6.2 Data connection network, computer hardware and software.
- 6.3 Publication of teaching materials and informational booklets.
- 6.4 Rooms for research work and support systems.
- 6.5 Equipment and inventory for research work.
- 6.6 Quality of service.

6.7 Analysis and quality assurance systems.**7. Financial resources.**

- 7.1 Financial and investment policy.
- 7.2 Financial independence of sub-units.
- 7.3 Financial discipline and its assurance system.

8. External relations of the university.

- 8.1 Collaboration with employers.
- 8.2 Collaboration with other universities and scientific institutions.
- 8.3 Foreign relations.
- 8.4 Information to society.

9. Academic ethics.

- 9.1 Nature of ethical policy.
- 9.2 Analysis and assurance system.

2.5 Expert visitation and evaluation of self-analysis report

The evaluation of the institutional self-study is carried out in accordance with the standards of institutional accreditation of the university or its sub-unit.

Conditions for expert visitation. On the basis of an application and in accordance with the available resources the Evaluation Board will fix the term of accreditation and appoint an expert committee whose members are not related to the university that is to be accredited. The term of accreditation cannot be earlier than six months after the appointment of the expert committee. The expert committee acts in accordance with the statutes adopted by the Evaluation Board.

The members of the expert group. The expert group for the evaluation visitation consists of 3 to 6 members. The committee is led by a chairman who has previous experience in evaluation and who is an outstanding expert in the given field.

Requirements for the members of the expert committee:

- to be an outstanding scientist or practitioner in the same field;
- to have teaching experience at a university or in training of a level corresponding to higher education;

- to be familiar with the teaching traditions and requirements at the universities of Europe (or, if appropriate, the whole world) in the given field.

Timetable for the expert group. The Evaluation Board summons a preparatory meeting of the representatives of the university and members of the expert committee at least three months prior to the visitation of the expert group. The purpose of the meeting is to determine the exact term of the expert visitation and to agree on a timetable for the visitation as well as setting priorities for dealing with essential items and on the staff of those participating on behalf of the university.

The expert visitation is to take place a month prior to the accreditation term at the latest. The expert visitation to the university lasts 2 to 4 days according to the fixed timetable. The university is in charge of providing accommodation and catering facilities as well as favourable working conditions for the expert committee. Visiting experts have the right to study all the documents, data and materials characterising the instruction and its level, to learn about the actual curriculum, to conduct control tests with students, if necessary, and to question the staff of the university either collectively or individually. At the end of the evaluation visitation the chairman of the expert committee will inform the Rector/President of the university orally about the initial conclusions that have been drawn as a result of the visitation, referring both to strengths and to areas where improvement is needed.

After the visitation to the university the expert committee will compose a summary report on the results of the visitation and conclusions based on the materials that have been at the experts' disposal, including the self-evaluation report of the university.

Expert report. The expert report is composed differently, according to the type of accreditation - institutional accreditation of the university (a sub-unit) or accreditation of a field of study (study programme) of the university. Generally, the expert analysis should draw upon the

outlines of the self-evaluation report. The report should indicate the experts' opinion on whether the goals and targets of the university (study programme) correspond to society's requirements, whether they are realistic and guaranteed by the human and material resources of the institution and whether the activity of the university or the realisation of the study programme will lead to the objectives that have been set.

2.6 Acceptance of accreditation decision

According to the statutes of the Higher Education Evaluation Board the crucial aspects of accepting the accreditation decision are the following:

- The Board is to take a decision on accreditation (accredited, not accredited, accredited conditionally). The Board is empowered to make suggestions about establishing, reorganising or liquidating universities or their structural units and about opening or closing study programmes. The Board may declare the work of the evaluation committee insufficient and may conduct another expert review.

- The members of the Board have the power to demand that all the documents under discussion be presented at least 10 days prior to the session. If the term is exceeded, the discussion will be transferred onto the agenda of the next session if at least 1/3 of the those present entitled to vote vote for it. The decision of the expert committee and the written statement or the appeal of the educational institution on the object of accreditation will be submitted to the Board for the session.

* Decisions on accreditation can be taken only with the affirmative votes of 2/3 of the Board members. A member of the Board has no right to vote if the decision is taken on the university he or she belongs to. A Board member absent from the meeting is obliged to submit his or her point of view to the Board in written form (in a sealed envelope) by the beginning of the session. Opinions that arrive later will not be taken into account. If the decision about accreditation or non-accreditation does not receive the required number of affirmative votes, the status of a conditionally accredited university or a study programme will be put

to the vote. This decision will be taken by a simple majority of votes.

- The Chairman of the Board should notify the university of the accreditation decision within 5 days following the decision-taking.

- In case of a negative decision on an educational institution the Minister for Culture and Education will decide on the abolition of the licence for instruction and on the question of the university's further activity. On the motion of the Board the government of the Republic of Estonia may suspend the implementation of the decision for up to two years and declare it void in case of positive repeat accreditation within the given period of time.

- In case of a first negative accreditation decision the educational institution may apply for repeat accreditation after a year has elapsed from the accreditation decision. In case of a second negative decision on the study programmes of the university the admission of students to the given field of study or speciality will be closed in accordance with the decision of the Minister for Culture and Education. ▼

3. Accreditation of study programmes

3.1 Type of accreditation

The purpose of study programme accreditation is the evaluation of the content of study programmes and the respective performance of studies as well as conditions for studying and that of teaching methods used and ways of checking on results; in addition, the analysis of the actual knowledge and skills of students, especially those of graduates, according to objectives set by the university and standard requirements accepted internationally.

The report must be analytical, giving a critical estimate of different aspects and problems. The purpose is to find out weaknesses in previous activities and look for ways of improvement. The Board that has approved the report takes responsibility for the veracity and objectivity of

the contents of the report; the Board is also in charge of planning ways and measures for improving teaching quality to the largest possible extent under the given circumstances. As questionnaires of the study programme accreditation are also meant to be used separately, apart from institutional accreditation, inevitably they include questions concerning the educational institution as a whole as well.

3.2 The purpose of self-analysis.

The purpose of study programme accreditation is the evaluation of the content of study programmes and the respective performance of studies as well as conditions for studying and that of teaching methods used and ways of checking on results; in addition, the analysis of the actual

knowledge and skills of students, especially those of graduates, according to objectives set by the university and standard requirements accepted internationally.

3.3 Conduct of self-analysis.

The academic sub-unit in charge of the study programme arranges, and the leader of the sub-unit is responsible for self-analysis. The process of self-analysis must involve at least two representatives from each panel, who will assess all the items that are being analysed. Analysis and correction of the report must be open.

3.4 The bases for self-analysis.

The bases of study programme analysis are national legislative acts, the formu-

lated objectives of the university and speciality and the standards for study programme accreditation.

The main basis for quality evaluation is the teaching objectives and targets set for the given field of study or speciality. First, the correspondence of the actual study performance to the targets and the extent of the fulfilment of single goals are assessed. This requires the unambiguous, many-sided and realistic formulation of teaching objectives and targets, regarding the interests and needs of both the university, society, employers and the students.

3.5 Report composition

The report is compiled and submitted in five copies at least three weeks prior to the planned visitation term of the expert committee to the given university. The size of the report should not exceed 25 or, at the very most, 35 pages.

The textual part of the report is composed freely, avoiding excessively declarative and superficial descriptions. To standardise the structure of the report the typical contents with the following subdivision must be observed in the self-evaluation of teaching a discipline or a speciality:

Information about self-analysis

1. The list of the members of the organ conducting the self-analysis.
2. The period of the self-analysis.
3. The discussion of the self-analysis at the university and the dates of its approval.

Introduction

1. A short survey of the history of the university.
2. Mission, objectives and strategy.

Analysis

1. The structure of the university and its general work arrangement.

2. Students.
 3. Study programme(s).
 4. Study process.
 5. The arrangement and administration of studies.
 6. The quality control of the university and feedback.
- Summary and conclusions.
Appendixes.

A report on a field of study should take account of specialisation within the field of study as well as of all the programmes of the higher education provided by the university. Appendixes are given in the form of tables, lists or charts.

For each chapter (1-6) of the report additional guiding questions have been outlined to simplify compiling the self-estimation report. Those writing the report naturally may embody the analysis and estimates of other problems essential for the given university in the report.

Appendix 1

Statutes of higher education evaluation board

1. General provisions

1.1 The objectives of the activity of the Higher Education Evaluation Board (hereafter "the Board") are:

- 1) Introduction of standards for higher education in accordance with international requirements.
- 2) Introduction of evaluation methods for universities and their study programmes.
- 3) Accreditation of universities and their study programmes.
- 4) Issuing of recommendations about universities and higher education on the basis of accreditation.
- 5) Publication of their ideas.

1.2 The activity of the Board is in accordance with the legislation of the Republic of Estonia and the respective laws as well as with its own statutes.

1.3 Outstanding experts in different fields of society, especially representatives of educational, scientific and training insti-

tutions and professional associations are involved in the Board's activity.

1.4 The Board appoints expert committees to evaluate universities and study programmes. The Board may appoint expert committees and work groups to solve other problems regarding the quality assurance in higher education and to receive suggestions. The expert committees work according to the statutes approved by the Board.

1.5 The Board takes decisions on accreditation (accredited, not accredited, accredited conditionally). The Board is empowered to make suggestions about establishing, reorganising or liquidating universities or their structural units and about opening or closing study programmes. The Board may declare the work of an evaluation committee insufficient and may require another expert review.

1.6 The Board works according to the

annual plan that they draw themselves. The plan is drawn on the basis of the universities' suggestions about accreditation or the respective petitions by the Ministry for Culture and Education or professional associations.

1.7 The Board submits its annual report and suggestions to the Minister for Culture and Education within the terms fixed by the latter. Decisions on accreditation are submitted to the Minister for Culture and Education within five days following the day of decision-taking. Documents of the Board are to be preserved according to the Archival law.

1.8 The Statutes of the Board and its amendments are approved by the government of the Republic of Estonia. Amendments about the Statutes of the Board can be suggested by the Board, the Boards of Rectors and the Minister for Culture and education. Amendments are submit-

ted to the government of the Republic of Estonia in accordance with current legislation.

2. Appointing and changing board's membership

2.1 The Board consists of 12 members entitled to vote. The Minister for Culture and Education and the Chairmen of the Boards of Rectors may participate in the Board's activity and they have the right to speak to the Board.

2.2 The membership of the Board is approved and changed by the government of the Republic of Estonia. Suggestions about the membership of the Board are made by the Boards of Rectors (for 6 members) and by the Minister for Culture and Education (for 6 members). Amendments are submitted to the government of the Estonia in accordance with current legislation. The initial members of the Board are nominated by the committee preparing accreditation at the Ministry for Culture and Education.

2.3 Tenure for the Board's members is up to three years. Rotation starts from the third active year of the Board and comprises 1/3 of the Board's membership a year. A person may be a member of the Board a maximum of 6 years.

2.4 The Board is led by its Chairman, in his or her absence by the Vice-Chairman. The Chairman and the Vice-Chairman are nominated by the Board. The first meeting is called by the Minister for Culture and Education.

2.5 The responsibilities of the Vice-Chairman of the Board are assigned by the Chairman.

2.6 The Chancellor of the Ministry for Culture and Education appoints an employee on the staff of the ministry as the Board's secretary. The secretary is not a member of the Board, nor is he or she entitled to vote. The secretary's tasks at the Board are assigned by the Chairman.

3. Work arrangement and administration

3.1 Sessions of the Board are held at least twice a year. Records of each session are taken down in the minutes.

3.2 The Board establishes the schedule for preparing and holding sessions.

3.3 A session is summoned and held by the Chairman (or Vice-Chairman). A session can be summoned at the request of at least 4 members entitled to vote.

3.4 A decision taken by the Board at a session is valid if at least 8 members entitled to vote are present. In the absence of a quorum another session will be held within two weeks.

3.5 Members of the Board have the powers to demand that all documents under discussion be revealed at least 10 days prior to the session. If the term of revelation is exceeded the discussion will be transferred onto the agenda of the next session if at least 1/3 of the those present entitled to vote vote for it. The decision of the expert committee and the written statement or the appeal of the educational institution on the object of accreditation will be submitted to the Board for the session.

3.6 While dealing with appeals the Board will conduct another expert review. The Board should take the appropriate decision not later than three months from the day the appeal was made.

3.7 The Chairman of the Board is empowered to invite persons who do not belong to the Board to the sessions; those persons, however, are not entitled to vote.

3.8 The Board takes decisions (except for decisions on accreditation) by a simple majority in open voting. In case the votes are tied, the vote of the chairman of the session will be decisive.

3.9 Decisions on accreditation can be taken only with the affirmative votes of 2/3 of the Board members. A member of the Board has no right to vote if the decision is taken on the university he or she belongs to. A Board member absent from the meeting is obliged to submit his or her point of view to the Board in written form (in a sealed envelope) by the beginning of the session. Opinions that arrive later will not be taken into account. If the decision to accredit or not does not receive the required number of affirmative votes, the status of conditionally accredited university or study programme

will be voted on. This decision will be by a simple majority of votes.

3.10 The chairman of the Board notifies the university of the accreditation decision within 5 days following the decision-taking.

3.11 In case of a negative decision on an educational institution the Minister for Culture and Education will decide on the abolition of the licence of schooling and on the question of the university's further activity. On the motion of the Board the government of the Republic of Estonia may suspend the implementation of the decision for up to two years and declare it void in case of positive repeat accreditation within the given period of time.

3.12 In case of a first negative accreditation decision the educational institution may apply for repeat accreditation after a year has elapsed from the accreditation decision. In case of the second negative decision on the study programmes of the university the admission of students to the given field of study or speciality will be closed under the decision of the Minister for Culture and Education.

3.13 The secretary has to submit copies of all decisions to the Minister for Culture and Education within five days following the day they were taken. The Minister for Culture and Education will approve or reject them within a month and his decision is to be forwarded to the members of the Board within a week.

The "playground" of Estonian economy and its future scenarios

ERIK TERK

We are used to treating the development of Estonia as a transition to independence, a civil society, and a market economy, etc. In social meaning this conception is somewhat dangerous, as it hiddenly contains a hypothesis of conceded, known and a single possible output. The Estonian community can reach very different states in its development and much depends on our own wisdom, will, unanimity etc. The so-called transition hypothesis should be applicable in economy at least partially. We have certain idea how that market economy could operate and even a theoretical conception about the transition processes, its stages and inner logic, which has formed during last five to six years. According to the conceptions of both the World Bank and International Monetary Fund the transition to a market economy will last in post-socialist countries about ten years in cases of success. Assuming we started at the beginning of the 1990's we are now stepping over the line, marking the centre of this process.

Treating shortly the main sub-processes of economic reforms we have to admit at first that we have achieved the main target of the first stage of market economy, so-called provisional macro-economical stabilization. We have practically finished liberalisation of prices and foreign trade and small privatisation. At the current development stage the central problems are completion of large scale privatisation, formation of properly functioning financial markets and the proper operation of market economy institutions.

In the first half of the transition the key conceptions were liberalisation and stabilization and now such targets as the quality of development and the "depth" of reorganisation are being placed in the forefront. This makes use

of the relative advantages of Estonia as a whole in the international economy and the institutional development. Only very few countries with market economy who, for one reason or other, have remained among the so-called peripheral economies (cheap workforce, primitive production, cheap sale of natural resources) have managed to achieve the leap of development into so-called centre economies (qualified workforce, know-how, management and a capital-based economy). The reasons for the success or failure are not claimed to be weak liberalisation but the institutional quality of the country.

In spite of relatively successful transition to market economy, we must admit that it has been quite superficial in the sense that it guarantees the operative functioning of the economy and society, but it does assist in the improvement of our infrastructure or in our social well-being.

Observing our whole physical infrastructure beginning from railway and finishing with electric power stations, for example, we have to admit that we will have great problems with running this infrastructure, let alone the leaping development. It is due to the price problems of public sector resulting from the socialist heritage. The unavoidable rise of those prices is the source of inflation in its turn etc.

On the other hand we can say that in Estonia we have used one classical economy pumping-up method, but not in a classical way. Reducing the value of our own currency in the course of money reform we have achieved significant export advantages. Most analysts claim that we have exhausted at least half of the advantages or reserves established in the course of money reform. Due to that we will not have to be afraid of the devaluation of the kroon in the near future, but in the further perspective that effect will

Erik Terk was born in 1952. Graduated from the economics faculty of Tallinn Technical University in 1974. Until 1989, worked as a management researcher and consultant in the faculty of management and planning, later in the Estonian Management Institute. In 1989-92, vice minister in the Ministry of Economic Affairs: new forms of entrepreneurship, privatisation, regional policy. From the spring of 1993, director of the Estonian Institute of Future Studies. From 1994, Chairman of the Board of the Estonian Association of Economic Studies. Master of Economic Science (1989, Economics Institute of the Estonian Academy of Sciences, thesis: "Consulting for the preparation of economic decisions."

be exhausted and there's a possibility that we are meeting a certain crisis in two to three years (salaries and some other production costs will rise) and we may be losing our present export markets and the problems with the balance of payments may go deeper.

We have turned to the West with our economy faster than it was presumed and our aim is to maintain the percentage of the share of foreign trade with the West and to raise it qualitatively (in the sense of sophisticated products).

Observing our institutional development we are in the initial phase, i.e. we have significantly more to do than we have done for properly operating state machinery with everything belonging to it, local administration and the co-operation of entrepreneurs.

Observing our development from the point of view of social indicators we can see that we are in a better position in the world at the so-called human development factors than at the factors of economic level. Unfortunately we must predict that in the nearest future our posi-

tion among developing countries may clearly fall back in the areas of education, health care and other social indicators. The problem is how much of it we can count admissible and when we are able to go up socially again. When low direct social security aid threatens with political setbacks, the extreme deficit of resources for social development brings about setbacks not so noticeably, if possible, but very painfully. The troubles of the social sphere (in a wider sense) may brake our endeavours to become full members of the European Union as soon as possible.

The ability of the Estonian economy to get proper acceleration and become a more of European market economy depends strongly on alternative variants of further changing events in the macroeconomic environment. The problem does not go back to the fact whether one or another Government is "brave" enough not to abandon certain achievements of the reform, as it is often dealt with in over-simplified political discussions. Different macroeconomic policies are simply accompanied by different "pluses" and "minuses," and the only true plan of activities giving only positive economic results (let alone social) does not exist in contradictions of post-socialist situations.

Three possible macroeconomic scenarios for the following years have been worked out at the Estonian Institute for Future Research in 1994. The investigations were carried out under the supervision of Alan Purje, which make it possible to "feel or touch" future opportunities of our economy.

Scenario I : strong monetary environment with liberal adaptation and small redistribution of profit.

Scenario II : strong monetary environment with dispersed adaptation and wider redistribution of profit.

Scenario III : soft monetary environment.

In case of Scenario I the present liberal economic policy will continue and the low level of taxes will remain. These and interrelated factors enlargen enterprise activity, but the decline of the balance of payments (import restrictions are

not used) may bring about the rise of interest rates. The high rise of prices for infrastructural services (energy, transport) to the level, where not only the current expences will be covered but also capital assets could be reproduced, does not make it possible to lower the inflation rate quite enough. The rise of salaries can cause a problem for exporters at least in the present export "niches." In the budget there will not be any resources for giving export subsidies, preferential credits etc.

The Scenario may still give good results (even 6 % economic growth rate in the course of several years) but only on condition that there are bulky foreign investments into Estonian economy. Foreign investments could make it possible to balance the balance of payments and direct the economy operatively to the new perspective market "niches." It is clear that foreign investors make bulky investment decisions only if they are confident of our inner and outer (incl. relations with Russia) stability.

There is a danger that foreign investments may only overconcentrate in the sectors with great rate of capital turnover, problems may arise by finding investments to some sectors of infrastructure of prime importance (railway, energetics). At the same time foreign investments may turn out to be effective in sectors of infrastructure with faster payback period.

Scenario II differs from the first one above all by the attempt to "stretch" the rise of public sector prices (energetics, railway etc.) to a longer period of time and mobilise smaller inflation risks in the near future. Interest rates are somewhat smaller than in case of Scenario I. Presumably the salary rise will be a bit slower. The capital account of the balance of payment could turn out to be a greater problem than in case of the Scenario I.

The state has certain possibilities for carrying out structural and industrial policy which to some extent reduces the dependance from the foreign capital, coming in or not in great amounts. There will be larger possibilities for supporting

education, technical innovation etc. But there will be a danger that at the low level of institutional development the policy carried out by the state could appear to be ineffective and therefore will not compensate for the negative effects caused by the tax rises and decreases of self-initiative of the state-supported chains of infrastructure.

Scenario III differs from the two previous ones by having a different monetary policy.

The Estonian money system has been claimed to be self-balancing. In case of the so-called currency committee system the rising interest rates should draw in money needed for economic development from abroad again. Such logic treats the relations of monetary economy and so-called real economy in a simplified way. Under certain conditions, for example, at the high level of economic risk and inflation expectations, the phase of money reflow from abroad of the currency committee system may not start operation and departed money may stay abroad. In that case the logic of affairs may lead to the devaluation of the kroon and to some other regime of the exchange rate: a floating rate, a regime where a certain period has been announced, after that the currency will be devaluated some per cent or simply the currency rate will be fixed at the new level. Using such kind of variants we have reached to the scenario of soft monetary environment.

In the scenario of soft monetary system the inflation is higher than in the first two scenarios, interest rates are higher and the real growth of economy is lower. Nominal wage grows fast but the growth of wage level (in dollars) will be hindered.

Devaluation of kroon helps to lower the production costs in international comparison, especially because of diminishing wage expences. Enterprises producing for foreign markets get temporary relief, but the pressure of economic environment on carrying out the changes and rationalisation necessary for enterprises will diminish as well. In the worst case the inflation spiral "exchange rate - prices

"exchange rate" may start operations, which leads to a permanent devaluation and continuing inflation. Soft monetary environment keeps off both inner investments and foreign investments. It is impossible to buy expensive Western equipment for cheap Estonian kroon and Estonian export starts moving to markets preferring the low cost of production to quality. In the first place the Russian market is a market of this kind. Estonian integration with the West will be hindered.

On the basis of radical economic policy it may seem that the first and the third scenarios are the farthest extremes and the second scenario is somewhere between them. Actually, such imagination is a dangerously simplified treatment of the problem. The danger of moving over to the third scenario is just greater from the first scenario in case of its failure. At the same time, the first scenario gives the best economic growth in case of its success, and enables Estonia to complete the necessary cost-push inflation growth cycle (thanks to the higher inflation level during the nearest years). At the same time, Estonia has reached the threshold of the European Union through the first scenario and has apparently ruined a whole range of potentials necessary for further development, apart from the economic suckers.

Which will the structure of the Estonian economy be by the turn of two centuries, whether and to what extent is it possible for Estonia to take measures for forming structure? Taking into account, that some structural shifts (for example the continuing decrease of the importance of agriculture, notwithstanding to what extent) will be relatively clearly foreseen, and some smaller shifts do not alter the situation significantly, we can draw out two principal alternatives:

- the growth of the relative importance of the service sector (in its wider sense) in the near future which has expanded during the last years.
- the new rise of the industrial sector or reindustrialisation the relative importance of which has gone down in the meantime.

Showing these two above-given tendencies as alternatives does not mean that the output of either sectors in absolute amount cannot be bigger at the same time. Obviously, it will be so. As alternatives we can only treat their relative importance.

The rise of the service sector during the transition to market economy is understandable in every sense. In the socialist economy the service sector (in wider sense) was underdeveloped by both its importance and employment. It was suitable for initial capital accumulation because of its fast turnover and the small need for initial capital. But the problem is in the potential for further expansion of this sector. It is rather complicated to export the services because of their nature. At the domestic market where the necessary rise of prices for so-called public services (electricity, city transport, rent etc.) makes the pockets of an individual consumer relatively empty, and the purchasing power of service-consuming enterprises depends on the success of their main activities, the demand is relatively limited. Due to the above-mentioned, prognosing the future of Estonian service sector, it is sensible to talk separately at first about the amount of service connected with the foreign trade and transit transport (mostly that trade and transit are of East-West direction) and on the other hand about other service sectors and their amount. We can assume that the growth potential of service sector in Estonia is mainly connected with East-West trade and transit.

Export-orientated industry has been the engine of the economic growth of several countries during the last decades. We can draw as an example East-Asian so-called new industrial countries, Ireland from the states having joined European Union. After the money reform Estonian enterprises were able to turn to the West quite fast, thanks to relatively overvalued kroon, and do subcontracting for the Western customers on the basis of the existing equipment. At present a large part of industrial enterprises have already been privatised, so

that we can assume the rise of export motivation of their managements. Gradually has risen the knowledge of foreign markets etc. There is no reason for being overoptimistic about the future of Estonian industry and for quite several reasons.

In the 90-s the market, especially the market of simpler industrial production is more full than it was in 70's when a wave of so-called new industrial countries achieved their export success. In the nearest future several Estonian industrial enterprises have to purchase quite expensive Western technology for carrying on their export activities and it is not clear if they are able to be economically successful after that as well.

The wages rise step-by-step, the cost of energy and metal diminish the competitive advantages in those export "niches" where the low cost was the main basis for getting the orders.

Principally, the industry could be able to make its way in those conditions as well but it would be necessary to get certain state support, direct or indirect: support in reaching the market and marketing, subsidies or preferential credits for high-tech production, strong network of institutions for education and technical development etc. But it is difficult to dream about the support of such kind in case of limited state budget.

As shown in the above-given line of reasoning the development of the service sector is quite well connected with the macroeconomic scenario I with its demands and possibilities. The exchange of goods and transit transport between East and West are really the economic sectors where Western capital, orientated to a large and relatively fast turnover, is ready to come.

Liberal foreign economy and low taxes could assist the development. But the problem is that the above-mentioned economic sector remains to some extent a risk sector in Estonia, at least in the near future, the success depends on foreign policy factors, apart from everything else. Services not connected with East-West exchange of goods and transit have no

special preconditions for drawing in foreign capital in large amounts, due to the tightness of the Estonian inner market.

Macroeconomic scenario II suits better to reindustrialisation ideology. Its risk factors are connected with the working capacity of the Estonian state apparatus and other institutions established for that purpose. And with the consent of Estonian entrepreneurs to pay higher taxes for

supporting so-called breakthrough directions which have relative advantages at the world markets and stabilising macroeconomic environment. It is an illusory hope to put the basic weight of collecting resources for such purposes on turnover tax and excise duties. That could be done in case of little differentiation of the population's income, but that is not so in Estonia at present. It is less sensitive to foreign policy factors than the tran-

sit business is. The potential markets of export production are mainly in the West.

Summing up the above-mentioned, it is sensible to orientate to Scenario II striving for reindustrialisation. In case we consider it right to orientate on Scenario I we can hope for the success in the international service business at the best and maybe in the economy on the whole, but not in industry.

Scenario III should be avoided. ▲

Foreign Direct Investment in the Estonian Economy

JÜRI SAKKEUS

The year 1987, when the former Soviet Union's legislation regarding the establishment and operation of collective enterprises came out, is to be considered the beginning of foreign direct investment in the Estonian economy. Thanks to the close proximity and the activeness of Scandinavian countries, especially Finland, the first years of collective enterprising were relatively prosperous for Estonia. European culture and enterprising spirit were preserved thanks to beneficial opportunities to make contact with the outside world. The fact which characterises Estonia's successful start in getting foreign direct investments is that during the time span of 1987-91, more was invested into Estonia than into Latvia, Lithuania, Belorussia and the Ukraine put together. During the first years, the main interest of foreign investors was to make use of the competitive advantages which came from ultra-cheap labour, raw materials and energy.

In spite of the changed circumstances and the political storms which have been experienced, the majority of collective enterprises which were established in those first years are successful to this day. Good examples are EKE-Sadolin, Matek, Finest Hotel Group and others.

During the years 1992-1993, after the restoration of Estonia's independence, Finland's and Sweden's active investment policy regarding Estonia continued. In addition to the partially preserved competitive advantages with respect to expenses, the reason for investment was the already quickly developing Estonian (Baltic) market. The strategic interests of investments made in this period became clearly obvious: to engage positions in the immediate area before the emergence of competitors from countries situated further away. Characteristic were also joint investments into Estonia, where leading Finnish and Swedish firms in the same field did not begin competing

Born in 1953. Graduated from the economics department of Tallinn Technical University (TTU) in 1975. Work experience: from 1993, director of the Investment Department in the Ministry of Economic Affairs. Before that as a researcher in the economics department of the TTU; consultant and manager of the training center in Estonian Country Building Concern; senior consultant in the Estonian Management Institute; representative of the Tallinn Chamber of Commerce and Industry in Kotka, Finland; senior consultant-managing director of the international management consulting company SIA BOSSARD, Tallinn.

against one another but instead shared risk by preserving a balance between themselves. For example, Finnish and Swedish telephone companies are in "Eesti Telefon", Pripps and Hartwall are in the Saku brewery, Cultor and Cerialia are in "Leibur", ADA and Tamro are in the medicine wholesale company TAM-DA and Finnish and Swedish cement companies are in "Kunda Tsement". In many instances, Estonia has been a "bridgehead" for foreign investors, from where they have then moved on with their gained experience and educated personnel to Latvia, Lithuania, St. Petersburg and even further (for example, NESTE, TAM-DA and etc.). By the end of 1993, close to 3/4 of all foreign investments originated from Finland or Sweden.

In 1994, the highlight events which benefited foreign investment were the

Country	Private sector as share of GDP, %		Restructuring of companies	Prices competition	Trade, foreign exchange	Banks
	Privatisation	large small				
Czech Republic	65	4 4	3	3	4	3
Estonia	55	3 4	3	3	4	3
Hungary	55	3 4	3	3	4	3
Poland	55	3 4	3	3	4	3
Slovakia	55	3 4	3	3	4	3
Latvia	55	2 4	2	3	4	3
Lithuania	50	3 3	2	3	4	2
Russia	50	3 3	2	3	3	2
Albania	50	1 3	2	3	4	2

Source: The Economist, December 3, 1994 p.24

Score: 4=market economy, 1=little progress

Source: Financial Times 6 December 1994, UN/ECE and UNCTAD

signing of a trade agreement by the European Union and Estonia as well as the final removal of the Russian military from Estonia.

Estonia's reputation as a politically stable country which carries out reform successfully has also been very important. Presently, according to all the comparative assessments which have been given by international financial organizations and consultation firms, Estonia is in the forefront. The following table which contains The European Reconstruction and Development Bank's assessment of the success of implementation of reform of various Central and East European countries on the way to a market economy is one example.

Thanks to an advantageous climate for investment and to a good reputation, Estonia has been successful compared to Central European countries whose economies have not suffered under downright occupation and which began to carry out reforms several years before Estonia did.

The relative success against the background of Central and Eastern Europe does not yet give reason to be satisfied. It suffices to compare the total size of foreign investment (á \$400 million) with the size of some of the investments which are of utmost importance to Estonia. For example, establishment of a new cellulose and paper industry would cost á \$600 million, the development project for the port of Muuga á \$500 million,

Country	1992 mil.USD	1993 mil.USD	06. 1994 mil.USD	FDI Per capita 1.06.94
Hungary	3442	5781	6316	558
Czech Republic	1951	2519	2820	242
Estonia	58	218	337	139
Slovenia	152	263	292	130
Slovakia	210	354	390	83
The FYR of Macedonian	74	89	96	45
Latvia	43	82	112	30
Poland	494	1074	1365	28
Russian Federation	1554	2958	3558	20
Croatia	16	88	127	19
Albania	10	58	82	18
Bulgaria	101	157	182	17
Lithuania	10	50	70	13

Source: Financial Times 6 December 1994, UN/ECE and UNCTAD

road construction including Via Baltica over \$1000 million etc.)

An important step in attempts to attract foreign investment to Estonia is the signing of an association agreement with the European Union, which is scheduled to take place in the first half of 1995. This is essential for primarily two reasons:

- 1) the feeling of security among investors will be increased because the directions in which Estonian legislation will develop, its terms, and the future climate of investment are known ahead of time;
- 2) the so-called "eastern risk" will decrease.

For continued success in the recruitment of foreign investment into the Estonian economy, the following main aspects should be stressed:

Estonia is part of the European Union's market. This is especially significant for countries outside the EU (USA, Japan, South Korea, Singapore and others), which are looking for investment opportunities within the customs frontier of the EU. In this respect, Estonia is a new alternative for them, especially if political stability persists and liberal economic policy and a firm orientation toward joining the European Union are continued.

Estonia is a transport corridor for East-West and North-South trading which would bring with it investments for the development of port, storage and transport services. In the near future, the development of the Estonia-Russia political relationship, Estonia's and Russia's joining of GATT as well as the signing of a trade agreement between the European Union and Russia will, in addition to internal political factors, influence quite significantly foreign investment made in Estonia. In the battle to acquire foreign investment, competition with closely neighbouring countries and with Central European countries is increasing constantly. In order to be successful, it is necessary to introduce Estonia abroad as a convenient place to invest in and to professionally assist foreign investors to orientate themselves with respect to Estonia's possibilities and conditions. The latter are tasks which are the charge of the Estonian Investment Agency. ▲

Factors and events which promote(d) foreign investment 1987-91

A favourable geographical position, developing telecommunications, a favourable relationship between quality of work and price, some natural resources, a quickly developing international transport network

Estonian higher education waiting for accreditation: The Tallinn Private University

MADIS HABAKUK

Rearrangements in Estonian higher education have reached a decisive state. A series of laws regulating higher education have been put forth by the Parliament. One of the most recent of them - the law of university - establishes the principles and order of accrediting the universities. In preparing for the accreditation of higher schools, the respective commission of the Estonian Ministry of Culture and Education has been working for two years, and it can be said now that preparations have reached the final phase and understanding of accreditation has spread among university leaders. While it was initially thought that accreditation should above all separate the grain from chaff and do it in a very stringent black-and-white way, leaders are now of the opinion that accreditation should point out substantial mistakes and motivate universities to exert themselves to their limits. Formerly binary decisions - to accredit or not - have been augmented by the notion "accredited conditionally," which must be considered a successful idea. There is no need to choose between giving the equivalent of a D- or giving an F with regrets. Instead, there is now the possibility of simply not giving absolute accreditation, to leave a school in suspension between the two alternatives. The latter causes everyone to exert themselves, which, as a result, strengthens Estonian education.

Universities are waiting for accreditation. Of course, everything has its stronger and weaker sides. While it is relatively easy for state universities to get accredited as institutions, private schools are probably in a more favourable situation concerning study programs. While waiting for accreditation, private schools

have come up with the idea of merging, and one of the most radical ideas is that of the Tallinn Private University.

The purpose of this project is to strengthen the infrastructure of private education. While every private university is small, when considered separately, together they are quite large. If they all united or if all of them licensed as universities were accepted as such, it would already constitute a considerable resource. In that case, there would be about 3500 students in Tallinn Private University, 700-800 lecturers, about 10000 volumes in the library, building space amounting to several thousands of square meters, a budget of 40-60 million kroons and considerable scientific research. Without going into the details of the project, it should still be mentioned that the legal and organisational status of the Tallinn Private University could be a type of institution that would consist of departments of great independence. So we could talk about the establishment of the departments of Business Administration, Humanities, Jurisprudence, Theology, Advanced Training and Preparatory Departments in Tallinn Private University. The joining of resources would enable the university to start serious research and with this to create better conditions for the younger generation of faculty.

Taking into account all the positive aspects, we cannot yet presume that all private higher schools would like to join. We have to deal with private property, competition, the honour of guilds and concepts, etc. Probably, not all higher schools are on a level to be accepted into an institution called a university. If we add relations among people, the very tough schedules of the leaders of private

The President and founder of the EBS, Madis Habakuk, got his diploma in industrial engineering from Tallinn Technical University, Ph.D.I and Ph.D.II for research in Managerial Decision Making. He has studied Business Administration in the United States, Canada, Finland and Poland.

His academic career started in the Department of Administration and Planning at Tallinn Technical University. Later on, he worked as Head of the Management Department at the Estonian Management Institute. As a Management Consultant, he has had short-term contracts in Hungary, Czechoslovakia, Cuba and Russia and as a UNO expert in Ethiopia and Switzerland.

higher schools while carrying out everyday tasks, disputes over the idea of Tallinn University, relations with the system and process of accreditation, then the complicated and demanding nature of the realisation of the project becomes clear. It is quite a great project which needs time to become operational. The private higher schools must become accustomed to working together. The one-year-old Estonian Private Education Association and newly founded Board of Rectors of Private Universities are sufficient examples of co-operation for discussing and preparing this project. We need to study similar practice of other countries.

To conclude, I would like to note that the ongoing process of accreditation of higher education now taking place in Estonia could be considered a godfather of the idea of Tallinn Private University. It is not likely that the idea would have arisen without it, and the probability of applying it would have been still lower.

The importance of capital markets in the future economic development of Estonia

ILMAR J. MARTENS

The Public Must Participate as Investors

In a democratic free enterprise society, it is difficult to maintain economic growth and healthy economic development without public participation in well developed capital markets. The public must actively participate in a country's economy as both owner and investor. Otherwise the country runs the risk of falling into a feudal economic structure, with only rich masters and poor slaves, and economic development will stagnate.

Capital markets play an important role in the economies of western countries. All savings flow through the capital markets and banks, (which are also a part of the capital market) back into the economy in the form of loans, mortgages, or capital investments.

Investment moneys also flow from insurance companies, pension funds, and health insurance funds into capital markets. Many people are unaware that the money paid as premiums for their specific insurance policies flow through the general investment process into capital markets.

It is extremely important that healthy capital markets develop quickly in Estonia. Otherwise, free cash available for investment will flow to other countries in search of more dependable and liquid investment opportunities.

Current Consumer Cash Flow Situation in Estonia

According to surveys conducted by EMOR and reported in "Äripäev", a business newspaper, there are about 520,000 households in Estonia which had total consumer expenditures in 1994 of about 25 billion Estonian kroons. Only 1%, or 5,000 households at the upper end of income controlled about one third or 8 billion kroons of this total flow. About 130,000 households or 25% who

could be considered as the middle class, controlled about 8 billion kroons. The remaining 385,000 households who comprise about 75% of the total population, spent about 9 billion kroons. It is quite likely that the current consumer spending spree will slow down, leaving more moneys available for investment opportunities.

If even a small proportion of the 25 billion kroons presently spent on consumer goods each year were saved, this could become an important source of investment capital into Estonia's capital markets. This source would likely swell as salaries increase and the standard of living improves over the years. Even if only two to three billion Estonian kroons were invested annually into Estonian capital markets, this would provide a significant boost to the Estonian economy.

Who Will Be the Future Primary Investors in Estonia?

Currently, Estonians are pinning their hopes mainly on foreign investors to develop Estonia's economy. There is a tendency locally to discount the growing investment potential of its own citizens. Of course, in order to develop domestic investment flows, the government and leading industrialists must establish an appropriate economic climate and promote investment opportunities to the general public.

It is not at all guaranteed that the current one percent super-rich in Estonia will invest their money in Estonia to any great extent. An old English proverb states that it's unwise to put all one's eggs into one basket. It is advantageous for wealthy capitalists to diversify their holdings into investments in many countries in order to minimize risk. Also, the super-rich will be paying increasing taxes as their incomes increase, and the attractiveness of

Ilmar J. Martens is one of the founders of the Estonian Business School. He was born in Estonia and has been living since the early 1950's in Canada. He is a graduate of Oklahoma University in Engineering and obtained an MBA degree from Harvard Business School. For the last 35 years, he has been involved as a Senior Partner and owner in Canadian stock brokerage firms and has been a financial analyst and advisor to large North American investment funds and financial institutions. He was also an economic advisor to two Prime Ministers, E. Savisaar and T. Vähi, during their terms as Prime Minister.

increasing their incomes in Estonia will decline, particularly if tax laws are tightened up.

As a result, in the future a most important factor in the continuing economic growth of the Estonian economy and capital markets might well be the growing incomes of the middle class. In order to encourage the middle class to save and invest, it is important to create a new mind-set and develop attractive investment opportunities.

Estonia's Banks Should Lead the Way in Developing Capital Markets

Estonia's historical past was not conducive to a savings and investment philosophy. What could be bought, eaten, worn,

or carried home was one's own. All else was too fraught with risk. Recent bankruptcies by many banks has simply increased public suspicion and distrust of banks and other financial institutions.

Therefore, the first crucial step is to regain the trust and confidence of the public in banking institutions. Many countries guarantee the safety of bank deposits and also client accounts at stock brokerage houses up to specified limits, either directly by the government or through banks' or brokers' joint deposit insurance plans. These insurance plans are not simply altruistic measures designed to protect their clients' investments but are necessary to protect the interests of the banks and brokers themselves. Past experience has shown that if one financial firm suffers a bankruptcy and its clients lose their money, the negative repercussions reverberate through the whole financial industry and last many years.

Public Participation in the Investment Process in Crucial

In a free-market economy, it is necessary that the public be able to invest, in addition to bank deposits, also into stocks and bonds of various companies.

Those with initiative and talent in business will create their own small businesses without any special assistance. Most of the middle class and to some extent some lower wage earners, however, need incentives and encouragement to save and invest. Of course, under current conditions most people do not have an understanding of the advantages, or for that matter, the trust and confidence to participate in the investment process. Initially this can be gained through participation in investment funds. However, direct involvement by the public in Estonia's stock markets, although slow in coming, will be an important and necessary process.

At the moment, many industry leaders also view the public's participation as shareholders of their companies as an unnecessary nuisance. If shares are held by the public and are quoted on the stock markets, this places new requirements for

openness in reporting company financial situations and activities. The company will also be subject to critical comments and questions from the financial press, which can impact on the value of the company's shares.

However, companies whose shares are traded on the stock market also have great advantages over privately held companies. As share prices are established on the open market, they become saleable assets against which the shareholder can borrow money by pledging the shares as collateral. Demand for successful companies' shares will increase on the market, which will result in their stock being bid up in price, thereby increasing the capital wealth of the shareholders. It is also easier for a company to increase its capital base and obtain more money by issuing and selling additional shares to the public. As the market assigns a definite value to the shares of a company, it can be used to acquire private companies through a share exchange, thereby expanding the parent company's activities. It is said that selling shares to the public is like printing one's own money, which enables a successful company to expand and grow.

The experience in the West has been that the purchase price of a private company is generally valued several times lower than if the company's stocks were traded on the stock market. A simple explanation is that the public is always willing to pay a higher price for shares for the opportunity of becoming a shareholder of a successful company, than a big financier buying directly into a private company.

An important factor in the development of stock markets is the growth of trading volume and liquidity. In order to establish a stable and meaningful price for a company's share, there has to be sufficient buying and selling activity to avoid extreme swings in price. To establish liquidity, there have to be active investors, market specialists, stock brokers, investment funds, and even speculators, all of whom determine together an appropriate point spread between buying

and selling that share in a given investment climate. Here it should be mentioned that speculators perform a useful role in establishing liquidity, as they frequently buy and sell the same stock many times as prices change, taking profits or cutting losses.

Public Participation in the Privatization Process Will Speed the Development of Capital Markets

Normally, the development of capital markets in Estonia would be a long drawn-out process. However, currently there exists an ideal opportunity to involve the public as shareholders of newly privatized companies during the current process of privatizing large industrial companies.

The government should be for planning the privatization of a large number of the more successful companies by enabling the public to buy, with EVP coupons, between 20 to 30% of the companies' share issue. These coupons were issued to Estonians for years of work during the Soviet system, with each year valued at 300 kroons. Coupons were also issued for property unlawfully nationalized during the Soviet regime that could not, for various reasons, be restored to the original owner.

Of course, the control block shares remain in the hands of management and the major investors. However, it is very important that the general population participate in the privatization process. This will allow them to become investors without taking major financial risks. By this action the government is forcing the industrial leadership and the population to get involved in capital markets, and through this process, to be able to gain experience and work through practical situations and requirements for the development of capital markets in Estonia.

This step will certainly help the Estonian economy, and in particular capital markets, to reach western world standards at a much more rapid pace. It is extremely important that in a dynamically changing world economy, the tiny Esto-

nian state have well developed financial markets through which the population can direct their savings and participate in the economic growth of their country. This is one of the most important requirements for maintaining a country's economic independence and also its own currency.

If suitable domestic investment oppor-

tunities are non-existent when the Estonian standard of living and the population's savings increase, domestic savings and accumulated assets in insurance companies and pension funds will start to leave the country in search of better investment opportunities abroad. This process has already started to some extent with the establishment of foreign investment

fund sales in Estonia. It is important to note that when foreign capital invests in a country, it strengthens that country's economy and currency. However, if domestic capital and savings leave Estonia, that will weaken its currency and its economy. In the latter case, this may also reduce foreign interest in investing in Estonia. ▲

Estonian Mutual Fund Industry

NADEZHDA TARMAK

Mutual funds mirror the whole Estonian securities market. The narrow market poses obstacles to the creation and activities of the funds. But the development and role of the mutual funds is remarkable.

Historical Development

While the Estonian securities market had a very short four year history and is relatively small in comparison with the banking sector, the development and role of the securities market is remarkable.

The first mutual funds appeared in Spring 1993, and now their volume has reached 87 million Estonian kroons. During 1994 mutual fund assets grew 3.2 times and sales of fund shares grew 2.5 times, and the market share of mutual funds rose from 8% to 27%.

This rapid growth of mutual funds was partly linked to the specific conditions in Estonia, i.e. that the entire market is only just beginning and growing quickly during the early stages. On the other hand, Estonia's mutual fund growth is also part of an overall world wide trend of increasing investment in mutual funds. In the United States, mu-

tual fund volume during the past ten years rose from \$137 billion in 820 funds to \$155 trillion in 3,900 funds (excluding money market mutual funds). The value of all fund assets in the United States exceeds the value of all savings accounts.¹ In Estonia, two funds were in operation in June, 1993 with no more than 10 million Estonian kroons in assets under management. By June, 1994, there were nine funds with 63 million Estonian kroons in assets. By January, 1995, only eight funds were managing 87 million Estonian kroons in assets. Nevertheless, this sum is only one-tenth the amount held in bank savings accounts.

There are three main reasons for the emergence of mutual funds in the Estonian financial market. After the banking crisis in 1992 led banks to pursue more careful loan policies which avoided risk as much as possible, there was a money deficit for highly risky commercial transactions. So initially, funds became an alternate method for riskier companies to raise needed financing. Secondly, the banking crisis demonstrated the risks of losing one's savings and led some investors to seek other options besides bank

Graduated from the economics department of St. Petersburg University. Master of Economic Science. Working experience: Pedagogical Institute of St. Petersburg. Chairman of the Board of AS Brocker Management (enterprise managing two funds), 1991.

deposits. Investors in funds were also attracted by returns higher than rapidly falling deposit rates which failed to compensate for the high inflation rate. Thirdly, despite the absence of liquid investment instruments in the overall market, mutual funds benefited from their ability to offer liquidity to their investors. Most funds were created in the form of mutual funds, which is justified considering the current illiquid state of the Estonian securities market.

Any industry experiencing sharp development often sees changing actors during the early stages. In the United States, of the twenty five largest funds which now control 16% of the market (\$252 billion), four did not even exist ten

Uute emissioonite maht

Security Type	New Issues in 1993		New Issues in 1994		Market Volume 01.01.95	
	mln.kr.	%	mln.kr.	%	mln.kr.	%
Corporate Securities	30	9	117	42	107	19
Local Govt Securities	0	0	83	30	83	14
Central Govt Securities	300	83	0	0	300	52
Mutual Funds	30	8	74	27	87	15
All Securities	360	100	274	100	577	100

Mutual Fund Volume in Estonia (mln EEK)

Fund Name	06. 1993	01. 1994	06. 1994	01. 1995	Latest Annual Yield
EBIF	10.0	22.6	39.1	51.4	42%
BBI	0.1	1.9	2.8	7.4	24%
BIOBIF	—	0.8	3.9	12.3	50%
KHL	—	—	4.0	—	—
Momentum	—	—	4.0	—	—
Scan-Am	—	2.7	7.8	3.8	—
BBLati	—	—	1.3	3.8	29%
Kunsti IF	—	—	3.5	7.1	35%
Tulevikukindlustus	—	—	0.6	—	—
Swiss-GF	—	—	—	0.7	—
Total	10.1	27.0	67.0	86.5	—

years ago and the remaining twenty one had combined assets of only \$18 billion.²

Similar circumstances of changing competitors probably face Estonia's mutual funds, and recent trends suggest the situation may be different in a few years time.

KHL and Momentum funds which were very interesting and specifically for the Estonian market were closed in November 1994 for different reasons. KHL was forced to close, because it could not operate in accordance with the new law on investment funds. KHL's strategy of allocating all its assets among the different portfolios of another mutual fund, Scandia Sicav, was in direct conflict with the law's prohibition against investing more than 25% of a fund's assets in other mutual funds. This strategy had been very successful, and during the short time the KHL fund existed, it posted an annualized return of 70%. The Momentum Fund, which focused on investing in the Swedish stock market, was closed because it had difficulties attracting investors with its 18% returns which are low by Estonian standards.

The concentration in the Estonian market is very strong. Currently, EBIF is larger in volume than all the other funds combined. However, EBIF's volume has not risen since December and even fell during February. On the other hand, the BBI and BBLati funds were up 1.7 times during the same period.

In evaluating the concentration in the Estonian market, one must account for the presence of foreign mutual funds

operating in Estonia. Uebersee Funds do not presently have a large part of the Estonian mutual fund market, but Scandia Sicav funds have become a significant channel for the export of Estonian capital. Estonian investors' investments in the sixteen portfolios of this fund are greater than all investments in Estonian funds. Therefore, we will analyze only the mutual funds which were formed and based in Estonia.

Organizational Forms

In 1993 there was no special legal act which regulated fund management and operations, which explains the variety of different organizational forms of Estonia's funds.

EBIF was created as a union of exchanges which grants loans to members, and the collateral of the loans is the investments of the members in the fund. In practice, the loans are made to the exchange's broker/dealer firms, whose activities were extremely profitable, and this explains the fund's high returns, which appeal to many outside investors. Essentially, EBIF was a loan cooperative which was transformed into a mutual fund which bought and sold shares to allow outside investors. EBIF still operates on the same investment principles: buying the commercial paper of exchange member firms. However, now the fund's management is in the process of changing its investment program to conform to the new legal act, which limits investment in one issuer's assets to 10%.

In March EBIF's problems with li-

quidity first appeared. At the same time, the fund's management began to adjust the fund's assets so the fund's price went down 15 times.

As a result of these actions, the Securities Board temporarily stopped EBIF's activities because their situation was not clear.

BIOBIF was originally created from the Tartu based exchanges of the EBIF. Initially, BIOBIF consisted of three separate portfolios with different returns and risks. In the summer of 1994, all three portfolios were combined into one, perhaps to overcome problems with bad loans in some portfolios, the small volume of separate portfolios, and difficulties in defining and differentiating the portfolios.

BBIF has adopted Western investment principles and adapted to the Estonian market. This fund's basis is derived from the Western strategy of investing in public securities and disclosing information to investors about specific portfolio composition. However, if the fund were limited to purchasing only publicly issued securities currently available in the market, its portfolio would be limited to merely some investments in corporate securities consisting of three issues of preferred shares, two bonds, and one or two common stocks. Since this portfolio's return would average about 14%, BBIF also invests in private bonds.

The narrow market poses obstacles to the creation of other funds which also invest in Estonian open market issues, as the opportunity for differentiation is limited. As a result, other funds which are based on classic investment strategies, such as BB Lati, Momentum, KHL, and Scan-Am, are aimed at investing in other countries.

The Investment Fund Act of 1994 was intended to speed the transition to a more traditional Western fund management scheme (i.e. entailing custodian bank safe-keeping of assets). This law requires more disclosure of information and puts limits on fund investments (i.e. no more than 25% in other funds, no more than 10% in one issuer, etc.)

Mutual Funds Investment Programs

There are many types of mutual funds in the West, such as stock, bond, money market, asset allocation funds. But the limited Estonian market dictates its own conditions, as there is not so much opportunity for specialized funds. For example, the most diversified domestic-aimed fund, BBIF, invests in public securities, other mutual funds, private bond issues, loans, and other issues. Currently the structure of this fund is: shares 11%, debt securities 32%, loans 27%, other mutual funds 16%.

The majority of Estonian funds investment is in loans, private bond issues, or commercial papers which have higher than average returns. Many investments are in smaller companies which don't have enough collateral to meet bank requirements or need the loan decision to be made quickly. These debt instruments from small borrowers are risky, but today most funds are following the banks' lead and requiring more collateral, which in turn lowers the risk and the borrowing rate. The limit for the amount invested in any one asset is 10% of a fund's assets, which means EBIF can invest up to 5 million kroons in one company, while BBI can loan up to .7 million kroons. The various industries invested in are usually wholesale and retail trade, financial intermediaries, and services. Production companies can not generate high enough returns to cover the high interest rates on these types of loans.

The absence of a secondary market makes it difficult to calculate a fund's net asset value. Funds prefer fixed interest instruments which can be priced using accrued interest methods. Shares of common stocks are usually valued at purchase cost, and dividend declarations lead to sharp increases in net asset value. Since market prices do not exist, liquidation value may be much lower than reflected in the calculated net asset value.

Another result of a narrow market is that any new funds will most likely be connected with investment abroad rather than domestically. New mutual funds

concentrating on investing in Estonia must await the development of the securities market, which should be spurred by the introduction of publicly available shares in privatized enterprises which will have to be priced one way or another. The absence of different public securities in enough quantities means that funds often have money to invest, but find few suitable assets which are relatively liquid but have returns higher than bank interest rates.

The scarcity of Estonian securities means funds are not only financial intermediaries who buy others' securities, but developers of alternate investment possibilities or instruments. All funds have similar investment programs (primarily debt instruments of small companies), but different formats. It is necessary to introduce new instruments as the current market has such a limited scope.

More than half of Estonian funds invest abroad such as Scan Am 100%, Swiss GF 100%, BB Läti 77%, BBIF 13%. Because these funds are based on Estonian kroons (and therefore the Deutschmark), investments in other currencies can gain or lose value merely due to exchange rate changes. Fund investment in lower yielding Western assets doesn't make sense as Estonian inflation is about 40%. This foreign investment follows a world-wide trend which has seen the internationalization of mutual fund investments through either the creation of numerous overseas funds or increases in domestic funds' foreign assets. American domestic mutual funds have invested about XX in foreign assets as they seek to gain bigger returns from investment abroad.

Liquidity management for Estonian mutual funds is a prime concern, because the only tradeable instruments are only two or three companies preferred shares, which issuers will repurchase in accordance with calculated prices, or shares in other mutual funds. As long as fund purchases are greater than fund redemptions, maintaining cash reserves for possible redemptions is not a problem. But when outflows outnumber inflows and if cash

cannot be generated quickly from liquidating some assets, the law allows the temporary suspension of share repurchases. However, these circumstances could induce a panic among investors rushing to withdraw money from all funds, which is why liquidity problems in one fund could easily spread to other funds.

Fund Yields

The yields of mutual funds range from 25-70% in 1993 and 25-60% in 1994. Because there are practically no long term investments, short term investments are rolled over at lower yields. The tendency of falling returns continued in January, 1995, when current returns were 15-40%. When examining the risk of funds as measured by the standard deviation in their yields, ten funds which invest in Estonia have the lowest risk (standard deviation was .3-7 in 1993 and .35 in 1994). Those funds which invest in foreign countries have two factors raising their standard deviations of returns (from .74-5.469): fluctuating prices, which are non-existent in Estonia, and foreign exchange rate risk.

Conclusion

In some sense, mutual funds mirror the whole Estonian securities market. The development pattern of Western mutual funds was initially stock and bond market funds, then money market funds, more recently international funds. On the other hand, internationalization in mutual funds happened in the very early stages, and the pace of their ongoing development will be closely connected with the growth in the internal stock market. It is difficult to project the future of money market funds in Estonia. But it is clear that the internal money market will not be the basis for mutual funds for at least a few years. In any case, predictions of future market conditions is difficult in such a rapidly changing environment.

¹*Money Magazine*, November 1994, p. 73 and *Mutual Funds*, November 1994, p.8.

²*Money Magazine*, November 1994, p. 81.

Legal regulation of economic relations

ATTORNEY AT LAW
FORMER MINISTER OF JUSTICE
J.D. AND M.B.A.

URMAS ARUMÄE

It would be ideal if in a society there existed a consensus achieved on the basis of free and complete discussion, if voluntary cooperation took place without any coercive measures and if the members of society acted responsibly. Unfortunately, this is not the case. It is also a bit much to ask of our young society and its members who have a depressing past.

"Consensus is of course ideal" writes our contemporary, and one of the 20th century's leading economists and finance theoreticians, Nobel prize winner (1976), professor Milton Friedman in his book "Capitalism and Freedom" which is considered a literary classic in the ideology of liberalism. "However, in reality we can not spend as much time and energy as would be needed to achieve a consensus on every issue. We are forced to be content with less. Thus, one way or another, we have to accept the principle of a majority as an alternative."

The structure of our legal system, which among other things also regulates economic relations, is full of differences in the kind of issues which demand a different type of voting. Issues which exist in the constitution or in constitutional laws which stem from it are very extreme and principled. Those principles are important to such an extent that a public vote or the will of the parliamentary majority is needed for their acceptance. The same kind of will is needed also in order to change these. But there are other low norms for which the word "majority" becomes devalued and the majority of those members who happen to be present in the House of Parliament is accepted, for example. But that's politics!

We as business people and entrepreneurs or managers can say, why should we be bothered with political decisions and majority rule; surely the mar-

ket will set things straight. However, there are spheres of society which can not be managed at all through the market, or if they could be, then for such a price that it is wiser to choose political channels. Here we come closer to the theme of this paper, namely, the legal regulation of economic relations.

Turning back to Milton Friedman, I quote the following: "In exactly the same way that in a good game one demands recognition of rules as well as their interpreter and enforcer - referee, a good society demands that its members accept/sanction the rules which will begin to regulate relations between them, of arbitration methods which are put to use in the possible case of differing interpretations of their terms and of moves which would force them to abide by generally established rules. /.../ The main role of the government in a free society is in fact to determine/prescribe methods with the help of which rules can be changed, to be a mediator between us in instances of differing interpretations of rules and to force those few who wouldn't otherwise play along to agree with the rules".

One can always argue about suitable spheres of action; which and to what degree to give them to bodies of power to be decided upon. Though historical experience shows that during organization of economic actions, bodies of power seek that bodies of power secure rules and law which would prevent people from using coercive measures against one another, would enforce voluntarily entered contracts, would define/specify property rights and other rules of the game of economics, would interpret and follow these, would promote competition as well as define the fundamentals of the monetary system. Likewise, the bodies of power

Urmäs Arumäe was born in 1957. From 1978-1988 worked as an assistant to the responsible secretary of the newspaper "Õhtuleht". In 1988 graduated from the Department of Justice in Tartu University. Worked as law consultant. Founded Concordia Inc. In 1992 graduated from the Estonian Business School with the degree of MBA. Was the vice president of Silves Enterprise Inc. Concordia Inc. developed into holding company Concordia lawyer's office. Works as an attorney at law. Was the Minister of Justice of the first constitutional government of the Estonian Republic.

He is President of Estonian Lawyers' Association, President of Volleyball Club, one of the founders of Masters' Club and Kuwait Club.

must guarantee restriction of monopolies as well as liquidation of all possible side effects. Such an argument is generally on an ideological level. For some time now, the ideological question of how free a society should be striven for and how radically to proceed has been argued about on Estonia's political terrain: do we choose the path of free enterprise or of an administrative government. Es-

tonia's first constitutional government which recently left power, or the so-called Laar government, has been uncompromisingly in favour of free enterprise and not only in words but also in deeds - though certain shock therapy has affected certain levels of society grievously. After all, free enterprise, independent of belonging to government or of the discretion of officials, is precisely the power which aids in the development of the country as a whole, facilitating alleviation of social problems. Unfortunately, one must admit that the support of free enterprise is often perceived in an oversimplified manner; if free, then totally free. In this issue one must not sink to extremism, ridiculing the market economy by claiming that bodies of power should leave the sphere of action entirely to the private sector and should not interfere at all. A need for bodies of power in the establishment, interpretation and forceful application of rules is necessary because it is impossible to achieve absolute freedom. Anarchy is not an alternative. If it is actually desired that an economy which is founded on free operation of market powers functions, then the bodies of power must have a definite roll during this period of operation in order to solve at least three problems of legal regulation of economic relations: of securing private property, securing competition and free trade as well as securing a mechanism for eliminating ineffective participants from the market. Let us take a closer look at these three sets of problems.

Securing of private property

is the foundation for everything. It facilitates the establishment of private enterprises and the development of free enterprise, which, as stated, is the foundation for the development of the entire country. It is true that in a society where for decades private ownership has been limited to personal property people's uncertainty and ignorance with respect to the essence of the private ownership of means of production is understandable. As a result of this, the prime task of the bod-

ies of power is to put into place a set of laws which are in accordance with requirements, which would secure private ownership and would inspire trust, that this ownership right will not later be reduced or that the property will not be taken away. The same kind of guarantee must also be given to entrepreneurs. § 32 of the constitution of the Republic of Estonia establishes inviolability and security for everyone's property. Property security guarantees are also prescribed in laws and bills of rights based on property reform. A market economy presupposes the existence of private owners of land and enterprises as well as the possibility given to them to develop and accumulate capital. The guarantee of normal economic development is the emergence of a broad stratum of private owners. The existence of definite and reliable laws which regulate these problems is very important. Therefore, work towards devising and implementing a set of civil and economic laws must be carried out. It is very important to secure the national fixation of private property, beginning with establishment of subjectivity in the returning of illegally expropriated assets and ending with registration of assets and of trading companies in appropriate files. Actual protection of private property with the help of legal protection agencies as part of its security is essential. This means also a battle against crime and the creation of a feeling of security within the society. Though taking into account the especial importance of securing private property, since the basic creation of new values which are the foundation for the whole of our development takes place precisely on the basis of private property and the private sector, the development of border guards and police, as compared to the expenses incurred for the regular military, should be given top priority at the present stage. This means the building up of a legally and economically self-sufficient and independent court system and a guarantee of the quality of this work. If circumstances are complicated, entrepreneurs who are able to invest do

not risk taking on anything serious - but the whole development of the country suffers through this. Looking at Estonia's development since August of 1991, when Estonian independence was restored, up until now, one arrives at the truth that a tremendous amount has been accomplished. This precisely in the sense of law creation. We can declare that Estonia has managed to create a primary legal base for the country's speedy development, the securing of private property and for the resulting economic progress.

Competition and free trade

Economic development is impossible without free and fair competition. Bodies of power must create a set of laws which would secure effective competition and free trade. Manufacturers or providers of services in some line of business may come to want to enter into an agreement in order to restrict the emergence of others to the market or in other words, to limit competition. This is simply characteristic and typical of the nature of the entrepreneur and of market economy. The entrepreneur who in the beginning strives for and supports free competition tries to limit competition in his/her market as business progresses. To prevent this from happening, it is the function of the bodies of power to battle against the formation of monopolies and cartels and likewise against the cooperation between businesses as well as between businesses and government for limiting competition, thus securing options for consumers, price and quality competition for manufacturers as well as effective use of resources. The fact that the condition of monopolistic protectionism in the domestic market lessens also the possibility for international competition is not an insignificant one. The best control of competition and free trade is the consumer. However, for this he or she requires precise information. Thus it is the responsibility of bodies of power to create regulations which would protect the consumer against false and misleading advertising. In the case of arisen or inherited national monopolies,

an unequivocal direction toward privatization should be taken. This applies especially to privatization of power engineering. Laws of competition must be put into practice and steps must be taken to prevent monopolistic prices. Speaking of competition, one must touch upon the issue of protection of the domestic market. Protectionist politics of any kind is not valid. It is surely hard for the local manufacturer to tolerate that his or her product no longer sells. However, this can not sway right-wing economic policy, which is directed toward openness of the market and to avoidance of preferential treatment. As time passes, each sensible entrepreneur finds his or her market. All need not make it into the market - it can hurt but that's reality. In the end, the successful are those who in their development have become much stronger, offering work to others, for example, in the form of subcontracts or the like. Thus, the entire society is much stronger, and the market of the manufacturers and goods is regulated through competition. Organization of enterprise is the essential regulator of the market. All those who sell good or services on the market as trading companies must operate according to set rules. We are nearing organization of the market in this sphere as well. Namely, a bill regarding a body of laws is being passed, the market regulating impact of which is reflected in the increase of responsibility. An inauguration of personal responsibility is clearly introduced both by owners (shareholders) and by directors. Likewise, the level of risk for the entrepreneur when starting a business is raised significantly, as he or she must, depending on the possibilities available, invest capital of up to 400 000 EEK. In the future, the establishment of "closet firms" is ruled out since firms are not formally registered until documents verifying investment of capital are presented. In short, the milieu surrounding entrepreneurship here is becoming more cultured and more responsible to the client. All this regulates the market and makes us intelligible to the EU and to other civilized countries.

Elimination of ineffective participants in the market

In order to secure the functioning of the market, bodies of power must actively deal with problems of bankruptcy and reorganization of firms. It is normal in the market economy that two to six percent of all new enterprises become bankrupt during the first year of operation. A portion of those remaining becomes bankrupt later on. Original causes for this could be anything - the wrong business plan, lack of management skills, an incorrect assessment of the market, unsuccessful deals etc.; however, in the final analysis, failure to pay debts on time is what leads to bankruptcy, and then operation has to be halted. It must be recognized that each false assessment of market prospects, i.e. the introduction to the market of goods and services which do not sell, etc. is wasteful: this is ineffective use of the society's manpower and natural resources. Proceeding from the standpoint of society, bodies of power must interfere here by providing possibilities for enterprisers to reorganize operation. If reorganization does not produce results, then a mechanism must be in place enabling the firm to liquidate or declare bankruptcy on its own initiative or enabling liquidation on the initiative of a creditor. Bankruptcy, which guarantees elimination of inefficient businesses from the market and purges the country's economy, is a necessary element of the market economy.

Development of commercial and civil legislation in Estonia

Carefully thought out laws are needed to guarantee the aforementioned substantive and effective competition and trade, to prevent cooperation aimed at limiting competition, to guarantee private ownership and to keep enterprisers in jeopardy of bankruptcy. Based on the experiences of other countries, the following list of the most significant existing laws can be presented:

- property law
- joint-stock company law
- private business law

- patent law
- intellectual property protection law
- stock exchange law
- bank law
- trade law
- anti-monopoly law
- anti-dumping law
- bookkeeping law
- auditor control law
- tax law
- privatization law
- bankruptcy law
- customs law
- foreign trade law
- foreign investment law

The rate at which laws have been created has apparently broken all existing records. If the speed at which laws are passed were the only factor on which to base evaluation of laws, then we could be very content with that which has been accomplished. Unfortunately, we must face the fact that thanks to speed we have had to sacrifice quality.

To characterise Estonian law making, one can claim that Estonian law-making is firmly oriented to market economy and the necessary legal base for it has been created. Preparatory work for the establishment of Estonia's own legislation began already before the restoration of Estonia's independence. The declaration of sovereignty of the Estonian SSR 11.16.1988 gave politicians and lawyers hope and confidence to do this job.

The development of civil and commercial legislation can be divided into three general periods:

First period, creation of conditions for free enterprise (autumn 1989 - summer 1990)

Second period, institution of reform laws (summer 1990 - spring 1992)

Third period, institution of laws for the functioning of a market economy (1992 - present).

It is appropriate to note the passing of such acts which influenced the development of law creation in the second and third periods, such as the Estonian Supreme Council's "National Status of Estonia" 30.03.1990, with which the pe-

riod of transition and the restoration of the Estonian Republic was announced, "The Restoration of Consistency in Property Rights" 19.12.1990, "Estonian National Independence" 20.08.1991, likewise the Constitution of the Republic of Estonia and the Constitution enforcement law of the Republic of Estonia 28.06.1992 and "Restoration of Constitutional Governmental Power" 07.10.1992 (announcement of the end of the transition period).

The enterprise law (1989), the joint-stock company statute (1989), the economic unions statute (1990), the national enterprise law (1990), the municipal enterprise law (1990), and the property law (1990) were passed in the aforementioned first period. Legal (theoretical) opportunities for the free development of enterprise were created through the passing of these acts, however, a certain conflict arose between real life and the actual possibilities. The most striking conflict resulted from the property law, which declared all owners equal although the state remained the primary owner. Thus, law-making became directed toward the working out of laws which prescribed reform.

The following reform laws were put into place in the second period: property reform law (1991), land reform law (1991), agriculture reform law (1992). The privatization law was added later on (1993). One can take the standpoint that a legal base exists for the execution of reforms. How they will be put to use in reality is another matter.

In the third period, or in other words, within the framework of establishing laws which secure a market economy, the following laws have been gained: bankruptcy law (1992), competition law (1993), law of estate (1993), law for the general body of civil laws (1994), register of real estate law (1994), family law (1994). On June 28, 1994, the president announced the bookkeeping law, with which the reform of bookkeeping came to an end. This means that international bookkeeping rules will come into effect

in Estonia on January 1, 1995. This will simplify communication with foreign partners, and it is accepted and understood by foreign investors and creditors (although the bookkeeping report for the year 1994 will be compiled according to the old rules). The rent law (1990) and the foreign investment law (1991) of an earlier period must also be included in the set of market economy laws.

The period of the near future (1995), or in other words the fourth stage, could generally be named the period of establishment of laws to regulate the market. The following laws are already in practice and/or are circulating a second time for correction and refinement: a body of business laws along with their implementation law, a law for the register of firms, the right of debt law, a legal aid law, an inheritance law, an anti-dumping law, a customs law, a forced expropriation law, a credit agencies law, a consumer protection law, a national defence obligatory tax law, a bankruptcy law, a tax law, a forest capital law, a building society law, a law for privatization of non-domestic property, a housing law, a competition law, an income tax law, a sales tax law, a national funds law, etc.

All this allows for regulation of market relations as well as putting into operation the principles of responsibility of the entrepreneur. This kind of organization increases our trustworthiness in the eyes of (foreign)investors and enhances our business culture and responsibility amongst us. This is a qualitative step forward - it is a step in the direction of the European Union.

Law-making issues connected to Estonia is entering the European Union are a separate theme. A few months ago on my initiative, a department was established at the ministry of justice which deals with familiarisation with the legislation of the European Union and attempts also to use their trends in our law-making, making appropriate suggestions to those who draw up the bills. This work is still in its inception. As an example, Finland, which soon will be a member

of the European Union, established one such department in its ministry of justice nearly 10 years ago, and only now are they joining. In countries with developed justice systems, changing of laws if of course very arduous, which may often bring with it the need to change the systems entirely. We have an historical opportunity to immediately do everything almost from the beginning, taking the future into consideration and saving the law-makers of the future the trouble of making changes to principles and to that which is substantive. Apparently, Estonia will soon acquire an economically self-sufficient court system (in addition to independence which administers justice) which presupposes that courts will be taken out of the ministry of justice's jurisdiction. I believe that then the constitutional principle of the division of power will be formally adhered to.

The coming into effect of the trade law (or law of commerce) and laws which accompany it and other normative laws have a revolutionary effect on regulation of the market. In the future it will be possible to receive qualified information about entrepreneurs and directors who are registered according to the law for the registration of firms. Clearly, directors will no longer make formal decisions since the responsibility of directors disciplines them. 300 kroon enterprises disappear: those who want to operate seriously as enterprisers will increase stock capital or will choose another legal alternative. The claim that (stock) capital does not play a role in the increase of one's responsibility and that such increase inhibits enterprise can not be taken seriously.

On some aspects of accounting for treasury stock

JAAN ALVER

Treasury stock (or own shares¹) is a corporation's own stock that has been issued and then reacquired by the issuing corporation. While in the treasury, it has issued but not outstanding status. Therefore it does not confer voting rights, does not receive dividends, and confers no liquidation rights.

Companies acquire shares of their own stock for different reasons:

1. To stabilize or increase the market price of outstanding shares;
2. To use for temporary investments of excessive cash²;
3. To use for employee stock options, direct sale to employees, to convert bonds and preferred stock or purchase other assets;
4. To reduce the number of shareholders or to thwart takeover attempts;
5. To use the shares acquired for a stock dividend;
6. To reduce dividend payments by reducing the number of shares outstanding;
7. To increase earnings per share.

According to the EC Fourth Directive [1] treasury stock can be shown depending on national law as asset or reduction of capital. In accordance with The Estonian Accounting Act [2] treasury stock would be shown as reduction of capital. This position is supported by concept that treasury stock is not an asset (a corporation cannot own part of itself). No loss or gain is recognized on treasury stock transactions. Any changes in shareholders' equity resulting from treasury stock transactions are regarded as changes in paid-in capital and are not included in the measurement of net profit.

There are two methods for handling treasury stock transactions, the cost method and the par value method. Under both methods, the total shareholders' equity is the same, although the individual components are different.

Under the cost method, the account *Treasury Stock* is debited for the cost of

the purchase. If the treasury shares are later reissued, the account *Treasury Stock* is credited for the cost. If the selling price is above cost, the excess is credited to an account called *Paid-in Capital from Treasury Stock*. If the selling price is below cost, the excess is debited to this account. If the balance in *Paid-in Capital from Treasury Stock* is insufficient to absorb the deficiency, the remainder is debited to *Retained Earnings* account.

Under the par value method the account *Treasury Stock* is debited for par value (nominal value) of these shares. In addition, the original *Paid-in Capital in Excess of Par* account relating to these shares is debited. *Cash* account is credited. If the entry now needs a credit for balancing, it goes to *Paid-in Capital from Treasury Stock*. If it needs a debit, it goes to *Paid-in Capital from Treasury Stock* if there exists a sufficient credit balance in this account. If the balance in *Paid-in Capital from Treasury Stock* is insufficient to absorb the deficiency, the remainder is debited to *Retained Earnings* account.

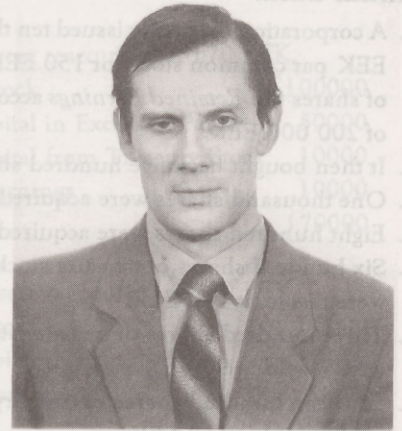
Under the cost method, the price received for the stock when originally issued is ignored, and so is the par value.

If treasury shares are acquired at different times, then probably the acquisition prices are different, also. Consequently, a similar problem as in accounting for inventories arises: how to identify the cost at date, of reissuance. When treasury stock is acquired at different costs, specific shares may be identified. Otherwise, inventory costing methods may be used to identify the cost at date of reissuance.

According to Estonian Accounting Act FIFO or a weighted average method should be used for valuation of inventories but there is nothing about restrictions in usage of different methods for valuation of treasury stock.

For valuation of treasury stock the following methods should be used:

1. First in, first out (FIFO)
2. Last in, first out (LIFO)

Jaana Alver was born in 1949. Graduated from the economics department of Tallinn Technical University in 1972. Worked as a programmer in Estonian Agricultural University from 1972 to 1974; 1974-84 as a bureau manager and assistant manager of the planning and economics department in the Tartu Instruments Factory. From 1984, a faculty member of Tartu University, MSc (1982), assistant professor (1984); member of the European and American Accounting Association.

3. Weighted average method
4. Highest first out (HIFO)
5. Lowest first out (LOFO)
6. Moving average method
7. Specific identification method

Specific identification method is the only method that relates the cost flow with the specific flow of treasury shares. HIFO and LOFO methods are practically unknown. They have not been accepted generally but are described in some German accounting textbooks, for example. Although in some Intermediate Accounting textbooks [3,4,5,6,] possibility of usage of methods used in inventory costing is mentioned, it has remained a vague and indefinite recommendation only. This paper deals with the usage of different methods for valuation of trea-

sure stock under the cost method and, finally, compares the results received under the cost and par value methods. Let's examine some aspects of usage different methods for accounting of treasury stock with the help of example.

Initial data:

1. A corporation originally issued ten thousand shares of 100 EEK par common stock for 150 EEK. Before reacquisition of shares the *Retained Earnings* account had credit balance of 200 000 EEK.
2. It then bought back five hundred shares at 130 EEK.
3. One thousand shares were acquired at 170 EEK.
4. Eight hundred shares were acquired at 160 EEK.
5. Six hundred shares of treasury stock were resold at 160 EEK.
6. Three hundred shares of treasury stock were resold at 90 EEK.
7. Fourteen hundred shares of treasury stock were resold at 110 EEK.

Transactions with accompanying journal entries under the cost method:

1. Ten thousand shares of common stock of 100 EEK par value were originally issued at 150 EEK.

Cash	1 500 000
Common Stock	1 000 000
Paid-in Capital in Excess of Par	5 000 000
2. Five hundred shares were reacquired at 130 EEK.

Treasury Stock	65 000
Cash	65 000
3. One thousand shares were reacquired at 170 EEK.

Treasury Stock	170 000
Cash	170 000
4. Eight hundred shares were reacquired at 160 EEK.

Treasury Stock	128 000
Cash	128 000
5. Six hundred shares of treasury stock were resold at 160 EEK.

Method of accounting for treasury stock	DEBIT		CREDIT	
	Cash	Retained Earnings	Treasury Stock	Paid-in Capital from Treasury Stock
Weighted average	96 000		94 696	1 304
FIFO	96 000		82 000	14 000
LIFO	96 000		96 000	

HIFO	96 000	6 000	102 000	
LOFO	96 000		81 000	15 000

6. Three hundred shares of treasury stock were resold at 90 EEK.

Method of accounting for treasury stock	DEBIT		CREDIT	
	Cash	Retained Earnings	Treasury Stock	Paid-in Capital from Treasury Stock
Weighted average	27 000	19 044	1 304	47 346
FIFO	27 000	10 000	14 000	51 000
LIFO	27 000	22 000		49 000
HIFO	27 000	24 000		51 000
LOFO	27 000	6 000	15 000	48 000

7. Fourteen hundred shares if treasury stock were resold at 110 EEK.

Method of accounting for treasury stock	DEBIT		CREDIT
	Cash	Retained Earnings	Treasury Stock
Weighted average	154 000	66 957	220 957
FIFO	154 000	76 000	230 000
LIFO	154 000	64 000	218 000
HIFO	154 000	56 000	210 000
LOFO	154 000	80 000	234 000

Table 1
The Structure of Shareholders' Equity After Selling of Treasury Stock

Items of Shareholders' Equity	Structure of Shareholders' Equity				
	Weighted average	FIFO	LIFO	HIFO	LOFO
Before selling of treasury stock:					
Common stock	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Paid-in capital in excess of par value	500000	500000	500000	500000	500000
Retained earnings	200000	200000	200000	200000	200000
Total paid-in capital and retained earnings	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000
Less: Treasury stock	363000	363000	363000	363000	363000

Total Shareholders' equity					
	1337000	1337000	1337000	1337000	1337000
After selling of 600 shares of treasury stock:					
Common stock					
	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Paid-in capital in excess of par value					
	500000	500000	500000	500000	500000
Paid-in capital from treasury stock					
	1304	14000			15000
Retained earnings					
	200000	200000	200000	194000	200000
Total paid-in capital and retained earnings					
	1701304	1714000	1700000	1694000	1715000
Less:					
Treasury stock					
	268304	281000	267000	261000	282000
Total Shareholders' equity					
	1433000	1433000	1433000	1433000	1433000

After selling of 300 shares of treasury stock:					
Common stock					
	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Paid-in capital in excess of par value					
	500000	500000	500000	500000	500000
Retained earnings					
	180957	190000	178000	170000	194000
Total paid-in capital and retained earnings					
	1680957	1690000	1678000	1670000	1694000
Less:					
Treasury stock					
	220957	230000	218000	210000	234000
Total shareholders' equity					
	1460000	1460000	1460000	1460000	1460000

After selling of 1400 shares of treasury stock:					
Common stock					
	1000000	1000000	1000000	1000000	1000000
Paid-in capital in excess of par value					
	500000	500000	500000	500000	500000
Retained earnings					
	114000	114000	114000	114000	114000
Shareholders' equity					
	1614000	1614000	1614000	1614000	1614000

The maximum amount of retained earnings had been received under LOFO method and minimum amount under FIFO method. Transactions with accompanying journal entries under the par value method:

1. Ten thousand shares of common stock of 100 EEK par value were originally issued at 150 EEK.

Cash	1500000
Common Stock	1000000

Paid-in Capital in Excess of Par	500000
2. Five hundred shares were reacquired at 130 EEK.	
Treasury Stock	50000
Paid-in Capital in Excess of Par	25000
Cash	65000
Paid-in Capital from Treasury Stock	10000
3. One thousand shares were reacquired at 170 EEK.	
Treasury Stock	100000
Paid-in Capital in Excess of Par	50000
Paid-in Capital from Treasury Stock	10000
Retained Earnings	10000
Cash	170000
4. Eight hundred shares were reacquired at 160 EEK.	
Treasury Stock	80000
Paid-in Capital in Excess of Par	40000
Retained Earnings	8000
Cash	128000

5. Six hundred shares of treasury stock were resold at 160 EEK.	
Cash	96000
Treasury Stock	60000
Paid-in Capital from Treasury Stock	36000
6. Three hundred shares of treasury stock were resold at 90 EEK.	
Cash	27000
Paid-in Capital from Treasury Stock	3000
Treasury Stock	30000

7. Fourteen hundred shares of treasury stock were resold at 110 EEK.	
Cash	154000
Treasury Stock	140000
Paid-in Capital from Treasury Stock	14000

The Structure of Shareholders' Equity Under Par Value Method

1. After issuing of ten thousand shares of common stock	
Common stock	1000000
Paid-in capital in excess of par value	500000

Total paid-in capital	1500000
Total shareholders' equity	1500000
2. After reacquisition of five hundred shares	
Common stock	1000000
Less: Treasury Stock (500 shares at par)	(50000)

Common Stock outstanding	950000
Paid-in capital in excess of par value	475000

Total paid in capital	1425000	
Retained earnings	200000	

Total shareholders' equity	1625000	
3. After reacquisition of a thousand share		
Common stock	1000000	
Less: Treasury stock (1 500 shares at par)	(150000)	

Common stock outstanding	850000	
Paid-in capital in excess of par value	425000	

Total paid-in capital	1275000	
Retained earnings	190000	

Total shareholders' equity	1465000	
4. After reacquisition of eight hundred shares		
Common stock	1000000	
Less: Treasury stock (2300 shares at par)	(230000)	

Common stock outstanding	770000	
Paid-in capital in excess of par value	385000	

Total paid-in capital	1155000	
Retained earnings	182000	

Total shareholders' equity	1337000	
5. After reselling of six hundred shares of treasury stock		
Common stock	1000000	
Less: Treasury stock (1 700 shares at par)	(170000)	

Common stock outstanding	830000	
Paid-in capital in excess of par value	385000	
Paid-in capital from treasury stock	36000	

Total paid-in capital	1251000	
Retained earnings	182000	

Total shareholders' equity	1433000	
6. After reselling of three hundred shares of treasury stock		
Common stock	1000000	
Less: Treasury stock (1400 shares at par)	(140000)	

Common stock outstanding	860000	
Paid-in capital in excess of par value	385000	
Paid-in capital from treasury stock	33000	

Total paid-in capital	1278000	
Retained earnings	182000	

Total shareholders' equity	1460000	
7. After reselling of fourteen hundred shares of treasury stock		
Common stock	1000000	
Paid-in capital in excess of par value	385000	
Paid-in capital from treasury stock	47000	

Total paid-in capital	1432000	
Retained earnings	182000	
Total shareholders' equity	1614000	

The cost method should be conceptually preferable when a corporation acquires its own shares for purposes other than retirement, or when ultimate disposition has not yet been decided. It is the simpler, more popular method. The par value method is more complex in application but conceptually the superior method. In substance, it is consistent with an assumption that treasury shares may be retired. The par value method maintains the integrity of the sources of the various components of capital.

In Estonian Accounting Act there are no restrictions to the usage of methods of accounting for treasury stock, both can be used. But according to paragraph 20 (2) the order of balance sheet items shown in the layout of balance sheet should be followed. For that reason it is impossible to place item *Treasury Stock* there where it should be under the par value method (after *Common Stock*). Please note, in the layout of the balance sheet item *Treasury Stock*, is located behind *Retained Earnings* it is not reported as an unallocated reduction of the total amount of paid-in capital plus retained earnings. ▲

REFERENCES

1. European Community, 1978. The Fourth Directive. Official Journal of the European Communities No L222 of 14.08.1978.
2. Accounting Law Passed by the Parliament of the Republic of Estonia on June 8, 1994 and proclaimed by President on June 28, 1994. Tallinn, 1995.
3. Duckman T.R., Dukes R.E., Davis C.J. *Intermediate Accounting*. Revised Ed., IRWIN, Homewood (IL), 1992.
4. Kieso D.E., Weygandt J.J. *Intermediate Accounting*. 8 th Ed., John Wiley & Sons, New York, 1994.
5. Smith J.M., Suoksen K.F. *Intermediate Accounting*. 11 th Ed., South-Western Publishing Co. College Division, Cincinnati (OH), 1992.
6. Williams J.R., Stanga K.G., Holder W.W. *Intermediate Accounting*. 4 th Ed., The Drydon Press, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, Orlando (FL), 1992.

Reflections on contrasts: Observation on teaching at EBS

DR. ROBERT E. WILKINSON,
PROFESSOR EMERITUS
MEMBER OF EBS ADVISORY BOARD

It is a privilege and an honour to have been asked by President Habakuk to contribute an article to this issue of the EBS REVIEW. The publication of this journal represents another significant milestone in the continuing progress of the Estonian Business School toward a paramount position among the university-level business schools of Eastern and Central Europe. One of the hallmarks of any leading business school world-wide is the publishing of a professional journal, with articles contributed by academic, business, government, and public administration thought leaders. Such participation reflects the prestige which the school acquires as a result of the quality of its programs and the excellence of its graduates and staff. I am certain that the EBS REVIEW will ultimately take its place among the outstanding Business School journals of Europe.

In trying to identify a topic which I thought to be important, I hearkened back to the talk I gave before leaving Tallinn, to the EBS Masters Club. On the occasion of the formal recognition of the successful defence of Master Theses by three outstanding students, and the successful completion of the International Business program by several graduates, I was reminded of the dual obligation that a school and its graduates have toward each other. I have always been of the firm belief that every school needs feedback from those who have come in contact with its programs, students, faculty, and staff. It seemed appropriate, therefore, that I use this occasion to share with you some of my thoughts concerning the EBS and its students, by way of encouraging your continuing efforts for assuring the current and future success of the Estonian Business School; and, by extension, its

contributions to the advancement of your country among the family of nations.

It is a continuing responsibility of a school to maintain its high standards so that those who have graduated from it can be proud to announce to anyone that their knowledge and expertise was in direct proportion to what was gained from their school.

Likewise, it is a responsibility of every graduate to be alert to opportunities for encouraging others to attend their school; to support that school in whatever ways they can; and to so perform their work that others will easily recognise the outstanding nature of the training the graduate has received, all of which reflect favorably on the quality of the school's curriculum and its graduates.

Since I returned to the US in December, I have frequently been asked about my reflections on the Fall Semester of teaching at the EBS, and my impressions about Estonia. President Habakuk had asked me to screen the foreign faculty applicants for the 1995-96 school year. I have received many, many phone calls from prospective faculty during the January-March period. I have been asked by almost all of those applicants for my observations on the teaching experience at EBS, as well as the school's prospects for the future. I think it would be appropriate now to set down in writing some of those reactions and reflections.

My overall reflections are of the contrasts that exist. As I said in my opening remarks at the Fall convocation, EBS represents many contrasts: a (relatively) new school, but preparing students for careers in business, one of the oldest disciplines existing; based in Tallinn, the capital of a (relatively) new country (since 1991 this time), but a country that is truly an old

*Education: Syracuse University A.B., Florida State University M.S. and D.B.A.
Work Experience: Troy State University System, Professor Emeritus; Istanbul University, Fulbright Scholar; Gulf Consulting Corporation, President; Lectured, traveled and/or lived in 28 countries.
Courses for EBS: Marketing Management; Organizational Behavior.*

country, dating back to the 11th and 12th centuries and to the Hanseatic city of Reval, a leading city in what then was the major area of world trade; and in a new school year, though such experiences for me are old ones after decades of beginning new school years, meeting new students, new staff, new faculty.

First - YOUR COUNTRY. My first reflection was on the contrast existing between (1) those participants in the political process in the country who are older, with greater experience in managing state-run activities because of the previously-existing state of national affairs; and (2) those newer, younger, participants who are anxious to accelerate their country's progress as a significant influence in the free market.

The former group of Estonian citizens opt for retaining many of the traditional ways of doing business as carried out under the former state-managed economy, and wish to progress with caution. The second group wants the country to move aggressively in its quest to join the family of progressive countries determined to forge a new world in international trade and relationships.

The two views represent the balancing of responsible maturity and experience with the vision and vitality of youth, both of which are necessary if Estonia is to move forward in the family of nations. Together, they can forge a new nation striving for excellence but mindful of the potential pitfalls on the way to achieving it.

Second, THE STUDENTS. My second reflection was again of contrasts. I was extremely pleased at having several highly-motivated students during the term, students who were grasping the opportunity to learn Western ways, Western values, Western free-trade ideas; students who were anxious to learn, and to apply this new-found knowledge in understanding the world's free-trade economy. By doing so, they and their country can and will rebound from the oppression of the last 50 years.

I was still surprised, however, at the number of other students whose attitudes seemed to reflect belief that they did not have to be involved; that they already knew all that they wanted to know; that all they should be required to do was sign up for courses, but not attend classes, not do the required reading or homework, and not study for final examinations. I was told that this was a "tradition" and I should not expect to change it.

I must admit that, when I first arrived at the EBS, I expected to find an entire student body eager to learn, anxious to help their country break out of the past, and take advantage of the opportunity to move into today's free-world economy. The possibilities for career growth, small business development, and significant contribution to Estonian employers, seemed to me to represent (as the EBS motto holds) "Success as a most important ideal". However, observing the abdication by many non-caring students of their responsibility for gaining new knowledge by meeting the course requirements was very distressing to me personally.

By their refusal to apply themselves and therefore learn about the concepts and principles underlying effective world trade activity; and by avoiding the risks inherent in challenging their mental capabilities and possibly improving their comprehension of marketing as applied to free-markets around the world; they were doing an injustice, not only to themselves, but to their school and their country. I regretted their allowing themselves willingly to miss out on the opportunity to bestly improve their career outlook and

contribute to their country's growth. To say the least, this was extremely disappointing to me.

Their attitudes contrasted most vividly with my observations of other young people in various other countries where I have taught; students who are certain to be the future business and government leaders of their countries. These students eagerly sought opportunities to gain new business knowledge, and thereby be prepared to compete in the world economy, to their country's benefit. Today, some of them are already serving in responsible positions in government, education or industry, in their native lands. They evidenced a healthy respect for higher education and they recognised the necessity to learn from academic scholars what they would need to be successful in their careers. Indeed, many of the world's leaders have leaped at the opportunity to not knowledge with younger generations through accepting appointments to colleges and universities in their countries or abroad.

For my younger Estonian students to waste such a golden opportunity therefore was to me tragic and very depressing. The pursuit of knowledge is vital if one is to compete effectively in world markets and job opportunities. As I said previously, many of my older students obviously understood that, and applied themselves diligently to the task of learning, and their in-class performance underscored that attitude. They will be the successful ones. If Estonian students are to compete successfully with graduates of other leading business schools in the Western world, there will have to be a change in outlook by many of those entering university-level studies for the first time. They must learn from the older students the potential value of the material, the coursework, and the assignments required by respected academic professionals. If not, they will not be able to compete, and Estonian will fall behind. My sincerest hope is that such a result does not occur.

Third, the SCHOOL. Another contrast came to mind. It was that of the dif-

ference in abundance of programs and facilities possessed by many of the larger business schools around the world as compared with those of the Estonian Business School. When one considers the end results, it must be stated strongly that the EBS is doing an outstanding job in the face of many obstacles, as continues to overcome barriers that would daunt most academic professionals.

This success, of course, is due to the courage and dedication of people like Dr. Madis Habakuk, EBS' president, its Board of Directors, its hard-working staff, and its dedicated Estonian faculty. It is their vision of the future for their school and its impact on their country which enables them to continue facing risks which must be taken if a goal or objective is worthwhile. Against many risks, economic as well as social and political, they have persevered; they have established a business school, which stabilizes and solidifies with each passing year; and they are providing undergraduate and graduate degrees which are viable in today's free-world economy.

However, they have not stopped with their current success. With their eyes on the future, they are constantly seeking ways to improve the quality of the school's offerings by adding new programs the country will require; by investing in new facilities in the face of economic uncertainty; by boldly striking out on a path which accepts that English is and will continue to be the language of world business, and therefore require it for the school's students; and, above all, by instilling an attitude that it is not enough just to be a good small business school in a small country; instead, EBS must strive to be a good big school in a country that is small geographically but which is large in terms of its potential and ultimate impact on world trade.

And finally - the PEOPLE. It was also an interesting reflection to realise that initially I believed that Estonians were shy - somewhat aloof - maybe even, as we say in America, "stand-offish". I felt, early on, that perhaps Estonians did not want to be exposed to Western ideas, Western

ways, Western thoughts. Later, however, as I got to know my students, the other faculty and staff, and many wonderful Estonians I was meeting, my original misconceptions changed. They were reformed into a realisation of the acceptance, the warmth, the bond of friendship which had grown between us as I learned more about your people and your country, and as you learned more about my motives, my reasons for being in your country, my desires to share my business knowledge with Estonian business students, and my growing love for your country and its people. My students began asking questions about me and my coun-

try, through an obvious desire to learn more about us; and there was a concomitant overriding interest on my part to learn more about Estonia and Estonians, to understand your hopes, your fears, your aspirations and what I might do to help.

Since returning home, I have written to, and heard from several of my former students. I constantly encourage them to continue their educational efforts, and ask that they keep me informed by letter of their academic progress. If there is information I can provide relative to furthering their academic careers or their business and professional efforts, I am more

than happy to provide it. This article now gives me an opportunity to extend that invitation to all of my former EBS students. I look forward eagerly to hearing more about all of you, and will be very pleased when I can once again see many of you when next I am back in your country. Best of luck to you all, and to EBS, which has honoured me by placing me on its Advisory Board, and thereby assures that I will return again to a school and a country which I am proud to serve, and which my wife and I have come to love.

We hope to see you soon again. ▲

Address by the Student Senate President

PAAVO KIIK PRESIDENT OF THE EBS STUDENT SENATE

Thinking of unity

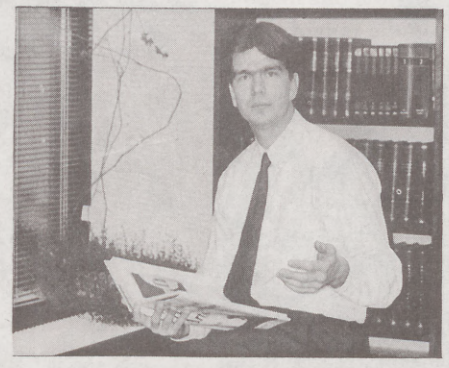
These days have seen the first elections of the Student Senate of the Estonian Business School. Unfortunately, only one register was put up as a candidate this time. However, we have to admit that the election activity was remarkably higher than anticipated. This confirms the belief that the spirit of our school is still there; it only needs an opportunity to be exposed. The ideas put forth indicate the main reason for founding the Student Senate: to create and foster the esprit de corps and patriotism of the students from our school.

Today the Student Senators of EBS have assumed their duties and set about carrying out some initial plans. As the Senate President, I am in charge of the team that represents students, and in addition we want to have the confidence of the students. The Student Senate could be the link that would represent and defend students' interests in an efficient way. We would be extremely glad if we could contribute to the improvement of the quality of teaching and to the determination of a student's status. With the view of exchanging information the Senate plans to join the Estonian Student Association in the near future. Such a step should help our school better integrate with other universities in Estonia and

augment the influence of our school in Estonian student policy.

EBS has signed a long-term lease for the use of rooms at the present Light Industry Technical School. Extensive construction work to modernise these rooms is in progress. The Student Senate has its ideas about the use of the rooms. We see it as a must that in the new, that is, in the proper, house of EBS there should be rooms for recreation and club activities for students as well. We expect the school's structure to intensify the feeling of every student that he or she is studying in EBS, in his or her own school, also, it is important that he or she is not attending any paid courses on economics in different buildings.

The Student Senate is fully aware that most full-time BBA students began working in their first years. It must be a sign of the times. The newspaper "Eesti Ekspress" has referred to our generation as an epoch of "suittiers." We drive our high-speed cars to lectures, splashing the windows of the school. Several students do not attend lectures, they agree with the lecturer on the date of the exam over the phone. A couple of weeks of fear, and another semester has elapsed. Five months to go to work without being disturbed. However, all of us have come to this school to study, and it should be our

main occupation for four years. After graduation we will be going to work for the rest of our lives.

We hope that in the course of time the students of EBS will become more of the school's patriots in the best sense of the word. We are a small school, and therefore we should get to know each other well in four years. Some splendid parties in castles that are centuries old are not enough here. Let us think how we should animate the social life of our school. We are largely united by similar ways of thinking and attitudes to life. It should be taken for granted that in the future our society will belong to the higher intelligentsia of Estonia. It is nice to know such persons from early on.

The Student Senators have assumed their duties and set about working. We are open to all ideas and suggestions. Your wishes will be most helpful, and your advice will give us support. ▲

Getting an education is everyone's own business

KRISTEL TÕLDSEPP

EBS 3. COURSE STUDENT

Has your course as the first of the full-time department failed?

Johann: Have we failed? I think that we haven't been entirely useless for the society.

Olle: Undoubtedly, there have been mis-

were searching their place in life and found out that that wasn't it.

Johann: The second stage started when all kinds of possible jobs became available.

At present people change jobs very eas-

unavoidable but it depends on the job whether you it is such kind of a job that develops together with you.

What happened before high school.

Olle: I went to Secondary School Number 44 where we established the Boys Order which had its own election programme. In general we succeeded in pushing through all our ideas in the directorate because our sense of justice and will-power were so great.

Olle was elected the president of the students in Secondary School No 44 that he finished in 1990.

Johann: I studied in the Secondary School Nr. 10 in the class with theatrical bias. In the 9th form we had speech practices every week. "We know, It was a very good school once." was said about the present Nomme Grammar School. While Olle and his co-students had well thought-out opinions they stood out for, it was different with us. We acted before and later we had to stand up for them. On the whole, our time in school passed comfortably.

Do you regret it?

Johann: No, I don't, we did a lot of things the others were afraid of doing those days. We got a bit better life experience than several others of the same age.

On the question "What do you want to become?" they both answered they didn't have any definite idea. In the 5th form Olle wanted to become a pilot and Johann wanted to become a doctor like his uncle.

Olle: One day I drove to Tartu where there is a wonderful and sacred place for studying - Tartu University. I knew that I didn't want to become a doctor or a geographer. I discovered for myself a hybrid of economics and mathematics - economic cybernetics - which was described in the booklet very dryly. Actually, it was an extremely dry matter. The 1st course cybernetics was taught together with applied mathematics. I didn't like that they gave too little economics.

Foto: Viire Pajuste

Olle Tischler: "Have we failed?", Johann Sulling (right) just smiles.

takes at dealing with the 1st graduates. I hope those mistakes won't be repeated in the future. In my autumn speech I said that we have failed but it wasn't an accusation.

As I know 53 students were accepted in 1991 and your prognosis is that about 15 students will graduate in spring. What do you think was the reason for your course to break up? Is the reason that work was considered primary?

Johann: Falling to pieces took place in several stages. The first stage was when several students realised that they have come to the wrong place.

Olle: Yes, very many people came here because of the image, without considering what they wanted. Obviously they

ily and quickly. Do you think it is the right way of acting?

Johann: In my opinion it is quite usual for a restless spirit to be out in search of adventures. I have heard the saying that you can work on the same post for two years maximum then it will exhaust itself mentally. I also think that it's a problem of the society somehow, the opportunities that have appeared in connection with the transition to another economical system and especially to the dynamic period in society, have not developed equally with the educational system. That means you must take where there is something to take and at the moment our experience of work is where to take from.

Olle: The development of such kind is

Johann: During the last years of high school I started thinking about what I lack of education, what more I should learn to achieve something at all. I started learning English and went to the preparatory courses of Tallinn Technic University where the level of teaching mathematics was very high. I felt that after my colourful childhood it was difficult for me to enter that grey building. I didn't want to go to Tartu, either. So I decided on the Estonian Business School - at that time the English language and American Study books arouse excitement (brought forth some kind of aura) about the school. **Which is your vision, as of a leaver, of EBS in the future?**

Johann: Foreign relations should be developed much more because one way or another there's a tendency towards freedom. Things we are quietly discovering in our economy now, have already been put to practise somewhere there. (abroad). In some way it should be made clear that a person studies for himself because it is likely that a lot of school leavers don't know why they have made that step. All the disciplines concerning commercial activities should have considerably greater part of practices and case studies. At the same time I wouldn't see it with pleasure that EBS would turn into the school where only disciplines of that kind are taught. During the first and second course mathematics and the English language should be taught very thoroughly. As to the language, especially the communicational language should be taught. I think that more attention should be paid to the foundation formed in the course of two years.

Olle: Less attention should be paid to some things, and more to the others. To my mind there's no reason for our course to boast that we have got a very strong education. A lot of wonderful subjects are being taught here, but at the same time a lot of necessary and practical subjects have been left out. Accounting and jurisprudence, for example, were quite weak, but it is necessary to know them. It should be clear from the beginning which would be the final product, which parts of it will

give school, which parts should be learnt on your own. Both the school and the student should pay attention to the responsibility for the quality of the final product. I think it is the main problem of service-marketing - the quality of product is offered. EBS has no reason for resting on its laurels, because there are some elementary things that should be improved.

Johann: They have tried to put together under-graduate and post-graduate studies which is quite normal all over the world. For transition to that system - at first the basics are taught and later more specific things are taught, - there should be an existing system of post-graduate studies in Estonia which doesn't exist now.

Olle: The quality of Estonian lecturers will be exhausted, we don't have any lecturers who could teach post-graduates. At Zurich University I listened to the lectures of my favourite subject - organisation. There was a tremendous difference between the levels of Estonia and Zurich and I think something should be done very quickly because organisation, management and communication - these are the keywords of contemporary business life. **Academic and applied - where would you draw a line?**

Johann: I would like to see that bachelor's programme is academic as much as possible, because it is necessary to continue studies in any case. When you have obtained the languages learnt mathematics, finances, accounting and management, there should be more practice. There may be some personalities in Estonia who could lead the post-graduate studies but they lack teaching experience and they may lack the motivation as well.

Olle: Still I find that the EBS should be of practical bias if they want to produce businessmen as it has been declared.

Were there any brighter moments during studies?

Olle: I especially, even physically, enjoyed the courses which were specific and of practical bias., not academic courses. That is a hint on academic lecturers' field...

Johann: Hereby we would like to mention Hardo Pajula.

Olle: I would like to thank him and give my best regards. Hardo Pajula gave an image of a good, not to say an ideal lecturer. We could measure him by the contribution, devotion and efforts of students on this subject.

Both of you have had the honour of making a speech on behalf of the students at the opening ceremony of the schoolyear. What was the message of these speeches and would you give the same message now?

Johann: One of my thoughts was that it is a bit too early to make such decisions which may have an effect on a longer period in the future. The second idea sounded quite self-confident and not very respectable towards other higher educational institutions offering economic education. It was a bit supercilious and I wouldn't give that message any more. Not because of grading EBS on the lower level, but I am convinced that if a person is not very stupid he could get a normal education in those two schools - Tartu University and Tallinn Technic University, as well.

Olle: My message was that it is worth studying. I wrote my speech over several nights and I asked several people to read it. It is worth to study, not to go to work at once. It is a question of a later quality how quickly you should change jobs. Those not having an education start from a position on the lower level and if they have potential they will move up fast. Another possibility is to get a thorough education and then to step on a much higher level. If I had to give some message that could be that getting an education is everyone's own business.

Olle Tischler finished saying that he has not changed his plan of finishing school in spring 1995. Johann Sulling said that he has planned graduating from school on next spring.

On the question whether they have ever thought of having made the wrong choice by choosing EBS they both answered a definite 'no'. ▲

• The chronicle of the Estonian Business School 1994/95 academic year

May 2, 1994: Estonian Private Education Association was founded

Sept. 1, 1994: Opening ceremony of the academic year

Sept. 10, 1994: Opening of the Saaremaa Campus

Dec. 2, 1994: 6th anniversary of the Estonian Business School Graduation of the MBA program students, Monika Salu, Ülle Pihlak and Märt Mäe graduated with the MBA degree. There were 27 graduates altogether.

Alumni Day

The third Anniversary Ball

Dec. 21, 1994: Estonian Private Education Association (EPEA) Board meeting where the joining with ECNAIS was decided. In May 1995 the conference "Entrepreneurship in Education: prob-

lems and development" will be organised.

Jan. 26, 1995: The Board of the Rectors of Estonian Private Universities was founded.

Jan. 16.-18, 1995: Meeting of the leaders and faculty of the EBS in Pärnu where items of the development of EBS were discussed.

Feb. 1995: The first graduates of the BBA program started to write their Bachelor thesis.

March 1995: The Department of R & D of the EBS was founded. ▲

• The alumni day

On December 2, 1994, several important events took place in the EBS: the school's 6th anniversary was celebrated, the graduation ceremony of the MBA program and the school's first Alumni Day took place.

Graduates from the MBA program, students, former and present staff and faculty, and guests had gathered to the festive meeting in the Cinema Hall of Sakala Center. Address of welcome from the President of the EBS, Prof. Madis Habakuk. Three newly MBA holders - Monika Salu, Ülle Pihlak and Märt Mäe, dressed in black gowns and master hats, received their degrees. Vice President of the school, Avo Meerits, presented the graduate diplomas to the 27 graduates. There were many greetings, congratulations, flowers.

The President of the EBS, Prof. Madis Habakuk delivered the festive speech "Estonian Business School in the year 1994". The first part of the speech was dedicated to the new graduates, in recognition of their fine efforts during two and a half years. The president expressed his thanks to the new graduates as well as to their

families, relatives, colleagues, who have all supported their studies. The second part of the speech, first of all, dedicated to the alumni, recalled the most significant events and impressions during the last six years. He followed with a glance to the school's future, plans and expectations.

Urmas Arumäe, who graduated from the school in 1992 with an MBA degree, made a speech on the theme "On the legal regulation of economic relations. On the responsibility of an entrepreneur." The theme of the speech of Peep Aaviksoo, MBA from the year 1993, was "Master Club" and alumni activities."

Visiting marketing professor Prof. Robert Wilkinson from Florida State University, USA, talked about "Alumni activities in the USA."

After that everyone enjoyed cocktails.

In the evening EBS anniversary ball took place in Tallinn Teachers' House, that was opened with greetings by the president of the school M. Habakuk. The host and hostess of the ball were third year student of BBA program Ave Volmer and first year student of MBA program, Consul of the Estonian Republic in St. Petersburg, Märt Volmer. Several hours were filled with the joy of meeting again and cheerful activities. ▲

